

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XXII/ Nr.1
IANUARIE/MARTIE 2017
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE, MUGURAȘ MARIA PETRESCU, MIHAI HIMCINSCHI

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:

Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate pe dischetă sau prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXII/ Nr. 1

Ianuarie - Martie 2017

TEOLOGIE

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Nevoia de a te uita înapoi.....5

DUMITRU ICHIM, *Predestinare, Fă lampa mai mică*..... 8

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

M. N. RUSU

Ferecătura de carte veche religioasă.....9

MARIAN NICOLAE

jocul de-a travestitul, parusia unei zile fără calendar..... 14

ESEU

SORIN LORY BULIGA

Mituri esențiale comune lui C. Brâncuși și M. Eliade..... 15

GELLU DORIAN, *Disperările 7.*22

8.....23

MARCEL MIRON, *Vinotecă*..... 24

ADRIAN LESENCIUC

Traseele lui Mihail Sebastian în scrierea romanului *Accidentul*.

Lepădarea de “diavolul de amiază”25

EMINESCIANA

DAN TOMA DULCIU

1877 - William Beatty-Kingston, ziarist britanic, traduce din

Eminescu35

DAN ANGHELESCU, *în sfârșit iată noaptea care și ea va trece...*

çà et là on commet l'erreur d'expliquer...49

ION HAINEȘ, <i>Modestie, Zăpezile de altădată</i>	51
EUGEN EVU, <i>Baladă din Ardeal</i>	52

PROZA

MIHAELA ALBU Pe drum ... (Fragmente din jurnal)	53
ADRIANA TOMONI, <i>Ars vivendi, Sunt gheață</i>	56
IOLANDA MICULESCU, File din jurnalul unui pelerin	57
CORNELIU ZEANA Scrisoarea	59
PASSIONARIA STOICESCU, <i>Atingerea</i>	62
LUCREȚIA ANDRONIC, <i>Preferințe</i>	63
GHEORGHE PAUN, <i>Cavaleri</i>	64
IOAN N. ROȘCA, <i>De dragoste, Despre poem</i>	65

CARTI ÎN AGORA

AUREL SASU Politica de persoane <i>Politică și cultură</i> , Antologie de Aurel Sasu, Liliana Burlacu și Doru George Burlacu	67
NICOLETA PĂLIMARU Correspondența dintre Valeriu Anania și George Alexe	69
IOAN GÂF-DEAC, <i>Atmosferă cu străverzii întrezăriri</i> <i>Destin pentru toate declarat</i>	76
ANCA SÎRGHIE O carte de ficțiune despre treptele istoriei contemporane a Chinei <i>În viață</i> , de Yu Hua	77
IULIANA PALODA POPESCU, <i>Numai Tu știi</i>	83
<i>În lacrima înaltă</i>	84

UNIVERSALIA

LAURA CASIELLES, <i>Ascendent în Balanță</i>	85
<i>Conjugarea întâi</i>	
Traducere și prezentare de Ela Iakab	86
MARIUS CHELARU	
Acolo unde am început să ridicăm ziduri în aer	
<i>Domnul este păstorul meu</i> de Vehbi Miftari	87
VEHBI MIFTARI, Poezie albaneză din Kosova	
<i>Domnul este păstorul meu. Am umblat desculț prin cer</i>	
Traducere de Baki Ymeri	90
MESUT ŞENOL <i>Limbajul iubirii/ Aşkin Dili / The Language of Love</i>	
Muguraş Maria Petrescu	91
BILL JONKE	
Presentation and selection of texts by Muguraş Maria Petrescu ..	91
Good Little Catholic Boys	92
MARIANA ZAVATI GARDNER, <i>Eternitatea...un alt vis</i>	94
CHARLES HEFMETAG	
<i>Notes on directing</i> by Heinz-Uwe Haus	95

ISTORIE

VASILE ANDRU	
Monseniorul Vladimir Ghika merge să-l convertească pe	
Vladimir Lenin	97
ERIKA MARIA THERESE SCHMIDT, <i>Aprilie, Cântece pentru mare</i>	99
EMILIAN MIREA, <i>copacii din jurul bisericii</i>	
<i>lilieci din podul casei, meditație, steaua de grâu</i>	100

INTERVIU

VASILE ANDRU. IN MEMORIAM	
George Motroc în dialog cu Silvia Andrucovici	101
NICOLAE VĂLĂREANU SÂRBU, <i>Nu spune nimic , Cu răsuflarea tăiată ...</i>	106
LUMINIȚA COJOACĂ, <i>Fântâna, Măștile mătăniilor</i>	107

PERSIDA RUGU	
<i>mângâi aerul din preajma Ta, alunecă zilele în Cetate,</i>	
<i>pădurea alergării spre Tine, lasă-mă să uit că sunt</i>	108
LUCIA SAV, <i>Crist-alin, Asfințit</i>	109
FLORICA CEAPOIU, <i>Trioletul, Eu sunt, Copil de mumă iubitoare</i>	110
FOTOALBUM	111

ANTOLOGIE DE CENACLU

<i>Câmpia Oregonului</i> de Elena Olariu	131
--	-----

RECENZII

MARIA TOMA DAMȘA	
Dar și har - poeta Adriana Tomoni	133

REPORTAJE

ELENA M. CÎMPAN	
Pălării ca niște poezii	137
NICOLE SMITH	
Elena Mitru: <i>Fiara printre oameni</i>	138
Theodor Damian: <i>Mirarea [Lazăre, vino afară]</i>	139
Elena Mitru: <i>Eu atâtea gânduri am... [Strugurii sunt acri]</i>	140

ÎN MEMORIAM

THEODOR DAMIAN	
John Predescu - marinarul îndrăgostit	142

GALERIA SPIRITUS

COSMIN MIHAI MUNTEANU	
Îngerii lui Liviu Șoptelea	143
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	144
ANUNTURI	150

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Nevoia de a te uita înapoi*

*Și zicând acestea, Iisus le-a spus:
Cel ce are urechi de auzit, să audă
(Luca 8, 8)*

Pascal, marele filosof francez, spunea că tragedia omului modern constă în aceea că el nu poate să se simtă bine într-o cameră goală. Foarte interesant lucru. El o spunea pentru omul modern din timpul lui, dar probabil că se potrivește la fel de bine, dacă nu și mai bine, chiar și pentru zilele noastre. Ce înseamnă să nu te simți bine într-o cameră goală și de ce ar fi asta o tragedie? Filosoful vrea să spună că viața de zi cu zi a omului, întregul său mod de a fi, concepția sa despre lume și viață sunt bazate pe acumulare, pe strângere, pe a colecta, a aduna cât mai mult. În același sens și Nietzsche, un alt filosof, de data aceasta nihilist, spunea că scopul omului în viața de fiecare zi este să vină cu ceva acasă. Să nu vină cu mâna goală. Deci îți pui în casă diferite lucruri, azi ceva, mâine altceva, până îți se umple casa de lucrurile acumulate și până te pierzi între ele și până când lucrurile pe care le-ai adus sunt mai vizibile în casa ta decât vei fi tu și mai importante decât ești tu. Dacă primești un musafir, acesta va începe să admire tablourile tale, tot ceea ce ai adunat și constituie comoara vieții tale, în așa fel încât pe tine te uită. Nu te mai bagă în seamă pentru că nu mai reprezintă ceva important, ceva care să atragă atenția. Acesta se pierde în admirația pe care, mai mult sau mai puțin, poate din politețe, o arată față de lucrurile tale.

Ce greu este să trăiești într-o cameră goală și să te simți confortabil cu cel ce ești. Cu cine ești tu. Să nu-ți fie frică de tine și să nu-ți fie jenă de tine însuși și să poți trăi în liniște și pace sufletească, în mulțumire cu tine însuși, cu toată zestrea, bogăția spirituală pe care ți-a dat-o Dumnezeu. Când strângi într-una lucruri materiale, bogăția spirituală este îngropată în bogăția materială, întocmai cum spunea și Platon, mai de demult, că spiritul este îngropat în materie, sau este prins în materie ca într-o închisoare din care vrea tot timpul să scape și să zboare către lumea divină.

Dar și Mântuitorul Hristos vorbește de o altă tragedie a omului modern, de fapt, a omului dintotdeauna. Tragedia omului, după Mântuitorul Hristos, filosof mai mare decât toți filosofii, constă în aceea că omul nu știe să se uite înapoi. Așa reiese din pilda despre omul bogat căruia i-a rodit țarina

* Meditație la duminica a XXXI-a după Rusalii.

și care, neavând unde să mai pună bogăția, în loc să se gândească să mai dea și la cei ce nu au, a spus că va zidi hambare mai mari ca să-și strângă roadele și apoi va spune sufletului său: “Suflete, bucură-te, că pentru mulți ani ai tot ce îți trebuie. Bea, mănâncă și te veselește.”

Deci judecata acestui bogat merge pe linia lui Pascal, a acumulării ce caracterizează viața noastră de zi cu zi. Tragedia lui constă în aceea că nu știe să se uite înapoi. Într-adevăr, omul nu știe să se lege de izvorul din care se trage. A nu știți să te uiți înapoi, înseamnă a uita de unde ai plecat, a face o confuzie între cauză și efect, sau a nu mai vedea legătura între acestea. A ignora pe cel care ți-a dăruit toate lucrurile pe care le ai înseamnă a gândi că toate le ai prin tine însuși și nu datorezi nimănui nimic. Din această concepție de viață decurge un întreg mod de a fi, total contrar învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos.

Cu alte cuvinte, când nu știi să te uiți înapoi, când ai uitat de unde ai plecat, când te rupi de izvor, faci o confuzie fundamentală între cel care ți-a dat ceea ce ai și tine care ai ceea ce ai sau crezi că ai. Faci o confuzie între Dumnezeu și tine, deci te substitui pe tine lui Dumnezeu.

Or lucrul acesta este furt. Atunci când te substitui stăpânului unui lucru, înseamnă că ești hoț. Când uiți cine ți-a dat ceea ce ai și te erijezi în stăpânul a ceea ce ai primit cu împrumut, aceasta se numește furt și este deci păcat înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Pornind de la pilda bogatului care nu se gândea la săraci și la milostenie atunci când i-au rodit ogoarele, ne putem gândi că Dumnezeu lucrează ca un bancher. Iată cum lucrează un bancher: să presupunem că vrei să-ți cumperi o casă; te duci la bancher, la bancă să iei banii necesari. Dar la acest împrumut va trebui să plătești dobândă. La fel face și Dumnezeu. Tot ceea ce ne-a dat Dumnezeu la nivel spiritual – inteligență, putere, capacitate de orice fel, dar și material, sunt toate ale lui Dumnezeu. El ni le-a dat pe un termen. Cum îți dă banca pe un termen împrumutul, pe cinci, zece ani, pe treizeci de ani. Dar dacă eu împrumut acum pe termen de treizeci de ani, eu acum la patruzeci, înseamnă că trebuie să termin împrumutul pe la șaptezeci.

Dumnezeu îți dă tot așa. Îți dă darurile pe o viață întreagă, dar ți le dă provizoriu, temporar, pentru că viața trece, este temporară. Însă Dumnezeu vrea ca tu să-i dai înapoi procente, așa cum se vede din pilda cu talanții. Stăpânul laudă și răsplătește pe cei ce au adus dobândă și pedepsește pe cel care nu a adus nimic în plus. Deci Dumnezeu dă, dar vrea să dai înapoi înmulțit, cu dobândă, iar dobânda este mila, milostenia pe care tu, care ai primit ceva de la Dumnezeu, o faci către cei din jur, către cei săraci.

În momentul în care nu mai dai dobândă lui Dumnezeu, bineînțeles că ai stricat relația cu El. Așa cum în momentul în care nu dai bancherului interesul, vine și îți pune poprire pe casă sau pe ce proprietate ai și ai pierdut totul și te-ai prăbușit complet. Când ai stricat relația cu Dumnezeu, te poți aștepta în orice zi, în orice moment ca El să îți ia tot ce ai și bineînțeles că primul lucru și cel mai important este sufletul. De aceea, în pilda bogatului

căruia i-a rodit țarina, Dumnezeu îi spune clar și direct: “Nebune, în noaptea aceasta ți se va lua sufletul tău.”

De aceea este foarte important să fim cu luare aminte de la ceea ce vrea Dumnezeu de la noi. Dumnezeu vrea să fim productivi. Acesta este mesajul pericopei evanghelice despre care vorbim. Am primit ceva de la Dumnezeu, să înmulțim, să nu ne lenevim sau temem, ci să împărtășim cu cei de lângă noi, căci Dumnezeu se caracterizează prin două mari lucruri: El este creator, adică produce ceva, de aceea spunem în Simbolul Credinței: “Cred în unul Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului”. Și apoi, numărul doi, Dumnezeu împărtășește cu ceilalți creația Sa. Deci Dumnezeu a făcut cerul și pământul, dar a făcut și oameni, după chipul Său, ca să împărtășească din dragoste ceea ce a creat.

Așadar, Dumnezeu este creator și milostiv. Și dacă noi suntem chipul Său, trebuie să fim deasemenea creatori și milostivi. Și milostenia, bineînțeles că este lucrul care arată cât de mult creăm și cum creăm. Mult dai, înseamnă că mult ai creat; puțin dai, înseamnă că puțin ai creat și dacă ai creat mult și dai puțin și aceasta este o anomalie care va avea consecința ei.

Deci când avem norocul să primim daruri așteptate sau neașteptate și ne facem planuri de viitor, e bine să ne uităm înapoi să vedem de unde vin și dacă nu cumva ele vin cu o obligație. A nu face acest lucru e considerat nebunie, căci Dumnezeu i-a spus bogatului: nebune! Căci nu se știe dacă în noaptea aceasta, cum spune pilda, nu va veni să-ți ceară de la tine sufletul, adică să-ți încheie toate socotelile și să nu mai meargă planul cu bucuria: “Bucură-te suflete al meu, pentru ani de zile”. Nu te vei mai bucura ani de zile, ci dimpotrivă vei sfârși viața aici și afla osândă dincolo.

Pilda aceasta ne pune în față două tipuri de persoane: un nebun, dar și opusul acestui caracter, omul înțelept. Mesajul pildei este că trebuie să procedăm cu luare aminte, să trăim viața cu înțelepciune, mereu întorcându-ne spre Dumnezeu și înțelegând că de la El am primit toate și aducându-I mulțumire prin vorbă și faptă, adică prin rugăciune, dar și în mod concret, îngrijindu-ne de cei de lângă noi. În felul acesta vom avea încredințarea că înaintăm pe parcursul vieții noastre spre Dumnezeu.

“Cel ce are urechi de auzit, să audă”.

Predestinare

*În aceeași bancă de școală -
elevul Iuda și elevul Iisus.*

E ora de caligrafie.

*Învățătorul le dictează,
arătându-le cum se scrie
cercul,
ovalul ca oul de găină
ce doarme în fân,
și bastonașe, toiege
și-aceleași cârje de bătrân.*

*Iuda scrie cu pixul.
Iisus, mai sărac -
cu-n plumb de lumină.*

*Elevul Iuda
se întoarce spre elevul Iisus,
care privea într-o parte,
ca printr-un vis,
adăugând la fiecare cârjă un
sărut
și scriind ghiociei:
"De ce nu scrii cum ni s-a spus,
cum ni s-a scris
pe tablă?"*

*Ca să se îplinească Scriptura,
învățătorul a strigat către ei:
"Hei,
voi cei de-acolo,
țineți-vă gura!"*

*Amândoi s-au apucat să scrie
cum pe tablă semnele li-s.
Iuda
va lua 10 la caligrafie
repetând perfect
cârja, toiașul și cercul
cum de ștreang e adus,
iar Iisus
va continua să scrie ghiociei
și desigur că-L vor lăsa repetent.*

Fă lampa mai mică

*Copacii toamnei
Au tras perdelele
la casa noastră din pădure*

*De-atâta noapte
a-nflorit izvorul
Auzi cum zumzăie
Stelele
roirea ca dorul?*

*Nu-ți fie frică,
Doar inimile
se aud bătând...
Fă lampa mai mică!*

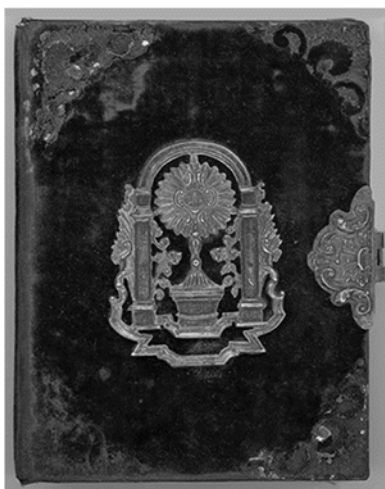
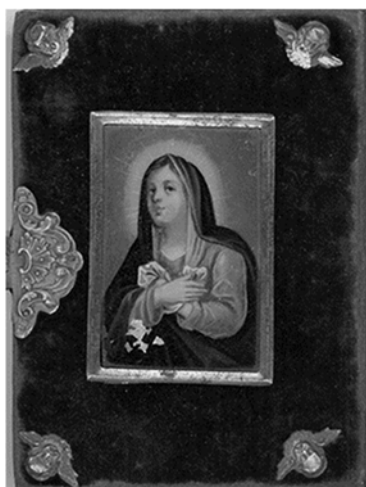
M. N. RUSU

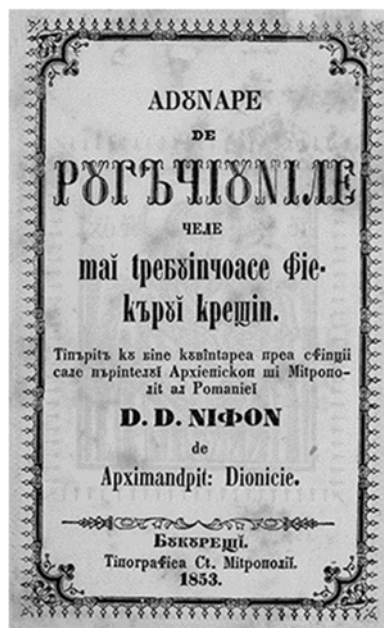
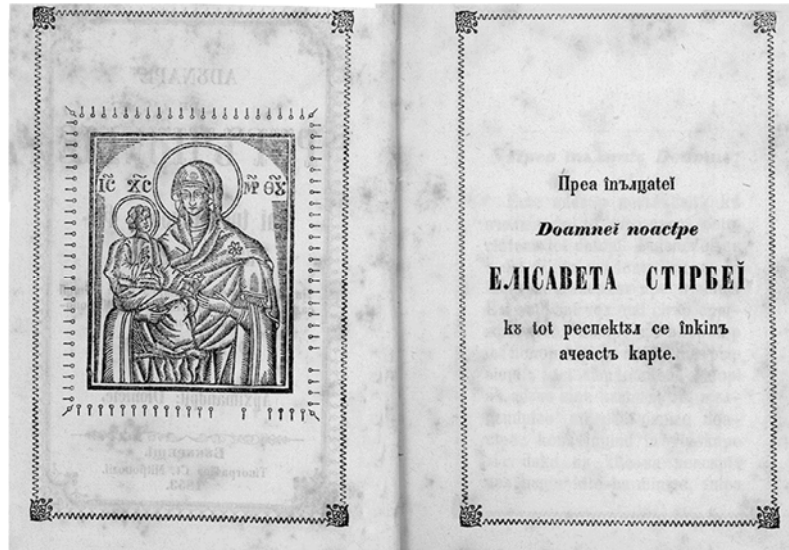
Ferecătură de carte veche religioasă

Impulsionat de interesul revistei *Curtea de la Argeș* pentru acest gen de cercetare, scot la iveală o raritate bibliografică din biblioteca mea transoceanică. Este vorba despre cartea *Adunare de rugăciunile cele mai întrebuintoase fiecărui creștin*, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfinției Sale părintelui Arhiepiscop și Mitropolit al României D. D. Nifon, de Arhimandrit Dionisie, București, Tipografia Sf. Mitropolii, 1853.

Mai întâi, să observăm denumirea de România, folosită înainte de Unirea Principatelor Române din 1859 și de Războiul pentru Independență. Doi – cartea este dedicată “Prea Înălțatei Doamnei noastre Elisabeta Știrbei cu tot respectul se închină această carte.” În contrapagină e plasată o gravură cu Pruncul Iisus Hristos în brațele Sf. Maria.

Cartea are formatul de buzunar (10 x 13 cm) și o prefață de 12 pagini semnată de Arh. Dionisie Sadov. Nu altul decât Episcopul Dionisie Romano aflat în grațiile revoluționarilor de la 1848 sau mai degrabă invers! Au existat două ediții (apud Ion Lupaș), una din 1850 și alta din 1853, dar diferite între ele. Ediția de față este mult diferită de celelalte, putând fi considerată o ediție de lux și chiar bibliofilă. Cartea este legată în catifea albastră, pe copertile ei figurând ornamente în oțel și fier moale (îngerași, alveole, frunze) la colțuri. Pe coperta întâi se află o splendidă imagine catolică, iar încuietoarea are gravate însemnele IHS.

Este o carte construită atât pentru ortodocși cât și pentru catolici, cu trimiteri la codul tipografic masonic, deoarece în paginile ei, 354 la număr, se întâlnesc gravuri canonice de sorginte răsăriteană (chirilică) și apuseană (latină). Spațiul nu-mi permite să le enumăr pe toate. Precizez doar că una dintre ele, Iisus pe cruce, este semnată Laurentet De Berny, probabil francez, iar cealaltă gravură, un Sf. Nicolae monumental, din 1832, semnată de Teodosie Mon(ahul), provine din școala de la Mănăstirea Neamț unde, între 1832-1843, Dionisie a fost directorul Tipografiei Episcopale. Marginea foilor este total trasă în aur.

Nu cred că ornamentele în metal provin din tipografia Mitropoliei, dar obiectul de față atinge arta ferecăturilor de carte la nivel occidental. Pe coperta a patra se află încadrată o icoană în culori a Maicii Domnului (5 x 7 cm), poate într-o poziție mai puțin cunoscută în iconografia bisericească tradițională. Este înrămată metalic și lăcuită. Elisabeta Știrbei, căreia îi este dedicat volumul, l-a avut în anturajul ei pe Carol Popp de Szathmary, care, de altfel, i-a făcut și portretul în gravură, foarte puțin cunoscut, dar cu atât mai semnificativ pentru preocupările artistice ale principesei Știrbei. Asupra acestui aspect voi reveni cu altă ocazie. Important este că prefațatorul, Dionisie Sadov, fost căuzaș pașoptist, este ales de soția Domnitorului Barbu D. Știrbei să editeze această carte zăvorâtă în semnificațiile ei religioase și tipografice. Înaintea acestei ediții, la sugestia prințesei, Dionisie a editat broșura *Rugăciunile Sfintei și Dumnezeieștii Liturghii*, traducție de Arhim. Dionisie, București, Tipografia lui Josef Kopainig, 1851 (ediție bilingvă româno-grecescă).

El, Dionise, scrie “Prea Înălțatei și Prea Eylvioasei Doamnei Noastre Elisabeta Știrbei/ Dea Domnul ca virtuțile Înălțimei Voastre, *pietatea, patriotismul, iubirea de omenire și îndurarea să fie ca o scânteie electrică* (subl. n.) care să miște inimile tuturor damelor noastre și să le facă a Vă urma pe calea virtuții și a progresului, către care înaintați cu pași siguri. Al Înălțimii Voastre Prea Plecat și către Dumnezeu rugător, Arh. Dionisie, 1851 Sept. 6, Monastirea Sadova.”

Același Dionisie, devenit Romano, scrie despre Elisabeta Știrbei, cu aluzii biografice, următoarele în ediția din 1853: “Prea înălțată Doamnă! Este adevăr netăgăduit că aceluia de la care avem toate, sîntem tot datori. Dumnezeu ne-a dat ființa și toate bunele de care ne bucurăm pre pământ: el este și cel mai sigur sprijinitor al nostru și apărător în nenorocirile și întristările vieții; lui dar sîntem datori a-i aduce binecuvântările, mulțumirile și rugăciunile noastre: consfințind în fiecare zi, dacă nu câteva ceasuri, cel puțin câteva minute, întru deprindere, pe lângă mângâierea dinlăuntru ce pricinuiește omului, are influență nu puțină în familii și chiar în stat. Căci dacă cei mari cinstesc pe Dumnezeu și religia, supușii limitează cinstind atât pe Dumnezeu cât și pre mai marii lor și pre toți făcătorilor de bine.

Ați cunoscut-o prea bine, și de aceea pe lângă celelalte virtuți eminente cu care sînteți înzestrată, nu puțin îngrijiți și de aceasta: dând tuturor folositoare și mîntuitoare exemple de bună credință și evlavie.

Iată prea înălțată Doamnă ce m-a îndemnat a Vă închina această carte de rugăciuni, tipărită chiar după dorința Înălțimii Voastre, încă din anul

1850; acum iarăși s-o mai retipări și a doua ediție, după cererea a mai multor evlavioși care v-au imitat pe Î.V. și au sporit cu râvna și dragostea către asemenea rugăciuni, care sînt ca un balsam mîntuitor pentru inimile apăsate și rănite de ispitele acestei vieți pline de suferințe. Am pus cele mai umiltoare și mai trebuincioase rugăciuni ale Bisericii: La acestea am adăugat și câteva rugăciuni la osebite ocazii, parte compuse de mine și parte traduse. Am pus al doilea Paraclis și alte rugăciuni după găsirea cu cale a Înălțimii Voastre. Primește-o dar, Prea Înălțată Doamnă! cu bunătatea ce vă caracterizează și care totdeauna ați arătat-o către mine. Și dacă *patrioții se vor folosi pentru înlesnirea ce s-a făcut cu tipărirea acestui manual portativ* (subl. n.) ce fiecare poate a-l avea și a-l purta cu lesnire, folosul trebuie a-l socoti de la Înălțimea Voastră, sub a căreia de binevoitoare protecție mai poci încă a mă ocupa cu asemenea îndeletniciri ce se cer de la persoane bisericești ce vor să corespundă chemării lor. Al Înălțimei Voastre cu tot respectul Arh. Dionisie Sadov.”

Dionisie precizează că el este autorul unora dintre rugăciunile incluse în carte, cum vedem din p. 51: “Compuse de mine fiind profesor Național la Buzău”. Calitatea de “profesor Național” indică grija lui și interesul deosebit arătat școlilor, în general, și celor preoțești, în special.

Tipograf de înaltă clasă, ziarist bisericesc, ș.a. Dionisie Romano s-a născut în Săliștea Sibiului, la 1806 și a murit la 1873 la Buzău; a fost conducător al Seminarului de la Mănăstirea Neamț, episcop titular la Huși, membru onorific al Academiei Române, donator de cărți acesteia, nedezmintit luptător pentru realizarea Unirii sub denumirea de România de dinainte de Războiul pentru Independență.

Ediția de lux a *Rugăciunilor*, patronată de Elisabeta Știrbei, ființă cu o biografie specială, încifrată în viața Domnitorului și a revoluționarilor pașoptiști și unioniști, cât și detalii despre Dionisie Sadov se cer tratate mai pe îndelete.

jocul de-a travestitul

*astăzi am învățat un joc nou,
am fost invitat să fiu Primăvară.
acum sunt un pom înflorit,
apoi ar trebui, conform regulilor acestui joc
să invit și eu o floare
și pentru o zi să fie eu.
și tot așa cerul să fie iarbă,
ploaia să devină lacrimă,
iar eu să fiu tu.
mai apoi eu și tu să devină El,
până când
pomul, floarea, ploaia, lacrima,
eu cu tu și cu El
să fie ce este Pământul pentru Soare,
fluturele pentru zbor,
apa pentru sete
sau ideea pentru cerneala
cu care scriem pe cer
ca să citească de dincolo îngerii.*

parusia unei zile fără calendar

*mi-e dor de ce o să se întâmple ieri,
mi-e frică de ce s-a întâmplat mâine.
timpul nu mai are verb pentru mine,
iar secunda nu mai are răbdare cu versul.
am amintiri cu raiul și iadul,
dar eternitatea o trăiesc aici pe pământ.
îmi aștept strămoșii să-nvie,
o să facem planeta mai mare,
iar restul, de ce o să mai fie nevoie,
o să facem totul din nimic.*

SORIN LORY BULIGA

Mituri esențiale comune lui C. Brâncuși și M. Eliade

Lucrările lui Brâncuși prezintă în majoritatea lor diverse aspecte ale sacrului, sugerând totodată întoarcerea la originile mitice, la starea paradisiacă a unității primordiale și, implicit, la Marele Timp al începutului și al creației (se știe că o întrebare care-l urmărea mereu pe Brâncuși era: “Ce-a fost la început?”). În acest fel ele exprimă și mitul eternei reîntoarceri care va fi, mai târziu, o adevărată cheie de boltă în opera lui Mircea Eliade.

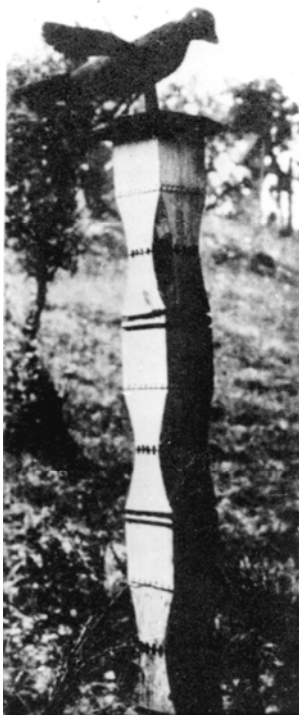
Brâncuși a fost un artist-filosof cu o gândire mito-religioasă de sorginte arhaică și tradițională, ce pare să provină din straturile profunde ale tradiției mito-religioase specifice spațiului sud-est european și carpato-dunărean.¹ Studiindu-i viața și creația plastică, am putut constata că Brâncuși era un exemplu tipic de “homo religiosus”, care regăsea și trăia direct acest “timp sacru al originilor” atunci când se adâncea în munca lui de creație. Iar faptul că el reușea să transmită operelor sale sacralitatea pe care căuta s-o aducă în primul rând în viața sa, ar putea explica și atracția puternică pe care acestea o exercită în permanență, dincolo de straniețatea sau simbolismul lor. Cum Brâncuși considera pe artist un “preot anonim” care “oficiază transmutația profanului în «sacru»”, “munca de creație un «act religios»”² și că “Arta nu este o evadare din realitate, ci o intrare în realitatea adevărată, în singura realitate valabilă”,³ am putea crede că timpul în care artistul își elabora operele, meditănd îndelung asupra “spiritului materiei” pe care dorea să-l redea în arta sa, devenea unul calitativ diferit și cumva sanctificat (așa cum este, de exemplu, timpul liturgic al Bisericii).

De fapt, concepția despre lume a lui Brâncuși provenea în mod esențial din credința sa, care era chiar creștinismul țărănesc al românilor, pe care M. Eliade îl numea “creștinism cosmic”, adică unul caracterizat de prezența a numeroase elemente religioase arhaice (păgâne), specific de altfel Europei Orientale. Influența Bisericii Ortodoxe Române (și încă din copilărie a mănăstirii Tismana) asupra lui Brâncuși este un fapt cert. În copilărie, Brâncuși a mers adesea la Mănăstirea Tismana și a fost puternic influențat de spiritualitatea acesteia (duhul athonit al Mănăstirii Tismana a fost adus acolo de Sf. Nicodim de la Athos, în 1377), ceea ce explică de ce

¹ Sorin Lory Buliga, „*Spirit*” și „*materie*” în viziunea unui artist-filosof: *Constantin Brâncuși*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2010, p.336.

² Carola Giedion-Welcker, *Constantin Brâncuși*, Editura Meridiane, București, 1981, p.43.

³ Sorana Georgescu-Gorjan, *Așa grăit-a Brâncuși*, Criterion Publishing, București, 2010, p.46.

el îi spunea lui P. Pandrea că, la Paris, a deschis o “biată filială a Tismanei în Impasse Ronsin”.⁴ Se mândrea (față de V.G. Paleolog) că moșii săi au durat biserici. A fost de asemenea ajutat și financiar, Epitropia Bisericii Madona Dudu sprijinind studiile lui Brâncuși în Craiova și la București.⁵

Dar cea mai importantă legătură în acest sens o constituie faptul că el fost cântăreț în biserică: la strană în satul său, la Biserica Madona Dudu din Craiova, la Biserica Mavrogheni din București, iar la Paris, în 1904, a fost angajat ca paracliser la biserica română din strada Jean de Beauvais. După moartea mamei sale (născută Deaconescu și provenind dintr-o familie de diaconi, ea a sperat mult timp ca el să ajungă preot) în 1919, Brâncuși a dat în permanență pomelnice la biserica română și a împărțit colivă în amintirea acesteia, ceea ce arată respectul său față de datinile creștin-ortodoxe. În ultimele sale zile de viață refuză internarea, spunând că-l așteaptă pe Bunul Dumnezeu acasă, și a dorit să fie “mărturisit de episcop român”, deoarece

și-a “închinat viața României și a slujit Bisericii românești”.⁶

Credința sa strămoșească se regăsește și în arta sa, un exemplu clar fiind preluarea de către Brâncuși a unor elemente plastice folclorice arhaice (precreștine), așa cum ar fi cele prezente în cimitirele unei Româanii încă tradiționale la sfârșitul secolului al XIX-lea: stâlpi de mormânt (adesea ciopliți sub forma unui șir de elemente rombice) împodobiți la partea superioară cu “pasărea sufletului”, ce reprezintă spiritul defunctului în ascensiunea sa spre cer. Aceste elemente tradiționale explică în mod coerent atât originea, cât și semnificația *Coloanei fără Sfârșit* și a *Păsărilor brâncușiene*, deoarece artistul obișnuia să pună pe socluri romboidale (foarte asemănătoare stâlpilor funerari amintiți, dar și *Coloanelor* din atelierul său) *Pasărea Măiastră* și *Pasărea de Aur*. Practic, operele brâncușiene respective

⁴ Petre Pandrea, *Brâncuși. Amintiri și exegeze*, Ed. Meridiane, București, 1976, p.98.

⁵ Barbu Brezianu, *Brâncuși în România*, Ed. Bic All, București, 1998, pp.239-241.

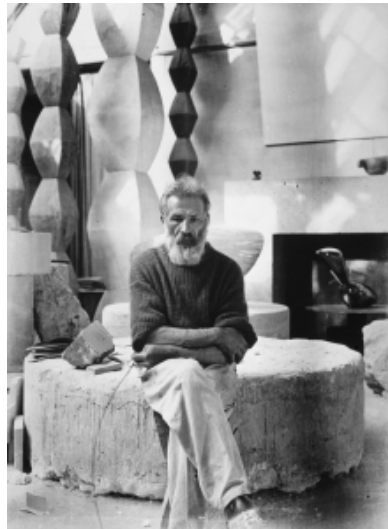
⁶ P. I. David, „Aniversări-comemorări”, în *Biserica ortodoxă română*, anul XCIV, nr.3-4, 1976, București, pp.325-327.

au avut la origine astfel de stâlpi și păsări din lemn, transformate și stilizate conform esteticii artei moderne din Parisul începutului de secol XX. Aceasta explică și de ce Brâncuși spunea, refuzând să fie încadrat în vreun curent avangardist al vremii: “Eu nu sunt nici sur-realist, nici cubist, nici baroc, nici altceva de soiul ăsta. Eu, cu noul meu, vin din ceva foarte vechi”⁷ și “Sunt imbecili cei ce spun că lucrările mele sunt abstracte; ceea ce califică ei drept abstract este tot ce poate fi mai realist, căci reală nu este forma exterioară, ci ideea, esența lucrurilor”.⁸

Coloana fără Sfârșit, ca stâlp funerar (stilizat și monumentalizat în amintirea eroilor gorjeni) reprezintă Columna Cerului – după cum remarca M. Eliade – sau *Axis mundi*, care se găsește în Centrul Lumii, lângă ea omul putând comunica cu puterile cerești. *Păsările* reprezintă o “esență a zborului” (care l-a obsedat pe artist întreaga sa viață) sau “zborul magic”, ele simbolizând, ca și *Coloana*, ascensiunea, transcenderea, depășirea condiției umane și, evident, fericirea.⁹

Se pare că Brâncuși a fost influențat de ideile platoniciene din *Banchetul*, privind mitul androginului (un “arhetip” universal). Chiar *Sărutul* din 1907, ce reprezintă debutul sculpturii moderne, poate fi o expresie plastică a androginiei: cele două corpuri îmbrățișate par să se contopească într-o singură ființă, cu mâinile strânse pe lângă corp, cu gură și cu un singur ochi (format din unirea ochilor celor două personaje), cu părul separat printr-o cărare pe mijloc, de-o parte și de cealaltă a capului.

Același lucru se poate spune și despre *Sărutul* din 1910, aflat în Cimitirul Montparnasse, remarcându-se suplimentar faptul că și poziția picioarelor personajelor dă impresia că acestea aparțin unei singure persoane, strânse însă, întocmai ca și mâinile, lângă corp, amintind flagrant și de poziția *Cumințeniei pământului* (este interesant că Brâncuși însuși se

⁷ Vintilă Russu-Șirianu, *Vinurile lor. Ore petrecute cu George Enescu, Constantin Brâncuși etc.* Editura pentru literatură, București, 1969, p.60.

⁸ Georgescu-Gorjan, *op. cit.*, p.125.

⁹ Mircea Eliade, *Mărturii despre Brâncuși*, Ed. Fundației „C. Brâncuși”, Tg.-Jiu, 2001, p.22.

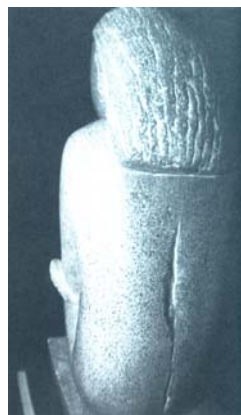

fotografia stând pe masa rotundă din atelierul său, cu brațele strânse și picior peste picior, cu una din *Coloanele* sale pe fundal, ce pare să-i țâșnească din creștet, și cu *Peștele* așezat pe o masă din spatele lui, aranjamentul fiind realizat pentru a transmite, fără îndoială, un mesaj). Acest cuplu androgin va fi simplificat progresiv, până când va ajunge motivul rotund (secționat) de pe *Poarta Sărutului* din Târgu-Jiu, care reprezintă, de fapt, așa cum însuși artistul mărturisea, imaginea mărită a ochiului unificat al fiecărui cuplu de personaje, din cele 40 aflate pe arhitrava lucrării.

După M. Eliade, “Dacă s-a putut vedea, în opera lui Brâncuși, o solidaritate structurală și morfologică cu arta populară românească, dar și analogii cu arta neagră sau cu statuara preistoriei mediteraneene și balcanice, aceasta s-a datorat faptului că aceste universuri plastice sunt cultural omologabile: «sursele» lor se găsesc în paleoliticul inferior și în neolitic”.¹⁰

Influențele exercitate de Școala de la Paris “ar fi suscitat o anume anamneză conducând neapărat la auto-descoperire. Întâlnirea cu creațiile avangardei pariziene sau cu lumea arhaică (Africa) ar fi declanșat o mișcare de « interiorizare », de întoarcere la un tărâm secret și de neuitat, fiind în același timp tărâm al copilăriei și al imaginarului [...] Geniul lui Brâncuși a constatat în aceea că a știut unde să își caute adevărata « sursă » a formelor pe care se simțea capabil să le creeze. În loc de a reproduce universul plastic al artei populare românești sau africane, el s-a preocupat, așa zicând, să își « interiorizeze » propria sa experiență vitală. El a reușit astfel să regăsească « prezența în lume » specifică omului arhaic, fie el vânător din paleoliticul inferior sau agricultor al neoliticului mediteranean, carpato-danubian sau african”.¹¹

Astfel, “După ce a înțeles « secretul » central – anume că nu creațiile folclorice și etnografice sunt susceptibile de a reînnoi și îmbogăți arta modernă, ci descoperirea

¹⁰ *Ibidem*, p.16.

¹¹ *Ibidem*, pp.15,16.

«surselor» acestora – Brâncuși s-a adâncit în căutări fără sfârșit, curmate doar de moartea lui”.¹²

Dar “analogiile” și “omologările” culturale pot fi extinse pe spații mult mai ample, așa cum savantul constata în perioada sa indiană (1928-1931): “Acolo, cred, în Bengal, am văzut cât de bine se înțelege folclorul românesc sau sud-est european, când se înțeleg izvoarele acestor civilizații asiatice. De acolo am reluat firul cu istoria, mai precis cu protoistoria neamului românesc”.¹³

Este foarte interesant că și Brâncuși regăsea în India (unde ajunge în ianuarie 1938, iar M. Eliade cu un an înainte; nici aici și nici mai târziu, la Paris, cei doi titani nu s-au întâlnit) tocmai acea “filosofie a naturalității eterne” moștenită de la Hobbița, după care se ghida mereu în viață și în arta sa: “Ah India! Mă simt în India ca la mine acasă [...] În India am găsit înțelepciunea mea păstrată sub ploile Occidentului și stupidităților Parisului: *la paix et la joie!*”.¹⁴ Ceea ce găsea Brâncuși în India era o formă de *Philosophia perennis*, adică o înțelepciune primordială, mereu și pretutindeni consecventă cu sine însăși, foarte asemănătoare însă cu credința animist-panteistă precreștină, a unei naturi însuflețite, a țăranilor români. De altfel, acest lucru reiese din chiar spusele sale, ce relevă concepția unui cosmos magic: “orice lucru, ființă sau neființă, are un suflet”¹⁵ și “Dumnezeu e peste tot, de multe ori o simt în inimă”.¹⁶

S. Al-George crede că Brâncuși: “Menționând «ploile Occidentului» și «stupiditățile», se referea la un proces care, pe de o parte a efectuat o coroziune ducând la fragmentarea și anihilarea unor părți din ansamblul moștenirii noastre spirituale, iar pe de altă parte – ca o consecință directă – a aruncat asupra-i un vâl de neînțelegere și discreditare”.¹⁷ În India însă putem afla de ce pe Brâncuși l-au obsedat imagini pe care le-a transformat în opere

Spiritul lui Buddha
(Regele regilor)

¹² *Ibidem*, pp.18,19.

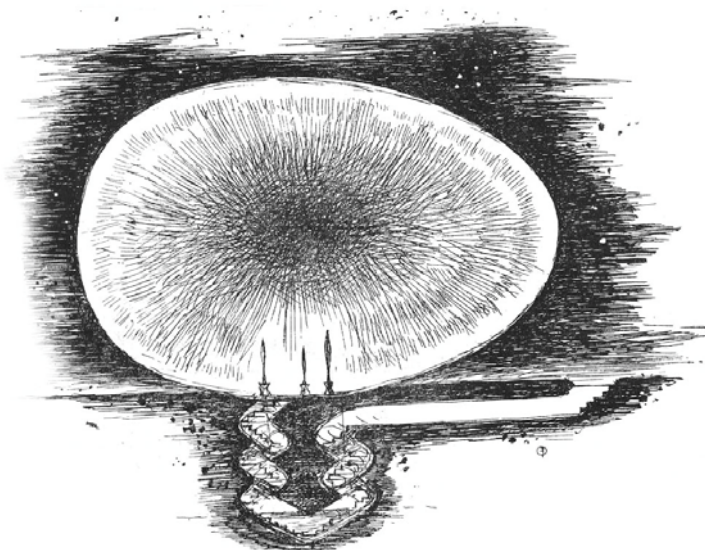
¹³ Interviu cu Adrian Păunescu, „Scriu în limba română, limbă în care visez”, în *Contemporanul*, nr.11, 1972, p.2.

¹⁴ Georgescu-Gorjan, *op. cit.*, p.153.

¹⁵ Russu-Șirianu, *op. cit.*, p.63.

¹⁶ Constantin Antonovici, *Brâncuși maestrul. Mărturii, amintiri, exegeze*, Ed. Semne, București, 2002, p.100.

¹⁷ Sergiu Al-George, *Arhaic și universal, India în conștiința culturală românească*, Ed. Universal Dalsi, București, 2000, p.21.

ca Oul, Pasărea, Cuplul, Stâlpul: “În textele cele mai vechi ale culturii indiene, cele vedice, unde respectivele teme le găsim în aceeași solidaritate ca în repertoriul lui Brâncuși, ne vom putea da seama totodată că această solidaritate se explică prin participarea lor la câmpul simbolic al reprezentărilor cosmogonice”.¹⁸

Dacă până acum ne-am situat în domeniul omologărilor și confluențelor culturale, există însă unele lucrări care denotă în mod cert cunoașterea de către Brâncuși a filosofiilor și religiilor indiene. De exemplu, prin lucrarea *Spiritul lui Buddha (Regele regilor)* Brâncuși a dorit să pună în evidență microcosmosul uman subtil, așa cum este descris în tratatele mistice indiene, a cărui structură este o reflectare în mic a structurii macrocosmosului (ambele având în centru “Arborele Vieții” sau *Axis Mundi*). Se sugerează chiar posibilitatea depășirii întregului Cosmos pentru a se ajunge la Spiritul Universal, aflat dincolo de spațiu și timp.¹⁹

Templul ovoidal pe care Brâncuși plănuia să-l ridice la Indore trebuia să fie o reprezentare plastică a miticului Ou al Lumii. Dacă tunelul și labirintul subteran au însemnat în general o pregătire a inițierii, spațiul

¹⁸ *Ibidem*, p.22.

¹⁹ Vezi detalii în Sorin Lory Buliga, *Simbolică sacră în opera lui Constantin Brâncuși. Cumințenia pământului, Regele regilor (Spiritul lui Buddha), Templul din Indore*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2009.

interior al ovoidului constituie în mod logic locul unde se înfăptuiește inițierea propriu-zisă. Aceasta are loc în chiar Centrul Lumii, adică locul unde se efectuează comunicarea atât cu Infernul (labirintul subjacent din templu), cât și cu Cerul (bolta ovoidului). Actul final al transcendenței este sugerat prin raza soarelui la zenit (simbolul divinității) care luminează brusc *Păsărea de aur*. Acest moment de frumusețe sublimă trebuia să constituie revelația faptului că sufletul omenesc este consubstanțial cu cel divin și să sugereze cu putere ascensionalitatea sufletului care transcende Cosmosul (ieșind prin deschiderea din bolta templului ce întruchipează Cerul, dar care este echivalentă în om cu *brahmarandhra* din creștetul capului) și care apoteotic se unește cu Dumnezeu²⁰.

Cumînțenia pământului este o lucrare enigmatică, dar poziția ei (cu mâinile și picioarele strânse, ce trimite la lucrarea *Sărutul*), ochiul frontal (între sprâncene) și șanțul cvasiliniar de pe spatele lucrării sunt elemente care pot fi citite de asemenea prin grila filosofiilor indiene.

În concluzie, există numeroase teme mitice comune lui M. Eliade și C. Brâncuși: Coloana Cerului (*Axis Mundi*), Androginul (ce exprimă conceptul de *coincidentia oppositorum*), Labirintul, Oul Lumii, Drumul spre Centru, Marea Trecere (transcendența) etc. Acestea apar în numeroase lucrări brâncușiene: *Sărutul*, *Coloana fără Sfârșit*, ciclul *Păsărilor*, ciclul *Ovoidelor*, *Cumînțenia Pământului*, *Spiritul lui Buddha* (*Regele regilor*) sau în *Templul de la Indore* (opera nerealizată în plan fizic). Brâncuși a încercat în lucrările sale unele idei, credințe și mituri esențiale (multe subsumate mitului eternei reîntoarceri), care au fost cercetate mai târziu și independent, din prisma istoriei religiilor, de către M. Eliade.

Este interesant faptul că în lucrarea *Spiritul lui Buddha* și în planul *Templului de la Indore*, Brâncuși s-a folosit de simboluri arhaice din arta populară românească, în ciuda faptului că operele exprimă (prin chiar onomastica lor) preceptele filosofiilor și religiilor indiene. Artistul a creat în acest fel posibilitatea deciptării simbolurilor folclorice românești respective în cheia filosofiilor indiene, tocmai cu scopul de a arunca o nouă lumină asupra înțelegerii lor, deoarece semnificația reală a acestora s-a pierdut, atât datorită trecerii timpului, cât și intransigenței culturii occidentale, în special de la Renaștere până în prezent, care a aruncat în derizoriu elementele sacre arhaice ale vechilor civilizații europene.

Simbolurile plastice folosite de Brâncuși au, de asemenea, un caracter universal, regăsindu-se și în India, ceea ce demonstrează atât confluența celor două civilizații, indiană și românească (deoarece ambele au atașe puternice în lumea arhaică), cât și poziția de punte culturală și spirituală a României între Orient și Occident.

²⁰ *Ibidem*.

Disperările

7.

Hi, hi, hi – râdeți voi dar cotețul e gol. Știu,
nu e râsul vostru, alticineva a pătruns în voi
și bănuți doar că e fericirea care vă gâdilă pielea
în care v-ați așezat comod și nici în ruptul
capului n-ați vrea să mai fiți în pielea altora
care râvnesc la un ceas de liniște și ăla
să nu fie ultimul.

Ce bine e să nu mai fii tu
cel care a visat să ajungă altceva decât
ceea ce i-a fost menit să fie. Și ajungând
acolo unde toate sunt altfel decât în realitatea
tristă din care a fugit, nu mai vede nimic
în jur. Pe fața lui stă lăbărțată fericirea
ca o femeie în al cărei corp au intrat
toți bărbații la care n-a putut să ajungă
și acum îi face arșice și-i aruncă afară
ca pe niște fetuși prematuri. Gura i se
schimonosește și nu-și dă seama că în scurt timp
nimeni nu-l va mai recunoaște. Ei și, atâta
timp cât lui i se întâmplă acest lucru minunat
ce mai contează. Râdă toți în straiile lor
în care el nu mai râvnește să ajungă.

Totuși, cotețul e gol, porcul e în tigaia altuia,
mâine va veni și încă va fi iarnă, pielea
lui se va strânge pe trup ca o teacă udă
pusă la soare, în care nu va mai intra
sabia cu care și-a retezat capul
fără să-și dea seama,
căzând la pământ ca din ciocul unei ciori
nuca furată din zbor din creanga nucului
dintr-o grădină străină. Și atunci nu va mai putea
privi, afară va fi liniște, în el va fi furtună,
primăvara, un câmp prin care va privi cum toate
se întorc la locul lor, numai el nu-și va mai găsi
locul nici chiar în locul în care a stat până atunci
și a râs fără să-și dea seama că de fapt
inima lui se risipea într-o inimă fără inimă.

Hi, hi, hi, inima lui va fi lacrimă.

*Hi, hi, hi – se va auzi în lacrima lui.
Numai că el a râs la început, iar acum
cine râde la urmă, în pielea aceleia încap
toți ceilalți, care, iuți ca oțelul,
s-au făcut sabie și așteaptă sângele tânăr
să le umfle venele, ca niște râuri ce trec
prin preajma caselor din care ies fetele
bune de așternut peste florile câmpului,
când cotețul iarăși va fi plin, iar râsul
va fi desenul feței lor fericite în care
se tolănesc femeile prin sângele bărbaților.*

8.

*Pe acoperișul pustiu vine o pasăre și ciugulește
ochii casei prin care privesc până acolo unde
îmi este permis să văd. Și mie îmi este permis
să văd până departe, adică până acolo unde
pasărea ciugulește ultimile firimituri ale zilei
de mâine. Și ziua de mâine de mult s-a și terminat,
iar eu mă pregătesc să dorm lângă mine cu
gândul că trezindu-mă va pleca mai departe
trupul meu iar eu voi sta locului să-mi curăț
straietele din care am plecat. Nu e ușor lucru
să ciugulești scamele care s-au așezat pe rever,
să scoți din buzunare toate resturile degetelor
care au scormonit după fericirea unei secunde
pe care n-ai atins-o încă. Și ea se apropie,
se apropie și dispare dintr-odată în alt colț
al patului unde se oploșește printre cute
și tace mîlc, să nu o aud cum trăiește ultima ei
viață din care tocmai am plecat. Și drumul e
lung, e foarte lung, încât trebuie să-l încep
cu un popas la una din mesele la care am stat
de atâtea ori înconjurat de chipuri care treceau
cu privirea peste mine până pe acoperișul pustiu
al casei pe care s-a oprit o pasăre să ciugulească
lumina din ochii peste care s-au tras storiurile,
iar femeia din care ai ieșit face duș
cu razele soarelui, gemând ușor de plăcere
sub trupul tău greu care s-a înmormântat acolo
și speră să se nască mâine în altă lume
despre care a auzit el că nu există.*

Vinotecă

*Închise în sticle
primăverile
și toamnele târzii
dorm
ca frumoasa din pădurea
adormită.*

*Mi-e teamă
să deschid sticla
cu vinul tinereții noastre.*

*Ce subțire erai iubito
când culegeai strugurii!*

*Multe fete
și băieți ștrengari
cu coșurile pline
roiau prin via
beată de soare.*

*Trăgeam cu coada ochiului
la sânni tremurând
a feciorie
când harnică
rupeai poama toamnei blânde
ca bunica
din bucătăria
unde gogoșile sfârâiau
în untdelemnul încins.*

*Tata
a păstrat vinul acela
în sticle așezate pe rafturi.*

*Prăfuitele amintiri
așteaptă să fie dezrobite
din timpul istoric
și lăsate
să mai alerge o dată
prin venele mele
să cânte ca pe vremuri
a despărțirii noastre baladă.*

*Mă plimb prin răcoarea vinotecii
și încerc să ghicesc
în care sticlă se ascunde
duhul
din lampa lui Aladin.*

*I-aș porunci să ne întinerească
și să plecăm frumoși
către tărâmul celălalt.*

Traseele lui Mihail Sebastian în scrierea romanului *Accidentul*. Lepădarea de “diavolul de amiază”

- Nora, tu crezi că schiul poate să salveze un om?
Poate să schimbe o viață?
- Dragă Paul, cred că viața noastră e plină de
obiceiuri proaste, de manii și de idei fixe. Schiul ne
scoate din ele. Pe urmă, totul este să nu ne lăsăm
învinși din nou.

(Mihail Sebastian, *Accidentul*)

Accidente în biografia lui Mihail Sebastian

Mihail Sebastian, născut la 18 octombrie 1907 la Brăila cu numele Iosef M. Hechter, este fiul evreului Mendel Hechter, provenit dintr-o familie de docheri, menționată în catagrafia orașului încă de la începutul secolului al XIX-lea, și al unei evreice din Bucovina, Clara Weintraub, de la care ar fi moștenit nonconformismul “pe care numai viața în mijlocul naturii îl poate imprima, și nevoia de evadare, de căutare a unor noi orizonturi”¹. Întreaga viață a scriitorului a fost, de fapt, o căutare de orizonturi, exterioare și interioare. După ce teza sa de bacalaureat despre poezia lirică românească este remarcată de un alt important brăilean, Nae Ionescu, care avea să-i marcheze cariera și căutările (nu neapărat în sensul pe care și l-ar fi dorit), după debutul sub pseudonimul Eraclie Pralea în *Lumea ieșeană* (1926), Sebastian este chemat de Camil Baltazar la București. Devine redactor al publicației *Cuvântul*, apoi al *Revistei Fundațiilor Regale*, cunoaște oameni importanți ai lumii literare românești interbelice, printre care pe Eugen Lovinescu, se împrietenește cu Camil Petrescu, ulterior cu criterioniștii, și este atras de această grupare prin magnetismul mentorului ei. Dar experiența apropierei de Nae Ionescu avea să îl coste pe Sebastian prefața la romanul *De două mii de ani*, publicat în 1934, la Editura Națională-Ciornei, recomandată de prietenul Camil Petrescu, în care mentorul criterionist demantelează construcția. *De două mii de ani* este un roman care aduce în discuție “problema evreiască”, în termenii epocii, iar asocierea, deloc potrivită, între autorul ei, evreu, dezis de cauză, sugerează Marta Petreu, și un reprezentant al extremei drepte, Nae Ionescu (*Diavolul și ucenicul său*, numește scriitoarea clujeană binomul prefațator-autor²), a avut un preț prea mare pentru tânărul de 27 de ani, mizând orbește pe mâna maestrului. Atât

¹ Cornelia Ștefănescu, *Mihail Sebastian*, București: Editura Tineretului, 1968, p.6.

² Marta Petreu, „Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail Sebastian”, în: *România literară*, Nr.13, 2008.

conținutul prefeței, cât și atacurile extremei drepte și ale presei evreiești deopotrivă, s-au spart de imaginea în formare a scriitorului. *De ce suferă Iuda?* – așa se intitula prefața ionesciană – a anulat orice calitate a romanului lui Sebastian, mutând totodată “problema evreiască” în îngrozitorul laborator antisemit, fapt ce ne determină să nu cităm din perorația lui Nae Ionescu, ci doar să punem sub lupă două formulări, o afirmație și o interogație, dăătoare de frisoane: “Iuda suferă – pentru că e Iuda” și “Iosef Hechter, tu nu simți că te cuprinde frigul și întunericul?”.

Lecuit de experiența criterionistă, dar rămas în proximitatea unor prieteni care nu ezită, în plin avânt antisemit, să răsucească, pe cât se poate, cuțitul în rana deschisă, Mihail Sebastian se însingurează. Un Mircea Eliade, “cel mai bun prieten al său” cum îl numește în *Jurnal*, intră în dezacord cu el din cauza deselor poziționări publice contrare³ și orientării viitorului istoric al religiilor spre politica de extremă dreaptă. Un Camil Petrescu, de pildă, considerându-se în plan literar cel mai apropiat de autorul romanului *De două mii de ani*, își afirma fățiș poziția antisemită, spunând despre prietenul său că nu ar fi “în spirit ovrei”. Sebastian continuă să creadă în autenticitatea artei și își alimentează sensibilitatea prin deschiderea pe care o manifestă, pe de o parte, către pictură și muzică (cunoscut fiind ca un mare meloman), pe de alta către natură.

În prelungirea experienței din gazetărie, în urma publicării articolelor sale de critică, însinguratul Mihail Sebastian se dedică romanului în care dorește o deturnare de la filioanele sale tradiționale, de la realismul de tip balzacian, înspre închiderea proustiană, rezonantă cu sine. Ca romancier, susțin unii dintre exegeții săi (Cornelia Ștefănescu, de pildă), datorează enorm acumulării în timp a experienței de critic. Nu întâmplător, scriindu-și romanele, Sebastian ține jurnale (critice) ale propriei scrieri, intervenind în dublă ipostază, de autor și critic al textului produs, asupra unor unghiuri și perspective care luminează suplimentar parcurgerea paginilor sale de proză. Literatura de tip confesiv, de care se simte apropiat, nu presupune o întoarcere la valorile romantismului, ci este doar rezultatul nevoii, “necesității dramatice de eliberare” (așa cum el însuși avea să spună pe marginea cauzelor interne care l-au determinat să scrie *De două mii de ani*), dar eliberarea nu se produce. Din contră, acumulările sunt substanțiale și pe punct să producă implozia.

³ Spre exemplificare, în 2 martie 1936, în *Jurnal*, Mihail Sebastian menționează un episod al excluderii sale de la revista *Vremea*, condusă de Vladimir Donescu, în urma publicării unui articol polemic la adresa lui Vasile Lovinescu: „Mi se spune că Mircea a fost „revoltat”, cetind în fața lui Donescu, articolul meu din *Rampa*. Nu-mi găsea nici o scuză și îl aproba cu totul pe „adversarul” meu”, v. Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*, text îngrijit de Gabriela Omăt, prefață și note de Leon Volovici, Humanitas, București, 1996, p.45.

Căzut în sine însuși, Mihail Sebastian construiește personaje prin intermediul cărora speră să se ridice. Continuă să spere în moralitatea scrisului pe care o clamase încă din 1928⁴, dar începe să creadă din ce în ce mai mult și în efectul cathartic al acestuia. Exploatează la maximum propriile experiențe, le stoarce în text pentru a cizela efectele psihologice pe care maestrul pe care nu-l întâlnise, Marcel Proust, i le predase atât de bine. Pleacă de la o întâmplare reală: un accident în stația de tramvai, văzut de ziua lui de naștere (pe care o transferă personajului alter-ego Paul, în ziua lui de naștere) pentru a lucra la romanul premonitoriu *Accidentul*, ultima carte publicată antum. Alte întâmplări reale urmează să se nuanțeze sau să se modifice ușor în roman: furtul mărlui, la care asistă, fără să intervină, devine furt al liliacului; personajul Paul învață să schieze de la o profesoară de franceză, Nora Munteanu, așa cum autorul însuși învățase la Sinaia de la traducătoarea Wendy Muston, soția lui Constantin Noica; pasiunea pentru pictură îl determină să construiască realist personajul Ann, pictorița; eșecul lui Paul în relația cu brașoveanca Ann, care îl abandonează pentru un arhitect, Dănulescu, și apoi întâlnirea cu profesoara Nora, copiază aproape fidel eșecul lui Sebastian în relația cu actrița brașoveancă Leni Caler, care îl părăsește pentru un arhitect (implicată ulterior tumultuos și în viața prietenului său, Camil Petrescu), pentru ca scriitorul să depășească situația după întâlnirea cu pictorița Zoe Ricci ș.a.

Riscul transformării Accidentului în accident personal

Romanul debutează, așadar, cu un accident de tramvai în care este implicată profesoara de franceză Nora Munteanu. Paul, tânărul care o ajută să ajungă acasă chiar în ziua în care împlinise treizeci de ani, este un apatic, suferă de depresie după dese evadări din viața sa a tinerei pictorițe Ann. Din victima care avusese nevoie de ajutor, Nora se transformă în persoana care îl sprijină pe Paul în încercarea de a se debarasa de apăsătoarele amintiri ale deziluziei. Îi propune o vacanță la munte și, deși Paul rămâne apatic, reușește să îl convingă să urce în Masivul Postăvaru. Paul se dezbracă greu de boala sufletului, după reveniri imprevizibile în proximitatea stării inițiale, încheind vacanța într-un “fel de exaltare copilăroasă”.

Accidentul poate fi citit, la suprafață, ca un roman intim, în care drama singurătății personajelor, alimentată de dezamăgirile din viețile lor personale și de izolări programate, le determină să trăiască amintirile lucid. În această luciditate a recompunerii din imagini puternice a relației cu Ann, Paul se lasă pradă depresiei, “demonului amiezii”, așa cum numește boala scriitorul

⁴ „Am încă prejudecata unei moralități a scrisului în acest sens că nu-l accept decât în măsura în care caută un adevăr și exprimă o sinceritate”, nota Mihail Sebastian în 1928, în articolul „Literatura de ocazie”, în *Cuvântul*, nr.1322 din 25 decembrie, p.31.

american Andrew Solomon⁵, și devine incapabil să comunice afectiv, cum incapabil să-și încheie rugăciunea este cel care, în termeni ortodocși, este încercat de “demonul de amiază”. Din această incapacitate se naște și sentimentul catastrofei. Reconstrucția întâmplărilor se bazează pe cinematica proustiană a memoriei: Ann e devoalată, prin întâmplările sale, în mintea lui Paul, sugerându-se pe sine, fizic, după profilul angelic al realei Leni Caler; Paul e devoalat în etape, în rememorările Norei. Personajele sunt pretexte ale propriilor lor vieți, trăindu-și-le prin rememorările altora, ca într-un sistem de oglinzi care reflectă proustian, circular, interiorul personajelor. Dar, menționează Ovid S. Crohmălniceanu, acest proustianism al lui Sebastian este unul cuminte, așezat, ca în cazul stingerii pasiunii din *Albertine disparue*: “avem de-a face cu un proustianism foarte cumișit, redus aproape la analitismul tradițional. Singurele noutăți sunt reacțiile sufletești imprevizibile dictate de inconștient”.

Romanul necesită a fi privit (odată ce *intentio auctoris* este o dimensiune fundamentală în receptarea operei lui Mihail Sebastian) prin prisma încercărilor sale de înțelegere. Proiectat la Cabana Roman din Sinaia în 8 ianuarie 1937, în ajunul zilei în care urma să înceapă cursurile de schi, romanul *Accidentul* (nume fixat încă din 5 februarie 1937) poartă în adâncurile lui spaimile care îl însoțeau pe autor, și speranțele lui, totodată. *Accidentul* este gândit după fatidicul an 1936, în care debutează campania împotriva așa-numitei prese evreiești, “deziudaizarea” Baroului și procesele comuniste. Acțiunea este plasată în 1934, an în care “demonul amiezii” se instalase, probabil, în mintea lui Sebastian, în urma apariției nefericitei prefețe a lui Nae Ionescu și a presiunilor și atacurilor extremei drepte și ale publicațiilor evreiești. Mihail Sebastian visează la liberare prin rolul cathartic al scriiturii, construind un personaj, Paul, care devine “țapul ispășitor”, purtătorul tuturor păcatelor și al neîmplinirilor, trimis spre deșertul de zăpadă, pentru a ieși din încercatul an 1934. Măcinat de bănuieli, lui Mihail Sebastian i se confirmă bănuielile în 1938, în 20 mai, pentru exactitate, și descoperă flirtul lui Leni Caler cu un arhitect pe care îl cunoștea (“Pe tip îl cunosc. Este arhitectul care a făcut expertiza în procesul Maryse-Anghelache”⁶), motiv care îi sugerează să îl aducă în lumina lecturii, la finalul capitolului V, rescris, pe arhitectul Dănulescu (“- Cine e? întrebare Paul. – Dănulescu, arhitectul, nu-l cunoști? A plecat cu el. Mi se pare că ți-am spus. Cu mașina lui”⁷) și, mai ales, să proiecteze o schimbare radicală, atât ca turnură a firului epic, cât și ca apel la un procedeu compozițional

⁵ Andrew Solomon, *Demonul amiezii. O anatomie a depresiei*, traducere de Dalan-Ligia Ilin, prefată de Mircea Cărtărescu, Humanitas, București, 2001 (ed. a doua 2014).

⁶ Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*, p.162.

⁷ Mihail Sebastian, *Accidentul*, ediție îngrijită de Anatol Ghermanschi, Arania, Brașov, 1991, p.85.

diferit. De altfel, primele cinci capitole ale cărții, în manuscris, sunt pierdute la Paris. O parte din ceea ce scrisese fusese deja publicat în *Revista Fundațiilor Regale*, restul paginilor fiind rescris după întoarcerea în țară. Completat ulterior cu încă două capitole, apoi abandonat, romanul începuse să devină o povară interioară.

În 2 iulie 1939, după o urcare prin Canionul “7 scări” pe Piatra Mare, Mihail Sebastian decide să se întoarcă la rescrierea romanului. În 7 iulie 1939, Sebastian devine ferm pe poziție, pentru că povara romanului riscă să transforme nereușitele într-un accident personal, cum însuși autorul exprimase:

Accidentul nu mai poate fi o problemă. Va trebui să-l termin în luna de concediu, sau să renunț definitiv la el. E ridicul să știu că de 2 ani jumătate cărțuia asta mă ține în loc. Nu aveam dreptul să fi investit atâta vreme și atâta încordare nervoasă într-o carte care devine, fără joc de cuvinte, un fel de “accident” personal⁸.

Traseul scrierii

Mihail Sebastian pleacă în concediul planificat la Stâna de Vale, în Bihor, și începe rescrierea romanului în 7 august 1939. Noul procedeu presupune focalizare obiectivă, dar, contrar presupunerilor, Sebastian începe să scrie despre urcarea în Poiana Brașov cu “șenila”, și apoi spre cabana S.K.V. din 20 decembrie 1934 în plină vară, la cinci ani și la peste 500 de kilometri distanță de locul în care proiectează acțiunea, Masivul Postăvaru. Memoria afectivă joacă rolul fundamental în proiecția celei de-a doua părți a romanului. Însoțit de fotografii și de hărți – Mihail Sebastian a utilizat, la Stâna de Vale, o hartă a Masivului Postăvaru tipărită în 1932 la comanda Touring Clubului României⁹ – autorul se bazează pe memoria afectivă alimentată de imaginea asupra întregii poiene bihorene, din ceea ce băiatul de la cabană îl anunțase a fi “o cameră vederoasă” (v. *Jurnal*, p.217), amintind de imaginea de pe Postăvaru asupra Poienei Mari și a Țării Bârsei, alimentată. O simplă rememorare, ca în cazul madlenei proustiene. La Stâna de Vale, Sebastian, creator de atmosferă, descrie încetineala ireală cu care cele două personaje pășind împreună în paginile capitolului VIII, se îndreaptă spre Cabana S.K.V. Dar această proiecție a urcării, ca și cum nu doar autorul, ci și lectorul ar fi implicați în drumeție chiar în timpul lecturii, nu este o simplă întâmplare scriitoricească, ci nevoia lui Sebastian de a pune distanță între personajele sale și lume, și prin asta între sine și lume, departe

⁸ Mihail Sebastian. *Jurnal. 1935-1944*, p.214.

⁹ Touring Clubul României, Secția alpină, *Harta turistică. Postăvarul și Piatra Mare*, Institutul Cartografic „Unirea”, Brașov, 1932.

de tot ceea ce putea redeveni apăsător, greu, efect al prelungirii depresiei în care intrase:

Vineri, 11 [august 1939]. *Seara*. 6 ore jumătate de lucru, cinci pagini scrise. Încep să intru în normal, dar trebuie să constat încă o dată că acest "normal" e de un randament sărac. Ar trebui să mă grăbesc și nu pot. Urc greu spre cabană. Faptul e scurt, fără incidente posibile (Nora și Paul urcă de la Poiana la S.K.V. – asta e tot), dar simt nevoia de a-l scrie într-un ritm lent, desfăcut, ca să pun cât mai multă distanță între lumea pe care o lasă jos și cea pe care o vor găsi sus. Nimic nu e mai greu decât să indic trecerea timpului, fără să recurgi la incidente propriu-zise. Totuși, cu toate nemulțumirile mele, dacă sunt lăsat în pace, voi lucra și voi ajunge la capăt. Gunther – complet necunoscut până acum, căci nu m-am apropiat deloc de el, începe să se precizeze, deși nu încă destul. Este încă în umbră¹⁰.

Așadar, încetineala voită desparte lumile și creează, în triumghiul Ann – Paul – Nora un al treilea personaj, un Gunther Grodeck refugiat în boală, mister, pictură, muzică (amintind de personajele Emiliei Brontë din *La răscruce de vânturi*), un Paul de factură romantică, însoțit de umbrele neînduplecărilor membri ai familiei Grodeck, de "întunecatului" Hagen (inspirat de opera lui Wagner, *Amurgul zeilor*, mai degrabă decât de sursa primă, *Inelul Nibelungilor*) și de fidelul câine Faffner. Plimbările lui Mihail Sebastian în Muncei și la Mezeat (Meziad), îl trimit, introspectiv, spre plimbările anterioare din Postăvaru și din Piatra Mare; autorul reușește să își încheie, în 16 august 1939, problematicul capitol VIII, apoi termină capitolul IX și începe capitolul X, pe care îl abandonează în 21 august, pentru că vremurile de departe de lumea în care se izolează sparg crenelurile de ceață ale propriei fugi și îl aduc sub presiunea pe care o anunță tăvălugul războiului în 1 septembrie: "Rosetti îmi telefonează că Danzigul a fost anexat azi-dimineață. Războiul începe azi. Poate a și început. Nu știu de unde iau teribila liniște pe care o simt în ceasul acesta"¹¹.

Al. Rosetti fusese cel care insistase cel mai mult pentru publicarea romanului, la *Fundația pentru literatură și artă*, pe care o conducea. După întoarcerea la București, Sebastian abandonează scrierea *Accidentului*, deși nevoia de eliberare de povara romanului nespus amplifică suplimentar tensiunea. Capitolul abandonat la Stâna de Vale este reluat în 30 octombrie la Predeal, la Vila Robinson. Sebastian coboară, pe lângă monumentul lui Săulescu, spre Timiș, pentru a privi celălalt versant al Postăvarului. Intercalează în poveste în 3 noiembrie 1939 capitolul în care descrie coborârea la Brașov și *Oratoriul de Crăciun* de la Biserica Neagră din 23 decembrie 1934. Revine la sfârșit de săptămână la Predeal și finalizează capitolul XIII în 3 noiembrie. Războiul se resimte cumplit la București.

¹⁰ Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*, p.218.

¹¹ *Op.cit*, p.226.

Mihail Sebastian se îndârjește să termine romanul spre a se elibera; Rosetti insistă să îl publice, așa încât Sebastian, nu atât din nevoia interioară în acele zile, cât din obligație și “de rușine”, cum mărturisește în *Jurnal*, își învinge superstiția privitoare la incapacitatea de a scrie în București¹² și termină capitolul XIV în 30 noiembrie și capitolul XV în 3 decembrie. Vremurile devin și mai apăsătoare. În 15 decembrie 1939 primește ordin de concentrare. Reușește să ajungă până la capitolul XVII, dar programul zilnic cumplit de la unitatea militară în care fusese concentrat, de la orele 6.00 până la 19.00, sau chiar până la 21.00, în plină iarnă, îl determină să abandoneze ideea. Reușește, cu sprijinul prietenilor, să obțină un concediu de Crăciun de la unitatea de concentrare și pleacă la Sinaia, la Vila Roman, acolo unde în urmă cu trei ani învățase să schieze. Se întoarce în 8 ianuarie 1940 la Sinaia, pentru a admira de la distanță Postăvarul, pentru ca în 15 ianuarie să predea la editură ultimele șase capitole, XIV-XX. Rosetti nu este foarte mulțumit, dar cumplitul an 1940 nu permite reveniri. Pe 29 ianuarie Sebastian termină corectura, pe 31 dă bun de paginat, iar pe 10 februarie bun de tipar. Imediat după publicarea cărții, ca și cum premoniția nu ar fi privit doar teribilul accident din 29 mai 1945, din stația de tramvai, când camionul sovietic avea să îi curme viața scriitorului, Sebastian trăiește, ca în propria carte, iubirea cu Zoe:

Miercuri, 21 [februarie 1940]. La Brașov, o zi de amor. Zoe, dragută, iubitoare. Singuri la Scheeser, aveam impresia că suntem departe de oraș. Îmi place uneori să mimez fericirea.

Leni, zărită un moment în camera ei, la “Aro”. Mi s-a părut deosebit de urâtă. Coincidență amuzantă, prezența noastră – Leni, Zoe, eu – la Brașov, în aceeași zi. Ca în ultimul capitol din *Accidentul*¹³.

Apariția cărții la începutul anului 1940 este o șansă pentru Sebastian, pentru că vremurile nu iartă. Plaga totalitară se apropie, mișcarea românească de extremă dreapta este tot mai puternică. În 1940 Mihail Sebastian este dat afară din Barou, concediat de la *Revista Fundațiilor Regale* și interzis ca ziarist și scriitor, pentru ca doi ani mai târziu, din ordinul Ministrului Propagandei să fie scoase din librării și biblioteci cărțile autorilor evrei. *Accidentul* supraviețuiește miraculos prin câteva exemplare, dar acestea au fost suficiente pentru retipărirea incompletă, la 7 ani și apoi la 13 ani de la moartea autorului, cunoscutele ediții ale romanului premonitoriu. Prima ediție completă, reproducând textul ediției princeps, se tipărește sub

¹² „Fapt e că am pus oricum capăt vechii mele superstiții că pentru a scrie trebuie neapărat să plec din București. Joi eram gata să plec la Predeal, dar în ultimul moment m-am decis să fac o încercare, de astă dată îndârjită, de a rămâne pe loc și de a mă supune unui regim serios de lucru”, notează Sebastian duminică, 3 decembrie [1939], la *1 noaptea*, *op.cit.*, p.246.

¹³ *Op.cit.*, p.263.

îngijirea lui Anatol Ghermanschi în 1991 la Întreprinderea Poligrafică Braşov, într-un incredibil tiraj de 40.250 exemplare, motiv pentru care am apelat la această a patra ediţie a romanului ca referenţial.

Masivul Postăvaru, spaţiu transcendent. Alte trasee.

Mihail Sebastian nu a fost în Masivul Postăvaru pentru a scrie romanul *Accidentul*. Singura lui urcare în acest uriaş singular din Carpaţii Curburii, veghind asupra Țării Bârsei, după începerea scrierii romanului, mai exact după finalizarea recuperării/rescrierii primelor capitole pierdute (între 23 și 28 octombrie 1937), a avut loc în 27 decembrie 1937, când a coborât pentru prima dată pe schiuri din Poiana Mică în Braşov, pe traseul în parte descris în capitolul XIII. Pe vremea aceea încă nu se înfiripase ideea mutării acţiunii în munţi, mai exact în masivul impunător de deasupra Braşovului, deşi drumuri interioare multiple duceau întracolo.

De ce Masivul Postăvaru atunci? Să privim plasarea acţiunii în acest loc ca rezultat al nevoii construcţiei unui spaţiu transcendent, apropiat proiectiv de Insula lui Euthanasius din nuvela *Cezara* a lui Mihai Eminescu. La fel ca în cazul amintitei insule, o proiecţie paradisiacă, departe de grijile lumii, locul este izolat de lume, aparţine unei alte lumi, sugerează Mihail Sebastian, fiind un paradis al elevaţiei (fizice şi interioare). Dacă în cazul creaţiei eminesciene, structura de cercuri concentrice defineşte o centralitate solară, raportată la univers, un echilibru stabil al proiecţiei interioare, la Mihail Sebastian centralitatea este dinamică, prin apel la simbolistica unei alte figuri geometrice: triunghiul. Simbol al focului, gândirii şi sentimentului deopotrivă, ieşire din întortocheatele cărări interioare, triunghiul, în cazul nostru, echilateral, este totodată simbol al echilibrului căutat. Dincolo de amintitul triunghi de personaje pe care îl construieşte Sebastian, locul însuşi al acţiunii celei de-a doua părţi a romanului este rezultatul unei construcţii triunghiulare. Masivul Postăvaru se situează în centrul unui triunghi format din oraşele Braşov, Râşnov şi Predeal (a se revedea reperele din capitolul XVIII). În centrul de greutate al triunghiului, Sebastian construieşte conştient, probabil cu ajutorul amintitei hărţi a masivului din 1932, un al doilea triunghi, format din reperele: cabana S.K.V., cabana Touring Clubului Român şi Poiana Trei Fetiţe. În centrul acestui triunghi, aflat la rândul său în centrul precedentului, se găseşte imaginara cabană a lui Gunther Grodeck, a personajului fictiv inclus în triunghiul relaţional Ann - Paul – Nora, inspirat de triunghiul real Leni – Sebastian – Zoe:

Gunther luă un creion şi un bloc de hârtie şi se apropie de Nora.

- Mi se pare că tot nu sunteţi lămurită. Iată! Să zicem că aici e cabana S.K.V., aici cabana T.C.R., aici Dreimäderlwiese...

Creionul lui trăgea linii subţiri pe hârtie. Nora urmărea cu atenţie mica hartă improvizată.

- Ei bine, dacă unim cu câte o linie dreaptă cele trei puncte avem un triunghi, și cam în mijlocul acestui triunghi, iată, aici este cabana noastră¹⁴.

O cabană imaginară, ascunsă, necunoscută, despre care mai mult se vorbește decât se cunoaște, un intangibil castel kafkian pentru turiștii și cabanierii de la S.K.V. și T.C.R., este locul pe care Mihail Sebastian îl construiește la Stâna de Vale, departe de impresia vizuală directă, în centrul unor proiecții triunghiulare pe care le gândește spre a-și proiecta propria fugă: o fugă de sine și de relația destrămată cu Leni Caler (pentru care suferise enorm), dar și o fugă de lumea amenințată de tăvălugul nazist. Sub presiunea unui război pe cale să înceapă, lumea de sus, paradisul elevației, devine refugiu și în căutările interioare. Sub apăsarea propriilor angoase, Sebastian visează, dar visele din locul acela sălbatic, de sus, nu sunt curățate de temeri.

Duminică, 20 [august 1939]. M-am visat în război astă-noapte. Atacam o patrulă dușmană, care trăgea asupra noastră, dintr-un fel de casă – mai mult prăvălie – cu ușile și ferestrele deschise. Eram unii de alții la o distanță de câțiva metri și urmăream fiecare mișcare a adversarilor¹⁵.

Temerile nocturne ale lui Sebastian, izolat și sperând eliberarea, continuă și în timpul zilei. Pentru prima dată în *Jurnal* Sebastian se gândește la eventualitatea sfârșitului său, dar sfârșitul este condiționat de terminarea romanului. *Accidentul* este, prin urmare, un testament auctorial, un roman care include, la suprafața textului sau în semnificațiile sale adânci, propria sa soartă întipărită în soarta personajelor sale:

Poate că e o înconștiență a rămâne aici, în pădure și a scrie literatură. Totuși sunt lucruri care îmi sunt prea scumpe. Dacă mor în războiul ăsta, n-aș vrea să mor înainte de a termina cartea. Nu e mare lucru, îmi dau seama că nu e mare lucru, dar când sunt în mijlocul ei, am impresia că oamenii ăștia - Nora, Paul, Gunther, Hagen - sunt vii și n-aș vrea să-i pierd, cel puțin nu înainte de a fi ajuns la capătul povestirii și de a fi reușit s-o pun undeva în siguranță, într-un safe, de exemplu¹⁶.

Dacă în insula lui Euthanasius cercurile concentrice nu au cum să prezinte neregularități de orientare, triunghiurile concentrice ale lui Sebastian sunt decalate cu 90°. Triunghiul exterior are dispuse, aproximativ pe axa nord-sud Brașovul și Predealul, în timp ce Râșnovul se întinde spre vest. În centrul de greutate al triunghiului, pe versantul vestic al Masivului Postăvaru, este desenat triunghiul interior. Acesta este descris de o altă axă nord-sud, cabana S.K.V. – Poiana Trei Fetițe (Dreimäderlwiese), față de

¹⁴ Mihail Sebastian, *Accidentul*, pp.134-135.

¹⁵ Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944.*, p.222.

¹⁶ *Idem*.

care, spre est, spre vârf, se situează cabana T.C.R. Față de această axă, mai degrabă nord-nord-vest – sud-sud-est, Sebastian proiectează la 1/3 de centrul segmentului S.K.V. – Poiana Trei Fetițe, ipotetica locuință a lui Gunther Grodeck. Față de Poiana Trei Fetițe cabana lui Grodeck e spre nord (harta din 1932 nefiind foarte precisă în poziționarea celor trei puncte). Cele două triunghiuri, dacă ar avea dimensiuni similare, s-ar intersecta în șase puncte, descriind o stea a lui David. Cu certitudine din punctul central, ipoteticul paradis al elevației, cele șase direcții se deschid în stea, începând din nord în sens invers trigonometric, astfel: Brașovul (orașul vechi) – cabana T.C.R. – Predealul – Poiana Trei Fetițe – Râșnovul – Cabana S.K.V.

Nu contează dacă, intenționat sau nu, în desenul acțiunii lui Sebastian în masivul Postăvaru, cele șase repere descriu un simbol iudaic, Magen David (Steaua lui David), adânc ascuns în text, sau dacă această proiecție simbolizează faptele bune urcate spre cer (triunghiul cu vârful în sus) și răsplata Domnului (triunghiul cu vârful în jos). Cert e că Masivul Postăvaru, spațiu transcendentă, asigură izolarea, ruptura. Sebastian întărește, din loc în loc, această izolare: “Pe toată Țara Bârsei era soare, pe toată valea Prahovei era soare; singur Postăvarul, ca un clopot de fum, ca o cetate de negură, rămânea închis între zidurile lui de iarnă”¹⁷. Un loc al izbăvirii, al purificării în alb, al eliberării, totodată un loc al lepădării de răul din interior, de neînduplecatul “demon de amiază” și de umbra tot mai înfricoșătoare a svasticii.

¹⁷ Mihail Sebastian, *Accidentul*, p.212.

DAN TOMA DULCIU

1877 - William Beatty-Kingston, ziarist britanic, traduce din Eminescu

Subiectul traducerilor eminesciene comportă două aspecte principale: unul se referă la traduceri realizate de Eminescu, însuși, din opere literare sau filosofice scrise în limbi străine¹ iar alt domeniu privește transpunerea creației eminesciene în diverse limbi ale lumii.

Cu privire la acest ultim aspect, articolul de față abordează un episod inedit, care aduce în atenție date bibliografice noi, referitoare la dovezi timpurii de receptare a poeziei lui Eminescu în limba engleză.

Suntem în primăvara anului 1877. William Beatty-Kingston, un cunoscut jurnalist din Țara Albionului, corespondent de război, dar și autorul libretului în limba engleză al operei *Tosca* de Giacomo Puccini, aflat la București, este primit la Cotroceni de către altețele lor regale Carol I și Elisabeta.

Cu această ocazie, este rugat de Carmen Sylva să transpună în limba engleză o bijuterie lirică a lui Eminescu (*Crăiasa din povești*). Conformându-se dorinței reginei, William Beatty-Kingston realizează în acest fel prima traducere în limba engleză a unei opere eminesciene.

Momentul acesta are o semnificație aparte, deoarece, până în prezent, Sylvia Pankhurst (1930)² era recunoscută drept cel dintâi traducător al poeziei lui Eminescu în limba lui Shakespeare.³

Putem afirma că acest fapt reprezintă o mărturie convingătoare a notorietății dobândite de poet, la doar 27 de ani, o recunoaștere a talentului său, înfățișând totodată detalii necunoscute, care vor întregi și nuanța natura contactelor și relațiilor complexe dintre Mihai Eminescu și regina Elisabeta a României.

¹ Sunt cunoscute traduceri făcute de Eminescu din creații scrise în germană (*Vărfurile cu dor*, de Carmen-Sylva, fragmente din *Istoria românilor* (Vol.I), lucrare întocmită de Eudoxiu Hurmuzaki, *Tasso*, de Goethe, fragmente din *Critica rațiunii pure* de Kant), franceză (*Lais* de E. Augier), engleză (*Morella* de A. E. Poe, *Obsesiune* de Mark Twain), suedeză (*Lațul de aur* de Onkel Adam).

² Traducerea este tipărită la editura Kegan Paul, într-un volum cu numai 10 poeme, însoțit de o scrisoare a lui George Bernard Shaw și o introducere de Nicolae Iorga.

³ Pe lângă Sylvia Pankhurst putem aminti dintre traducătorii mai vechi ai operei lui Eminescu în limba engleză pe Petre Grimm, Dimitrie Cuclin, I. O. Ștefanovici. Iar dintre cei mai noi pe Corneliu M. Popescu, Adrian George Săhlean, George Anca, W.D. Snodgrass, Brenda Walker, Heathrow O'Hare etc.

Cine este William Beatty-Kingston ?

William Beatty Kingston, jurnalist de război și un faimos autor de librete musicale,⁴ în același timp poet și traducător, s-a născut la Londra, în anul 1837. În perioada 1852-1856 a fost funcționar la *Arhivele Statului* din capitala imperiului, părând că urmează cariera tatălui său, angajat de asemenea la *Public Record Office*.

Părăsind această îndeletnicire, care i se părea destul de anostă, Kingston intră în lumea diplomatică, fiind numit vice-cancelar al Consulatului Austriei la Londra (1856) și Cardiff (1857 – 1865). Începând cu anul 1866, devine corespondent la Viena și Berlin al ziarului *Daily Telegraph*.

În această calitate, în 1870, a transmis corespondențe de război de pe frontul Franco-Prusian și de la asediul Parisului. Obținând acreditarea de atașat pe lângă statul major prusac, stabilit la Versailles, se împrietenește cu Bismark și Von Moltke.

În timpul șederii sale la Berlin și Viena, Kingston se îndrăgostește de muzică, ajungând să scrie librete pentru scena operei engleze precum și studii de critică muzicală⁵.

Astfel, el traduce în limba engleză și prelucrează după gustul publicului londonez libretul operei *Tosca* de Giacomo Puccini și al operei *Falstaff* de Verdi. Moștenind pasiunea tatălui, fiica sa, baroneasa von Zedlitz, devine o cunoscută compozitoare de piese muzicale și editoare de cărți.

În vara anului 1874, acesta face o vizită de informare în România, ocazie ce îi va facilita cunoașterea de aproape a problemelor țării noastre, a specificului poporului român, față de care va manifesta o mare simpatie. Fire iscoditoare și dornică de cunoaștere, Kingston așterne pe hârtie constatările și impresiile de călătorie în România, ce vor forma cuprinsul primelor două capitole ale cărții sale *A Wanderer's Notes*, tipărite la Londra în anul 1888. Este vizibil marcat de calitatea excepțională a liniilor ferate nou construite, silențiozitatea și luxul garniturilor de tren, remarcând faptul că, după o călătorie de 18 ore pe teritoriul românesc, trenul avea o diferență de maxim 2 minute față de orarul de mers stabilit !

Ziaristul mai vizitase Principatele Unite în anul 1865, chiar îl cunoaște pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza, vorbește mulțumitor limba română, astfel încât, în calitate de corespondent al presei britanice, este trimis din nou în țara noastră, în perioada 1877-1878, pentru a informa cititorii ziarelor englezești în legătură cu mersul ostilităților de pe frontul Ruso-Turc.

⁴ „Death of Mr. Beatty Kingston”, in *Glasgow Herald*, Glasgow, Scotland, Friday, October 5, 1900; Issue 239 — Births, Deaths, Marriages and Obituaries.

⁵ În 1887 îi apar două lucrări: *Music and Manners*, respectiv *Wanderer's Notes*.

Cu această acreditare, este prezent la București, însoțit de Frederick Villiers, cunoscut grafician britanic, trimis special al ziarului *Graphic*.⁶

În lucrările sale cu caracter memorialistic, William Beatty-Kingston precizează valoroase detalii istorice de culise, elucidând unele aspecte necunoscute ale politicii internaționale, vis a vis de România.

Având apropiate legături de amicitie cu doi dintre cei mai marcanți politicieni români ai vremii, Ion C. Brătianu și M. Kogălniceanu, autorul menționat povestește, într-o altă carte importantă pentru istoria României, purtând titlul: *Men, Cities and Events*, impresiile sale oneste și obiective cu privire la clasa politică românească.

Cunoașterea limbii române îi permite trecerea în revistă a istoriei poporului nostru, fapt surprinzător și rar pentru un cetățean străin, iar pasiunea sa pentru literatură, artă și muzică îl conduce la tălmăcirea în limba engleză a unor poezii aparținând lui V. Alecsandri și M. Eminescu, precum și la prezentarea unor suculente și pitorești memorii de călătorie pe meleaguri românești, în care descrie, de exemplu, viața mondenă a Bucureștilor, cântecele lăutărești, frumusețile împrejurimilor vizitate.

Tipărită la Londra în 1885, importantă piesă documentară pentru istoria traducerilor creației literare românești în limba engleză, cartea lui William Beatty-Kingston, *The English Illustrated Magazine*⁷, cuprinde în volumul II câteva traduceri în limba engleză ale unor poezii de Vasile Alecsandri (*The End of Autumn, The Thunder Clap, The Wind, The Sledge*), reunite sub titlul "Imitations of Romanian Lays", inclusiv traducerea poeziei *Crăiasa din povești*.

Începând cu 1886, ziaristul britanic își adună amintirile din vremea când vizita diverse țări ale lumii: *A Journalist's Jottings* (1880), *Monarchs I Have Met* (1886) și *A Wanderer's Notes* unde, așa cum am arătat mai sus, găsim excepționale relatări istorice referitoare la România.

Compune, de asemenea, versuri, pe care le publică în *Punch* (1883-1887), *The Sunday Times*, *The Illustrated English Magazine*, *The Theatre*, *The Lute* și alte periodice londoneze. În 1893, Kingston s-a înscris în *Institute of Journalists*.⁸

În anul 1887-1888, cartea sa, *Monarchs I Have Met*, apare și la New York, la editura Harper & Brothers, Franklin Square, tipărită în opt ediții consecutive, fiind dedicată Reginei Elisabeta a României. Prin intermediul acestei lucrări, publicul american află mai multe amănunte despre poetul

⁶ Presa britanică a fost reprezentată de *The Illustrated London News*, *The Graphic*, *The Scotsman* și *The Pictorial World*.

⁷ Apărută la Macmillan and Company, 1885

⁸ *Monarchs I Have Met*, London, Chapman and Hall, 1887; *A Wanderer's Notes*, London, Chapman and Hall, 1888; *A Journalist's Jottings*, London, Chapman and Hall, 1890; *Men, Cities and Events*, London, Bliss, Sands & Foster, 1895.

Mihai Eminescu. Într-un capitol special (*The Queen Legend – Crăiasa din Povești*), autorul descrie episodul întâlnirii sale cu suverana poetă, la Palatul Cotroceni, oaspetele discutând cu ilustra iubitoare a artelor traducerea unei poezii de Eminescu !

În continuare, vom reda conținutul Capitolului VI (pp. 85-106) al lucrării, dedicat prezenței la curtea reginei Carmen Sylva a jurnalistului englez și discuțiile avute cu aceasta cu privire la problema traducerilor, un document de mare valoare pentru biografia literară eminesciană.

În primele paragrafe ale acestui capitol, autorul descrie un tablou sugestiv al personalității reginei, remarcând efortul acesteia de a se conforma mentalităților din țara de adopție, de a cuceri inimile supușilor săi.

Iată cum descrie autorul portretul princiar: Regina Elisabeta a studiat limba română, literatura, legende, muzica, alegându-și prietenii și îndrumătorii dintre cei maieminenți poeți, istorici și arheologi ai României.

Carmen-Sylva, împreună cu toate doamnele de onoare de la curte, poartă costume naționale, ca o reacție față de cosmopolitismul modei pariziene, somptuozitatea extravagantă, care sufoca spiritul național.

Regina a pus bazele unor instituții de caritate în cele mai importante orașe ale țării, a reorganizat spitalele publice și a sprijinit pe oamenii sărmani.

Sub pseudonimul Carmen Sylva, regina a tradus în limba germană operele lui Eminescu, Alecsandri, Bolintineanu, Negri și ale altor poeți ai vremii, făcând să le strălucească numele în *Europa civilizată*.

Această preocupare a reginei, care îi aducea desigur și un spor de celebritate, spune autorul, nu era văzută cu ochi buni de către soborul și rezervatul soț al acesteia.

William Beatty Kingston mărturisește că a avut ocazia să o întâlnească pe regina României mai întâi la Viena, cu ocazia expoziției internaționale deschise în capitala acestei țări, și apoi la București, în primăvara anului 1877, în preajma izbucnirii conflictului dintre Rusia și Turcia.

Autorul afirmă că a fost primit cu multă simpatie la Palatul Cotroceni, de către regină, care i-a dat impresia că se întâlnește cu o veche cunoștință. Regina aflase de la prietenii români ai ziaristului că William Beatty Kingston este extrem de interesat să aprofundeze muzica și literatura română, domeniu în care regina este, de asemenea, foarte bine informată. De aceea, regina Carmen Sylva dorea să fie ajutată în traducerea legendelor, baladelor și folclorului românesc în limba lui Shakespeare.

În cursul dialogului, Carmen Sylva mărturisește că, deși posedă cunoștințe mulțumitoare de limba engleză, totuși traducerea versurilor excede puterile sale.

“Cu toate acestea, cum probabil știți, am parafrazat un număr considerabil de creații populare românești în limba germană, păstrând ritmul și accentul ritmic originale, pe cât am putut mai mult. *Există un mic poem romantic, de o extraordinară frumusețe, de Eminescu, pe care eu deja l-am tradus* (s.n.). Aș dori să încercați să faceți o versiune în limba engleză a acestuia. Dacă vreți, eu personal am să vi-l copiez și trimit; iar versiunea dumneavoastră va ocupa un loc în albumul meu personal”⁹.

Răspunzând surprinzătoarei rugăminți, traducătorul acceptă, dar adaugă aceste cuvinte, cu o ușoară nuanță de precauție:

“Am spus Alteței Sale că voi face tot ce pot ca să îndeplinesc porunca sa, dar că trebuie să manifeste o mare înțelegere față de deficiențele, pe care nu am cum să le evit, în orice încercare de a păstra uniformitatea metrică dintre original și traducerea într-o limbă care diferă atât de mult una față de alta cum este engleza față de română.”

În continuare, traducătorul englez explică reginei câteva dificultăți pe care le-a întâlnit, cum ar fi multe forme arhaice latinești, reținute de limba română modernă, care împietesc o traducere fidelă și facilă, în special în ce privește economia de silabe. Este aproape imposibil să nu se observe că este anevoie să se păstreze în limba engleză același număr de picioare precum există în versurile românești respective.

Regina i-a răspuns: “Sunt la curent cu toate aceste dificultăți de care vorbiți, multe dintre ele fiind sfâșietoare pentru un traducător. Ele sunt valabile atât pentru limba germană, cât și pentru limba engleză, dar nu atât de insuportabile, dat fiind caracterul foarte elastic, sau mai plastic al idiomului teutonic. Dacă veți compara traducerile mele cu originalul, veți vedea că am mers câteodată foarte aproape de metrică și ritm, desigur cu sacrificarea spontaneității și chiar a clarității. Dar puteți, întradevăr, să încercați și să faceți ce puteți cu câteva din legendele mele. Faceți primul experiment cu una pe care am să v-o trimit.”

În cursul aceleiași după-amieze, William Beatty-Kingston a primit din partea reginei o pagină conținând un poem de Eminescu, inclusiv traducerea în limba germană, scrise de mâna sa.

Fără a pierde o clipă, acesta a început să transpună versurile în limba engleză. Dar, a considerat că traducerea sa nu va putea să păstreze ritmul atât de bine redat de Carmen Sylva în admirabila variantă în germană a traducerii din Eminescu. “Întrucât balada era atât de melodică, și compunerea sa atât

⁹ “There is a little romantic poem of extraordinary beauty by Eminescu, which I have just translated. Wish you would try to make an English version of it. If you will, I will copy it out for you myself, and send it to you; and your version shall have a place in my own personal album.”

de muzicală, m-am gândit că, în traducerea unei versiuni într-o limbă străină, este mai bine să sacrific ritmul în favoarea metricii.”

În timp ce lucra asupra acestei tălmăciri, lui William Beatty-Kingston îi veni în minte ideea că Regina va aprecia și mai mult valoarea traducerii dacă poezia ar fi ilustrată într-un mod foarte romantic, așa cum a reușit Eminescu să redea acest sentiment în grațiosul său mic poem.

Întrucât alături de el se afla și artistul Frederick Villiers, trimis special al revistei *Graphic*, apelă la talentul acestuia. Mai întâi, îi descrie conținutul acestei poezii, care l-a surprins plăcut. Folosind talentul său, el dă la iveală o ilustrație superbă, redând cu acuratețe tema principală a poemului eminescian. În mai puțin de o oră, pune pe hârtie o imagine încântătoare a versurilor lui Eminescu.

Reunind grafica lui Frederick Villiers cu versiunea poemului eminescian, în limba engleză, William Beatty-Kingston se înfățișează din nou la curtea Reginei cu aceste două realizări, chiar în dimineața următoare.

Carmen Sylva a acceptat cu grațiozitate atât desenul, cât și versurile, pe care le-a admirat cu mare satisfacție. Ziaristul mărturisește următoarele: “Am toate motivele să cred că acestea se găsesc în prezent în Albumul său personal, din 1877. Deoarece este posibil ca traduceri în germană și engleză a unei balade românești tipice să aibă un oarecare interes pentru cititorii acestei cărți, m-am gândit să le reproduc aici.”

Pentru edificare, redăm în continuare textele poeziei lui Eminescu, mai întâi în limba română, apoi cele în germană și engleză așa cum sunt tipărite în cartea lui Kingston:

Crăiasa din povești

*Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;*

*S-adun flori în șezătoare
De păienjen tort să rumpă,
Și anină-n haina nopții
Boabe mari de piatră scumpă.*

*Lângă lac, pe care nori
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,*

*Dându-și trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.*

*Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri;*

*Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.*

*Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.*

Precizăm că versurile au apărut în *Convorbiri Literare*, X, 6 din 1 Sept. 1876, într-un grupaj care mai cuprinde și poeziile *Lacul*, *Dorința* și *Melancolie*. Creația aceasta se află și în Ediția Princeps a poeziilor lui Eminescu, tipărite de T. Maiorescu la Socec. De asemenea, în anul 1916 apărea la Editura Alcalay & Co un volum, conținând 16 poezii eminesciene, cu titlul *Crăiasa din Povești*.

Variante ale acestei poezii, prima cu titlul *Țesături*, figurează în manuscrisul 2285, 137v-138 și alta, apropiată de forma definitivă, în manuscrisul 2262,141 și 105, datat 1875-1876.¹⁰

Putem să concluzionăm că poezia *Crăiasa din povești* reprezenta în anul 1877 una dintre cele mai prețuite opere poetice eminesciene, apreciată, cum am văzut mai sus, de însăși regina Carmen Sylva.

Așa cum bine remarcă Perpessicius, manuscrisul poate fi datat în preajma anului 1876¹¹, perioadă în care “suferințele pricinuite de pierderea mamei sale și chinurile patimei veroniene marchează un moment de intensă febrilitate lirică și polemică”¹².

¹⁰ Ultima strofă a poemului numără nu mai puțin de cinci variante, dintre care una are o frumusețe aparte: “Părul ei cel lung de aur/Se coboară la călcăie,/Ochi albaștri ard sub frunte,/Picături de vecinicie.”

¹¹ Anul 1876 este unul dintre cei mai “viforoși ai iubirii sale” (Perpessicius).

¹² Perpessicius, *Studii Eminesciene*, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2001, p. 146.

Din punctul de vedere al formulei prozodice, *Crăiasa din povești* are măsuri de 8 și 7 silabe, ritmul fiind trohaic.

Iată și varianta în limba germană, prezentată de Regina Carmen Sylva ziaristului britanic.

Märchenkönigin

*Weißer Nebel sind vom Monde
Silberglänzend ausgeflossen,
Aus dem Wasser aufgestiegen,
Auf die Felder ausgegossen.*

*Spinnewebe zu zerreißen,
Alle Blumen sich vereinen;
An der Nacht Gewänder hängen
Beeren sie von Edelsteinen.*

*An dem See, um den die Wolken
Einen feinen Schatten weben,
Der durch's Wellenspiel zerrissen,
Wie die hellen Schollen beben,*

*Leis das Schilf zur Seite theilend,
Steht ein Mägdlein vorgebogen,
Schüttelt lauter rothe Rosen
Sanft hin auf die Zauberwogen.*

*Daß ein Bild erscheine, blickt sie
Auf der Wasserkreise Gleiten,
Denn es ward der See besprochen
Von der Venus Wort vor Zeiten.*

*Daß ein Bild zur Fläche steige
Läßt sie junge Rosen fliehen,
Denn die Göttin hat den Rosen
Einstens Zauberkraft verliehen.*

*Schaut und schaut ... ihr Haar ist golden,
Ihr Gesicht im Monde scheint,
In den blauen Augen haben
Alle Märchen sich vereinet.*

Având ca model această traducere în limba germană, William Beatty-Kingston oferă reginei versiunea poemului *Crăiasa din povești*, care poartă titlul în limba engleză *The Legend-Queen*:

THE LEGEND-QUEEN.

'Fleecy vapors, silvern shining,
From the moon are lightly falling;
Luna drew them from the waters
And returns them to the meadows.

'Spider-webs to rend asunder
All the flowers have conspiréd;
On the draperies of midnight
Dew-drops hang, like liquid jewels.

'By the lake (o'er which the vapors
Wreathe, in their fantastic shadows
Shimm'ring back the ripple's sparkle,
Transient gleams of undulation)

'Rustling reeds with light hand parting
Stands a maiden, forward bending;
Softly scatters ruddiest roses
O'er the bright enchanted waters.

'Gazes she, and hopes some picture
May flash out from 'mongst the ripples
(For in olden times, dark Hertha
Cast her spell upon these waters).

'Fain would she with tender rose-buds.
Conjured phantoms to the surface,
For she knows full well that Freya
Once lent charms to all the roses.

'Gazes she, the golden-haired one,
And her face shines in the moonlight
In the myst'ry of her blue eyes
Lurk the germs of all the legends!"

Pentru comparație, prezentăm mai jos și traducerea admirabilă a lui Corneliu M. Popescu:

*Sparkling haze, across the heavens
Rising slow the sliver moon,
She has gathered from the water
And upon the pastures strewn.*

*In the valley many flowers
On the cobwebs jewels strung,
Countless gems, of countless colours,
On the cloak of evening hung.*

*O'er the lake the clouds in passing
Cast a soft transparent shade,
Which the ripples rolling boulders
With their radiance invade.*

*Came at night a little maiden
Silently the reeds among,
And a rose of flaming scarlet
On the water surface flung.*

*For her own sweet image gazing,
Marvelled how the ripples stirred...
Ay, that lake is long enchanted
By the Saint Mercuri's word.*

*Flung a rose of flaming scarlet
That the water's mirror blurred...
Scarlet roses are enchanted
By the saint Veneri's word.*

*Long she gazes. Hair soft golden,
O'er her face the moon's pale light,
While within her eyes of violet
All times fairy-tales unite. "*

Înfățișând aceste variante de traducere în germană și engleză ale poeziei *Crăiasa din povești*, credem că este util să lămurim următoarele posibile semne de întrebare: Când a început să traducă regina Carmen Sylva din opera poetică a lui Eminescu ?

Recent¹³, reluând un fragment din lucrarea sa *Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea și desfacerea unui mit*, apărut la Editura

¹³ Lucian Boia, "Cum nu este cunoscut Eminescu în lume", în *Dilema Veche*, 12 ianuarie 2016

Humanitas în anul 2015, Lucian Boia recunoaște faptul că, din cele 20 de poezii traduse de Carmen Sylva împreună cu Mite Kremnitz, doar 3 ar aparține reginei Elisabeta. Într-adevăr, reginei Carmen Sylva îi pot fi atribuite traduceri următoarelor creații eminesciene: *Melancolie*, *Povestea Codrului*, *Crăiasa din Povești*.

Un prim răspuns la această întrebare îl oferă Silvia Irina Zimmermann¹⁴, care consideră că primele traduceri din lirica română în limba germană ale reginei Carmen Sylva datează din anul 1875, acestea fiind rezultatul colaborării cu scriitoarea Mite Kremnitz, la care trebuie menționată și încurajarea venită din partea poetului Vasile Alecsandri.

Autoarea susmenționată afirmă, de asemenea, că primele traduceri ale reginei poete, apărute în 1878, în ziarul german *Die Gegenwart* (*Prezentul*), sub pseudonimul E. Wedi (anagrama numelui E[lisabeta] Wied), reprezintă *primele traduceri în germană ale liricii lui Mihai Eminescu* (s.n.), pe lângă traduceri din poeziile lui Vasile Alecsandri.

Aceste traduceri sunt publicate în numărul 19 al revistei *Die Gegenwart*, din 11 mai 1878, cu titlul “Exemple de lirică recentă, traduse după original, în limba germană, de către E. Wedi”¹⁵: V. Alecsandri, *Steluța*, *Secerișul*.

Eminescu este prezent cu o singură poezie, *Melancolie*, care este publicată în nr. 29/ 20 iulie 1878 al revistei menționate.

Ecoul avut de această poezie este însă negativ. N. Iorga dezvăluie că, după apariția acestei tălmăciri, în numărul următor al revistei *Die Gegenwart* (XV, nr. 17, p. 363)¹⁶ un critic german îl acuză pe Eminescu de “lipsă de claritate și precizie”. Poezia *Melancolie* mai este tipărită încă o dată în *Magazin für die Literatur des Auslandes*, în grupajul “4 Gedichte von Eminescu – *Einsamkeit*, *Melancholie*, *Liebeslied*, *Der Eisvogel*”¹⁷, însă sub semnătura traducătoarei Mite Kremnitz.

Doi ani mai târziu, Carmen Sylva va publica *Povestea Codrului* în *Magazin für die Literatur des Auslandes* (t.97, p.289), revistă care va face să apară, de data aceasta sub semnătura Mitei Kremnitz, o cunoscută creație a poetului, cu titlul “Eine Satire (III) von Eminescu”.¹⁸

Poezia *Crăiasa din povești* vede lumina tiparului și la București, în *Bukarester Salon*, sub titlul “Märchenkönigin Deutsch von Carmen Sylva”¹⁹.

¹⁴ Silvia Irina Zimmermann, *Carmen Sylva, Regina Poetă. Literatura în serviciul coroanei*, Editura All, București, 2013, p.20.

¹⁵ Acest pseudonim amintește de numele reginei: Elisabeth de Wied.

¹⁶ N. Iorga, „Eminescu luptător politic”, în *Istoria literaturii românești contemporane. Partea întâia, Crearea Formei* (1867-1890), București, Editura Adevarul, 1934, p. 295.

¹⁷ În *Magazin für die Literatur des Auslandes*, 1880, 50, vol.99, p.130.

¹⁸ *Idem*, 1881, 50, vol. 99, p. 391.

¹⁹ *Bukarester Salon*, I (1883), nr. 4, august, pp.171-172.

Aceasta se întâmpla abia după internarea Poetului în Sanatoriul dr. Sutzu, în luna iunie 1883. Credem că decizia aceasta avea în vedere faptul că, probabil, Eminescu nu mai putea să-și exprime un punct de vedere cu privire la paternitatea traducerii în limba germană a poeziei *Crăiasa din Povești*.

De altfel, această revistă, care apare și la Viena, în perioada 1883-1885, a tipărit alte câteva poezii eminesciene, toate traduse în limba germană de Mite Kremnitz: *O verweil... (O, rămâi...)*²⁰, *Ewiglich (O, mamă...)*²¹, *Melancholie (Melancolie)*²², *Trennung (Despărțire)*, *Einsamkeit (Singurătate)*²³.

Crăiasa din Povești, în traducerea realizată de Carmen Sylva, este prezentă și în lucrarea lui Hans Grabow, *Die Lieder Aller Völker und Zeiten*, Hamburg, 1888 (pp. 566, 567-568.), figurând alături de o altă creație eminesciană, *Des Waldes Märchen (Poveștile Pădurii)*.

La puțin timp după moartea poetului, poezia *Crăiasa din Povești - Märchen-Königin* - Übersetzt von Carmen Sylva (Cu o notă introductivă) se tipărește din nou la București în *Das Literarische Rumänien*.²⁴

Ca urmare a acestei colaborări dintre regină și prietena ei, Mite Kremnitz, se pune întrebarea: cine este primul traducător de fapt al poeziilor lui Eminescu în limba germană ?

În lucrarea de doctorat a lui Valentin Todescu, cu titlul *Mite Kremnitz – Un spirit german promotor al literaturii românești peste hotare* (2013), autorul afirmă că Mite Kremnitz are meritul “de-a fi fost primul tălmăcitor în limba germană a poeziilor lui Eminescu”.²⁵

Revenind la mult citata antologie *Rumänische Dichtungen, Deutsch von Carmen Sylva, hrsg. und mit weiteren Beiträgen versehen von Mite Kremnitz*, apărută la Leipzig, W. Friedrich, Verlag des Magazin für die Literatur des In- und Auslandes, Kröner, 1881 culegere îngrijită și adăugită de Mite Kremnitz, reeditată ulterior în mai multe ediții, constatăm o selecție oarecum curioasă din operele poezilor vremii. Într-adevăr, cartea conține poezii scrise atât de autori consacrați, cum ar fi Eminescu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu, de scriitori cunoscuți, precum C. Negruzzi, sau mai puțin cunoscuți, V. Conachi, dar și nume care trezesc astăzi ușoare zâmbete: Candiano Popescu, Crețeanu, Șerbănescu etc.

De altfel, ziarul *România Liberă*, din anul 1885, care reia o biografie a scriitoarei Mite Kremnitz, apărută anterior în revista *Familia*, amintește de

²⁰ în *Der Bukarester Salon*, București, 1884-1885, p.5.

²¹ *idem*, București, 1884 -1885, p.149.

²² *idem*, 1884 - 1885, p.245.

²³ *Idem*, București, 1884 - 1885, p. 457

²⁴ *Das Literarische Rumänien*, 1889, nr.7-8 (iulie-august, pp. 251-252).

²⁵ Rezumatul Tezei de Doctorat, p. 8

opera acestei fecunde traducătoare, ignorând însă traducerea unor creații eminesciene în *Rumänische Dichtungen*, edițiile 1880/1881 și 1883²⁶.

Verificând și alte ediții ale acestei cărți, cum ar fi de exemplu aceea menționată ca apărută în anul 1883 (?), la Leipzig, ed. W. Friedrich, purtând titlul *Rumänische Dichtungen*, Deutsch von Carmen Sylva. Hrsg. und mit weiteren Beiträgen versehen von Mite Kremnitz, numele lui Eminescu este omis. Chiar și ediția scoasă de Carmen Sylva la Editura Carol Göbl, în 1898, intitulată *Rumänische Dichtungen übersetzt von Carmen Sylva (Poesii române traduse de Carmen Sylva)* nu conține nici o poezie de Mihai Eminescu.... De ce oare ?

În schimb, am găsit cu mirare că, în chiar anul morții poetului, 1889, în revista editată la Viena de dr. Cornelius Diaconovitch, *Romänische Revue* (august-septembrie 1889) era publicată biografia poetului, urmată de traducerea în limba germană a poemului *Luceafărul (Der Abendstern*, pp.485-490), autorul ascunzându-și identitatea sub acronimul L.V.F. (L.V. Fischer).

A doua întrebare: Carmen Sylva a tradus *Crăiasa din povești* în limba germană, singură, așa cum rezultă din dialogul avut cu ziaristul britanic, sau este o traducere comună, efectuată împreună cu Eminescu ? În această chestiune există câteva ipoteze: prima dintre ele este aceea precizată de regină, în dialogul redat de William Beatty-Kingston, care își atribuie calitatea de singur traducător. O altă ipoteză, conform căreia traducerea este efectuată de Carmen Sylva, dar împreună cu Mihai Eminescu, este acreditată de Ioan Constantinescu, autorul precizând că, între manuscrisele lui Eminescu, se păstrează numeroase texte în limba germană, dintre care și traducerea poeziei *Crăiasa din povești*²⁷, efectuată de Eminescu împreună cu Carmen Sylva. În sfârșit, o a treia ipoteză susține că Eminescu însuși avea obiceiul de a transpune în limba germană câteva dintre poeziile sale, ca simplu exercițiu.²⁸

În aceste circumstanțe, textul poeziei *Crăiasa din povești*, primit de ziaristul englez, în anul 1877, în traducere germană, mai ridică și un alt semn de întrebare, și anume: de ce nu a fost publicat niciodată, până în anul 1883.

Care este, totuși, data primei traduceri a unei poezii eminesciene în limba engleză ? Un ilustru traducător în limba engleză al operei *Luceafărului*, domnul Adrian George Sahlean, a căutat să identifice (din punct de vedere cronologic) pe primul traducător al poetului nostru național în limba lui Shakespeare, admitând că Silvia Pankhurst ar putea primi acest titlu; cu toate acestea, rezultatul estetic al demersului ei este destul de nereușit, conchide A.G. Sahlean.

²⁶ "Mite Kremnitz" în *România Liberă*, anul IX, nr.2287, p.3.

²⁷ Ioan Constantinescu, "Eminescu autor de expresie germană", în *Studii de eminescologie*, nr. 2, Cluj, 2000, pp. 63-81.

²⁸ *Manuscriptum*, XV, (57), 1984, nr.4, pp.33-34.

În acest context, domnia sa amintește următoarele: “Americanul Charles Upson Clark (1895) îl semnalează pe Eminescu prin câteva traduceri publicate în suplimentul cultural al unui ziar din Chicago (deși le-am găsit menționate, nu am reușit să le identific în ciuda cercetărilor mele de arhivă, nici să aflu cum a “dat” dl Clark de poet).²⁹

Adăugăm la aceste prețioase adnotări ale domnului Sahlean faptul că scriitorul Charles Upson Clark a fost un bun prieten al României, pe care o vizitează în anul 1919, dând la iveală o convingătoare lucrare de prezentare a țării noastre, cu titlul *Greater Romania*, publicată la New York, în anul 1922. În această carte, la p. 346, el prezintă o traducere în limba engleză a poeziei lui Eminescu, *Somnoroase păsărele*:

<i>The sleepy birdlets</i>	<i>Only the springs sigh</i>
<i>At their nest gather,</i>	<i>While the black forest keeps</i>
<i>Hide themselves in the</i>	<i>Silence,</i>
<i>Branches</i>	<i>The flowers also sleep in the</i>
<i>Good night !</i>	<i>Garden</i>
	<i>Sleep in peace.....</i>

Nu vrem să ne pronunțăm asupra calității traducerii, însă se vede clar că nu strălucește.....

Fiindcă am evocat mai sus prezența lui Eminescu în cultura americană, trebuie să subliniem că numele și creația lui Eminescu sunt amintite de timpuriu într-o publicație de pe acest continent: *Journal of American Folklore* (Vol IV, iul-sept, 1891, no XIV, p. 353), care precizează că elvețianul L. Bachelin a tradus și publicat în limba franceză povestea *Făt Frumos din lacrimă*, sub titlul *Bel Enfant de la Larme* (71 pagini), deschizând astfel un serial de lucrări sub genericul *Rapsodii Române*.

Concluzionând, subliniem că prima traducere a unei poezii eminesciene, în limba engleză, este realizată de William Beatty-Kingston în anul 1877, fiind publicată în lucrarea *Monarchs I Have Met* (1887). A fost retipărită în cartea aceluiași autor, cu titlul *My Hansom Lays, Original Verses, Imitation and Paraphrases*, apărută la Londra, în anul 1889, la editura Chapman and Hall Limited. Poezia *The Queen Legend* are ca subtitlu (Mano Eminescu) iar la sfârșit, în loc de semnătură, apare litera M.³⁰

²⁹ Adrian George Sahlean, ”Actualitatea: Ce facem cu Eminescu ?”, în *România Literară*, nr. 36/2009.

³⁰ *Op. cit.*, p. 161.

în sfârșit iată noaptea care și ea va trece...

*o/ răsucire de
arbori și îngeri ce mi-ați vorbit îndelung
în după-amieze robotind prin bucătăriile verii
acel timp era starea de veghe a lumii...*

*cineva așteaptă/ așteaptă mereu/... când de foarte
departe/ din veșnic departe
doar cu inițiala numelui Tău se pot aprinde copacii
se poate declanșa sirena din port/ să urle
până linia mării devine/ brusc
o fereastră de situații inconfortabile*

*chiar și acum când începe numărătoarea de aur a zilei
din aproape savantele magazii de îngeri/demența de alb
și de negru pune semn straniu/ o poartă închisă...*

oricât de tare-aș striga/nimeni nu mă aude...

(“Cine dacă-aș striga, m-ar auzi, din cetele îngerilor?”)

*ard în propria zădărnicie ca biblioteca din alexandria
ca turnurile gemene din două-mii-unu...*

în toate oglinzile lumii se deschid încăperi clandestine

çà et là on commet l'erreur d'expliquer...

*dar și aceasta e parte a greșelilor destinului /de mică și
nedemna istorie/ în care eu nu pot decât să
repovestesc
cu pipa între dinți și/în față cu nenumăratele cești de
cafea amară / ca propria ne-de-săvârșire...*

*și chiar cu toate scoabele lumii înfipite în șira spinării
eu încă pot să-mi răstignesc cuvintele pe crucea mortală
a unui prezent...*

nu mai urla/ mi-au spus păzitorii într-o după-amiază...

*cu o mască de lemn îmi acoperiseră fața
și masca de lemn devenise de-atunci un eu însumi...*

*așteptasem degeaba și erau alte semne
dincolo de ceea ce înțeleg și pot spune...*

*dar apeironul se rostește numai în muzică
strigăt al nisipurilor în miez de noapte*

*cu luminile stinse și reci cu mari lunecări de pământuri
de dealuri și păduri
fără ornamente și flori vine clipa acestui viitor care
îmi sapă plin de revoltă și furie în auz*

*doar că eu sunt o răpă/ un câmp cu hohote de îngeri
doar că eu nu am evlavie trebuitoare/ și nici
un arhanghel
cu care să o mai pot veghea.... priviți și aplaudați...*

o femeie se piaptăna în înserarea din gândurile mele

ça et là on commet l'erreur d'expliquer...

Modestie

*Bach, marele Bach,
în modestia lui proverbială,
spunea: "Nu făc decât să apăs
clapele potrivite la timpul potrivit".
Asta e. Simplu. Dar cum ?
Cum să apeși clapele potrivite
dacă nu știi pe de rost
întreaga claviatură a clavecinului,
dacă nu ai în memorie
fiecare notă, cu nuanțele sale,
fiecare melodie,
compusă de tine însuși,
în clipe supreme de inspirație,
dacă nu ai exercițiul,
dacă nu cunoști pe de-a-ntregul
tainele instrumentului
și, mai ales, dacă nu cânti
cu sufletul, cu inima,
avându-l în gând
permanent
pe Marele Organist ?*

Zăpezile de altădată

*Au rămas acolo, departe,
ierburile copilăriei,
heleșteul, peștii alunecoși,
potecile prietenoase,
zarzării înfloriți,
izvoarele cristaline,
zăpezile de altădată,
pe care le-am luat cu mine,
intacte, definitiv,
averea aceasta
nu se pierde niciodată,
și ori de câte ori
respir aerul îmbâcsit
al marelui oraș,
cu zăpezile lui murdare,
cu decorurile false, artificiale,
mă reîntorc acolo, departe,
de unde n-am plecat,
de fapt, niciodată.*

Baladă din Ardeal

*Mi-aduc aminte, c-am trăit...
Mai râde-n suflet verbul lumii
Și scriu ritmat de-un dor sfințit
Prin Strălumina Paideumii
Dintotdeauna-s, cum ar fi oricând ...
Mirare c-am mai fost vreodată
Din ora lumii-n cântec pendulând
Mă strigă-n șoapte-o mamă și un tată*

*Acolo unde satul a pierit
Umblam pădurea să aud străbunii
Poiana-ngenunchierilor în Mit
Cu tine-am regăsit-o-n jarul lunii
Lumina unui unic Anotimp
Întoarce după Vis o arătură...
La capătul din noaptea altui timp
Beui sărutul cosmic din Natură*

*Am dat cândva scăldat de curcubeu
Numele tău ca să îl știu doar eu
Cel sublimând sărutul...Dumnezeu
M-a dezmiardat să uit de leac la greu
Tristețile exilului, antume...*

*Destin din cuib de cuc să strig un nume
Mi-au dăruit Ursitele alt nume...
De-ai știu anume cât a mai rămas
Tu să nu-mi spui...*

Cu mulțumiri și tristețe, la citostatice și radioterapie Sibiu
Luminei Noastre Line...

MIHAELA ALBU

Pe drum ...**(Fragmente din jurnal)**

11 iunie 2016. Ora 8 dimineața: În tren spre București pentru a-i întâlni pe doi prieteni dragi – Sanda Golopenția și Coca Eretescu (care locuiesc de mulți ani în SUA). Abia acum, ca de obicei când plec la drum, găsesc răgazul să mai notez ceva. Ieri a fost ziua mea de naștere. Am fost la cimitir să le mulțumesc părinților că mi-au dat viață, deși atunci, în 1947, traiul era atât de greu, ei erau atât de săraci, le era mereu foame și frig iarna. Am recitat din caietele tatălui meu și am coroborat experiența lor cu cea a altora, descrisă, de exemplu, de Simona Vrăbiescu. Anii de teroare, de îngrădire totală a libertății, de lipsuri elementare le-a simțit o generație întreagă. Cei de vârsta mea eram prea mici ca să înțelegem ceva, deși teama – îmi aduc aminte – ne era cumva inoculată și nouă.

Ora 8 d.a. – tot în tren, pe drumul de întoarcere. M-am întâlnit cu Sanda și Coca, dar i-am cunoscut și pe Vasile Șoimaru, profesor la Chișinău, autorul unui proiect finalizat cu un volum privind morții de la Cotul Donului din 1942. Am frunzărit cartea. O primă observație: nici un oficial român nu a mers acolo. Zaharia Stancu, pe vremuri, într-o vizită în URSS, aflat la numai 100 de km de locul în care se petrecuse tragedia românească, nu a catadicsit să se abată din drum. Mai mult: ungurii, italienii, nemții au construit mausoleuri impunătoare, românii – nu, iar peste osemintele românilor sunt acum morminte rusești.

Am vorbit despre multe – despre V. Horia, despre memorialul durerii, despre învățământ, despre ... diacritice, mai exact despre tendința de renunțare la ele, la specificitatea limbii noastre cu alte cuvinte. Și atunci Coca ne-a relatat o scenă văzută și auzită în București. Un tată îi spunea fiului că în fața lor e Muzeul Antipa. Băiatul răspunde: Nu e muzeul Antipa, e muzeul *taranului*. (Așa citise el, fiindcă așa era scris, fără diacritice!).

20 iunie. În tren spre Constanța. Am terminat nr. 16 al *Carminei*! Nu-mi vine să cred. Iată, deja 16 numere, opt ani exact în toamnă. Mult – pe scară mică, puțin la scară mare, dar sunt sigură că încetul cu încetul se conturează o imagine, un crez.

Citesc acum *Al treilea discurs*, dialogurile lui Sorin Antohi cu A. Marino. Multe lucruri interesante (pentru mine) pe care le voi consemna. Mi-am găsit și un fel de moto la cartea de proze scurte cu personaje și

evenimente ale anilor 50: “Nu sunt ei de vină, istoria e vinovată”. “*Vina*” celor care au îndurat teroarea istoriei!

21 iunie. Sunt deja la Neptun, Casa Scriitorilor. Dimineată am început și tratamentul cu nămol. Vârsta cere și asemenea lucruri... De aseară am început să citesc vol. 2 al jurnalului lui Coca Eretescu. Mă impresionează și îndurerează singurătatea exilatului. La un moment dat, la o sărbătoare, când nu le intră nimeni în casă, nu sună telefonul, scrie *Noi doi suntem toți*. Mona Keckner se referea adesea la ceea ce i-a adus ei comunismul – de la confiscarea averii, detenția mamei pentru 12 ani etc., etc., până la necesitatea de a părăsi țara, de a pleca în exil. Durerea celui/ celor care s-au dezrădăcinat, care nu mai aparțin de fapt niciunui loc de pe pământ. Tăierea rădăcinilor, cu trunchiul în aer în bătaia tuturor întâmplărilor nefaste/ tragice nu de puține ori pentru fiecare!

24 iunie. Deschid un caiet în lipsă de laptop (care ... refuză să se mai aprindă). O victorie totuși, având în vedere cât am căutat aici, în Neptun (unde sunt de 4 zile) hârtie de scris. Timp rezervat acum lecturii, deși stau pe loc cu toate proiectele. Cu trei zile în urmă, când încă îmi mai funcționa computerul, mi-a venit ideea să verific datele lui Virgil Ierunca. Așa am constatat că se împlinesc în 2016 zece ani de la moartea sa. Deci ... probabil asta am așteptat noi, o cifră rotundă ca să definitivăm cartea despre el. Va trebui să lucrăm însă intens, dat fiind că a trecut deja o jumătate de an. Sper să reușim, având în vedere că va trebui să definitivăm și antologia V. Horia. Anul trecut, tot pe vremea asta, abia începusem studiul despre eseistica sa și copierea articolelor sale din revistele exilului. În decembrie lansam deja cartea. Deci ... se poate, mai ales că munca se împarte. Cu perseverență și asiduitate se poate.

Citesc Kundera, *Identitatea*. De moment nu mă impresionează prea mult. Câteva reflecții ale personajelor sunt demene de reținut. În rest ... simt prea vizibil scriitorul care mănuieste cu știință tehnicile narative.

25 iunie. Ieri m-am încumetat să încep o nouă proză. Combin destine de personaje reale și-mi imaginez detalii de viață, trăiri, atmosferă. Sunt foarte curioasă unde mă vor duce personajele și întâmplările vieții lor. Destinul fiecăruia determinat de locul și timpul în care se naște. Am citit jumătate dintr-o carte a Feliciei Mihali, *Țara brânzei*. O demitizare interesantă a satului românesc, așa cum apare nu de puține ori azi. Poezia, mitul par să fi dispărut. Fără precizare expresă, se înțelege însă tot răul pe care l-a produs comunismul civilizației rurale străvechi. Opoziția generației părinților tinerei de 30 de ani cu cea a bunicilor e sugerată prin preferința pentru nylon, carpete turcești etc. de către mamă, cu pânza țesută în casă de către bunică; aglomerarea de kitchuri în contrast cu simplitatea gospodăriei bazată pe produsele lucrate manual. Interesantă este și personalitatea autoarei – a

studiat română-franceză, apoi chineză-olandeză, este, așa cum apare scris pe coperta 4, “prima femeie care a făcut Turul României pe jos (2500 km, în 1968) și Turul Europei pe bicicletă (12.000 km, timp de șase luni, în 1989).” Tot pe copertă, Cornel Nistorescu subliniază – în termeni metaforici – tipul de distopie al acestui roman, care “te scoate din condurii orașului și te plesnește în plină figură cu o lume pe care scriitoarea o aduce la adevărata ei dimensiune.”

Descopăr tocmai azi, pe facebook, că Felicia Mihali face parte dintr-un juriu de proză scurtă. O coincidență să-i întâlnesc numele chiar când îi citesc romanul.

La masa de prânz întâlnesc familia Pleșa din New York. Ciudat, mai întâi am remarcat figura ei, deși cu el m-am “ciocnit” mai des la NY. Era unul dintre cei care m-au privit nu numai cu suspiciune, dar mai ales cu respingere, cu invidie și antipatie. Venisem să predau la Columbia și asta trezea invidii. La zgrăvirea mea în culori negative a contribuit, de bună seamă, o fostă colegă. “Cel mai mult te invidiază cei cu care ai plecat de la același potou”, spunea adesea Aurora. (Am notat de mai multe ori, cred, zicala ei).

Continui să citesc jurnalul lui Coca Eretescu. Dau pagină după pagină și dintr-o dată îmi dau seama că interesul pe care mi-l produce (acesta, dar și alte jurnale și memorii) nu vine numai din curiozitatea de a cunoaște mai bine o viață, un om, ci și din faptul că, prin acestea, prin lecturile și experiența autorilor, te îmbogățești tu însuși. Citind astfel de cărți am senzația că trăiesc mai multe vieți. Am ajuns cu lectura la ziua în care Coca a împlinit 69 de ani. Eu am împlinit luna aceasta 69. Sigur, el are acum 79, evenimentele descrise fiind de acum zece ani, dar în momentul în care citesc eu notațiile lui suntem de aceeași vârstă.

Ars vivendi

*În genunchi și cu fruntea spre cer,
Te întreb pe Tine, Doamne,
de ce mi-ai dat drumul în lume
fără să știu arta de a trăi ?
De ce nu mi-ai pus numele
de lacrimă, nu de om,
dacă tot m-ai făcut
fântână de lacrimi, Doamne,
într-o vale a plângerii?
Pesemne, m-ai trimis să caut.
Să mă tot caut...,
până voi trece dincolo.
Doar dincolo, mă voi găsi.
Poate, dincolo, mă voi cunoaște.
Până atunci, plâng...*

Sunt gheață

*Sunt gheața ce se stinge,
la flacăra tăcerii,
tâmpilele îmi ninge
tristețea așteptării.*

*Plâng lacrimi mari de gheață
și caldarâmul plânge,
maci roșii ard în ceață
și nimeni nu-i atinge.*

*Tu, flacăra, eu, gheață,
săracă simetrie,
un vis neîmplinit,
pe-o coală de hârtie.*

File din jurnalul unui pelerin

Zi magică în care Dumnezeu mi-a purtat pașii spre un lăcaș sfânt, nemaîntâlnit, deși ținta inițială era Mănăstirea Snagovului. Am coborât din microbuz în satul Gruiu și am luat-o la pas împreună cu prietena mea, Elena, urmând șoseaua aproape pustie, într-o zi însorită de primăvară.

Am poposit lângă casa unui sătean ce-și avea acareturile la margine de drum, în pustia nesfârșită a câmpului. Aici, chiar în fața porții, la o masă rotundă din ciment, cu scaune asemenea, în stil brâncușian, ne-am înfruptat din merindele aduse cu noi în rucsac, admirând fântâna și troița ce stăteau parcă de veghe pentru ca tot omul ostenit să vadă de departe locul de masă și de reculegere, dar să ia cunoștință și de ospitalitatea lui nea' Viorel din Luncă, cum era poreclit proprietarul casei.

Ne-am luat ziua bună și am pornit mai departe, ajungând, după vreo patru kilometri de mers, în satul Siliștea. Aici, am salutat o bătrânică ce stătea pironită în fața porții, sprijinită într-un toiag noduros, pe care am întrebat-o pe unde s-o luăm spre insulă, acolo unde se afla mănăstirea. Așa cum e românul de la sat, guraliv și primitor, ne-a făcut cunoștință cu familia ei, povestindu-ne despre toți ai casei, dar și despre preotul cel bătrân din sat. Lumea spunea că era un sfânt în viață, pentru că făcuse minuni. "Duceți-vă la el, că toate se împlinesc!", ne îndemna femeia, arătându-ne pe unde s-o apucăm. Așadar, am deviat de la intenția inițială și am luat-o în dreapta, pe uliță. Schitul abia se zărea printre acoperișurile caselor, unele mai arătoase, altele încremenite parcă de veacuri, sfidând trecerea nemiloasă a timpului. O liniște de început de lume învăluia acele locuri pașnice, aflate departe de forfota și aglomerația capitalei.

În fața bisericii, cum intrai pe poartă, împărțit în două de o alee, se întindea cimitirul cu cele câteva morminte ale satului, frumos îngrijite. La ușa schitului, un lacăt solid pecetluia intrarea, pentru că biserica, veche de peste câteva sute de ani, devenise monument istoric. Am aflat de la părinte că este singura biserică din țară în formă de cruce. Preotul a restaurat-o cum a putut, și cum spunea el, folosind în unele locuri brânză de vaci și lapte de var. Picturile, însă, nu au avut privilegiul să fie refăcute și sfinții te priveau cu ochii stinși și straie evanescente, părând niște fantome agățate de pereți. Un incendiu și cutremurele au subrezit temelia și aspectul exterior al zidurilor, dar icoanele făcătoare de minuni și harul dumnezeiesc al părintelui Nicanor au ținut în picioare biserița, care nu și-a plecat fața la pământ, ci a privit senină spre împărăția cerului.

Am rugat o femeie, care făcea curat printre morminte, să-l cheme pe preot. Acesta era în casă, lungit în pat, ca să se odihnească. Bucuros de oaspeți, părintele ne-a întâmpinat cu blândețe și cu un surâs angelic, ce

emana lumină binefăcătoare și cumsecădenie duhovnicească. Aveam în fața noastră un adevărat sfânt!

Părintele Nicanor Lemne în vârstă de nouăzeci de ani, un om uscățiv, tras la față, cu barbă albă și privire lăcrimoasă, cu mișcări încă agere de căprior, utiliza telefonul mobil cu aceeași ușurință cu care mânua cadelnița și obiectele sfinte. După ce ne-a ținut slujba de binecuvântare, a refuzat cu delicatețe banii pe care am vrut să-i dăm pentru osteneala sa, spunând că Dumnezeu nu are nevoie de bani, ci de credință și smerenie. Totul este să ne rugăm și să ținem, pe cât putem, posturile principale. Ne-a invitat în bojdeuca lui la o cafea, nu înainte de a fi trecut pe la mormântul soției sale, care se prăpădise de curând. Atunci ne-a spus cu glas tremurat: “Așa a vrut Dumnezeu, facă-se voia Sa!” și a mai adăugat: “Urmăresc și noaptea candela de pe mormânt (gardul casei fiind lipit de cel al cimitirului), și vin degrabă s-o aprind ori de câte ori se stinge” se arată el grijuliu cu lumina ce întreținea flacăra vie a sufletului ce se ridicase la ceruri.

Căsuța modestă acoperită cu stuf, veranda cu scaunele din pai împletit, balansoarul, scaunele și masa din curte din trunchi de copac, ca o adevărată masă a tăcerii, populau acel loc de o simplitate monahală. Cu mișcări repezi de gazdă primitoare, părintele Nicanor ne-a pregătit cafeaua și ne-a oferit un suc rece, la buturugă. De când murise preoteasa se gospodărea singur, dar s-a lădat că făcea niște pricomigdale mai bune ca ale ei.

Frumusețea și liniștea acelui ținut paradisiac, în care apariția părintelui era ca o legendă vie, ne-a dat botezul purificator și împăcarea de care aveam atâta trebuință. Și iată că am primit lumina dumnezeiască pe “o gură de rai”, pe ale cărei pășuni se înalță din veac figura blajină a unui preot cu înfățișare de patriarh, uitat de lume, dar binecuvântat de Dumnezeu, care exclama cu nețărmită emoție în glas: “Facă-se voia Ta!”

Scrisoarea

Atunci când mi-a telefonat, spunându-mi că trebuie să trec pe la el și repetând de două ori cele două cuvinte, fără întârziere, fă-o fără întârziere, avea o voce care mi s-a părut schimbată, oricum scăzută și cu un tremor aproape imperceptibil. Nu am întârziat, ba chiar m-am grăbit să vin în întâmpinarea dorinței sale de parcă ceva nedeslușit mă împingea de la spate. Am bănuț că prietenul meu trece printr-un moment de depresie, avea uneori astfel de stări de profundă melancolie, deși era unul dintre umoriști ai apreciați.

De data asta era mai mult decât atât. Simțea cum îl învăluie respirația rece, suflul de ghiață al apropiatei morți. Practicase medicina de-a-lungul întregii vieți cu neobișnuită pasiune. Era liniștit, cel puțin așa părea, și mă rugă să nu-l contrazic și în orice caz, să nu-l întrerup. Cum știi, îmi spuse el intrând direct în subiect în timp ce părea interesat de pendula care-și pierduse de-o vreme tic-tacul și trebuia dusă la ceasornicar, am stat alături multora, semnele nu mă pot înșela, îmi cunosc bine meseria, am încă destulă vlagă în mine, dorință de a mă mai bucura de minunile acestei lumi, dar sunt lucruri asupra cărora nu cred să mai avem putere. Vreau să-mi îndeplinești o dorință. Nu te împovărez cu sarcinile unui executor testamentar. Am împărțit deja tot ce am, cu destulă nechibzuință, chiar și eu mă mir de asta. În urma mea vor rămâne niște maldăre de manuscrise, scrisori vechi și felurite hârtii prăfuite care vor fi arse, căci nimeni nu-și va pierde vremea cu ele. Sunt încă în așteptarea unei scrisori, de fapt chiar a mai multora, de la câțiva care-mi sunt dragi. S-ar putea să sosească prea târziu, adică să nu mai apuc să le citesc. Însmormântarea mea se va petrece în cel mai scurt timp posibil și fără ceremonial. Tu vei deschide cutia mea poștală și dacă vei afla o astfel de scrisoare venită de departe, de peste mări și țări, cum se spune, nu desface plicul decât lângă mormântul meu, unde, după ce te vei fi asigurat că nu mai e nimeni prin preajmă, mi-o vei citi cu voce joasă dar cu limpede rostire. Îi vei comunica apoi celui care a scris-o că mi-ai citit-o și că voi găsi calea de a-mi exprima răspunsul. Îți mulțumesc de pe acum.

Ne-am despărțit privindu-ne în ochi. Uneori, o sclipire din adâncul pupilei și o ușoară tresărire a pleoapei spun mai mult decât o sută de cuvinte. Nu trecu multă vreme de la această întrevvedere ciudată și prietenul meu fu găsit fără suflare în apartamentul în care locuia singur. De cutia de scrisori nu se interesase nimeni. Îmi dăduse dublura cheii. Cutia poștală era destul de plină. Se revărsară felurite facturi cu dată scadentă (lăsase administratorului clădirii niște bani pentru achitarea lor, atât cât crezuse că va fi de trebuință), mulțime de reclame, o revistă în care i se publicase un articol, o citație la care de-acum nu mai trebuia să se prezinte și, printre toate, un plic având format alungit, purtând ștampila poștei din New York, iar în locul rezervat expeditorului figura, parcă scris în grabă, un singur nume:

Cosmina. Nume frumos, purtând peste Atlantic rezonanța și parfumul locurilor unde se născuse și copilărise, îmbinate cu mesajul imensității cosmice. Numele celor din familia prietenului meu aveau fiecare semnificația sa. Cosmina și Damiana aminteau de sfinții doctori fără de arginți. Dumitru, bunicul lor, marele chirurg, fusese asemeni unui erou de legendă, nu doar pentru familie, ci pentru neamul întreg, o viață curmată tragic în cumplita închisoare a Aiudului. O vară fusese botezată Urania, adică fiică a cerului, nici numele marelui Alexandru nu fusese uitat, Beatrice, o fată de o tulburătoare frumusețe și scilipitor de inteligentă, sfârșise tragic la începutul tinereții, Persephona, numele zeiței născută din Zeus și Demetra, patroana recoltelor, a vegetației, dar fiica lor, Persephona, ținea legătura cu lumea patronată de Hades, acolo unde sunt cei ce nu mai sunt, dar continuă totuși să fie. Era zeița lor. Dar, să lăsăm astfel de amănunte.

Am respectat dorința prietenului meu și am desfăcut plicul lângă groapa proaspăt săpată și acoperită apoi cu țărână, citind cele scrise cu voce joasă și gravă, cât am putut de limpede. Îmi îndeplinisem promisiunea. Desigur, cu justificată stânjeneală. Cum să citești o scrisoare cuiva care nu mai este? Bine, bine, dar cum aş putea acum să transmit autoarei scrisorii faptul că tatălui său i-a parvenit mesajul și că într-un anume mod, i se va răspunde, pentru mine, un om bine ancorat în realitate și fără înclinații spre metafizic, asta a început să-mi dea oarecare bătaie de cap, deoarece doream să-mi duc până la capăt sarcina asumată. Singura soluție rezonabilă era să public scrisoarea, dimpreună cu toată justificarea aferentă. Am luat cu mine o frunză veștedă, căzută pe pământul reavăn, care va fi reprodușă pe pagină, alături de textul scrisorii. În acest mod, Cosmina va afla cu siguranță, direct sau prin mulții ei prieteni rămași în țară, că scrisoarea și-a întâlnit destinatarul, iar cât despre răspunsul tatălui ei, pe cât l-am cunoscut eu de bine, sunt încredințat că nu va întârzia să se arate, sub forma unui semn lipsit de echivoc, al unui vis, ori pe altă cale asupra căreia nu pot face decât presupuneri. Iată ce-i scria tatălui său fata cu numele de Cosmina:

Dragul meu tată

Îmi este greu să-mi amintesc anul în care ți-am mai scris, dar și ce anume. Astăzi se face rareori uz de de această formă, oamenii comunică prin telefon sau prin Email, mijloace rapide și la îndemână, care transmit informații în timp real, mai puțin sentimente. Scrisorile, care poartă amprenta mâinii care a așternut literele și frazele pe hârtie, par să aparțină unei lumi de care omenirea se desparte. Mai cu seamă lumea în care trăiesc eu acum, America, dominată de departe de o singură sintagmă potrivit căreia timpul înseamnă bani.

O boală febrilă de scurtă durată, asociată cu dureri sciatică, mi-a întrerupt activitatea, la fel de febrilă dacă mă pot exprima astfel. Azi m-am trezit cu o vagă înnegurare, un fel de presimțire, ceva nedeslușit dar apăsător, iar aceasta m-a însoțit chiar și după ce mi-am băut cafeaua. Este ultima zi de

repaos (forțat) pe care mi-o acord, de mâine reiau activitatea, dar mi-am amintit că se apropie ziua ta și că mi-ai spus, când ai fost la noi, că singurul cadou de care te-ai bucura întradevăr ar fi să găsești o scrisoare de la mine, în cutia poștală.

Vizita voastră aici, a ta împreună cu cea de a treia dintre surori, Eminia, (mă bucur că ne-am apropiat), cu ieșirile de weekend, a scos din amorișoare tot ce ține de legăturile noastre de sânge. Este un prilej atât de rar!

Am fost împreună în locuri minunate, iar tu ai fost în aceeași formă de odinioară, când urcam munții împreună. Cu multă vreme în urmă, Retezat, Făgăraș, Piatra Craiului, iar mai de curând munții din Maine, Canada și Yellowstone. Mi-ai părut la fel de puternic și sănătos. Îmi spuneai însă că și munții din interiorul sinelui sunt la fel de greu de urcat, cu pieptișuri și alunecări, dar ce priveliște comparabilă se deschide și de acolo, de sus, ca de pe oricare înălțime!

Pentru că veni vorba de scrisori, simt că trebuie să-ți fac o mărturisire. Mereu cu ochii pe ceas, pe computer și pe calendar, scrisorile par venite din altă lume, care mai poate să aștepte. După lectura grăbită, am început să le citesc pe sărite, pe pasaje, începutul și sfârșitul, uneori pun plicul pe undeva și se rătăcește, îl găsesc prea târziu, când cred că nu-mi mai spune aproape nimic. Am și acum în față un plic pe care nu-l voi mai deschide, dintr-un fel de jenă amestecată cu teamă, poate chiar ceva ca o vinovăție. Am pus palma stângă pe el și parcă mi se transmite tot ce se află înăuntru. Dacă ne gândim în același timp unul la celălalt comuniunea se realizează. Știu că ești mâhnit pentru faptul că relațiile dintre noi, surorile crescute împreună și cu atâta dragoste odinioară, par să se fi răcit. Clima se încălzește iar pe noi ne amenință glaciațiunea.

Dacă vrei, hai să ne trimitem reciproc plicuri în care să nu se afle decât o coală albă cu totul... De fapt, a fost ideea ta, știind cât sunt de ocupată. Ne-am înțeles? Începe tu. Fii de-acum primul. Aștept scrisoarea ta albă.

Cosmina

P.S Tăticule, mi-e dor de tine! Ce e cu vorbele astea? Nu ți le-am mai spus de când eram o copilă care deschidea ochii asupra lumii. Ce se petrece?

Atingerea

*Aceea dintâi
a fost de lumină
repovestită în Capela Sixtină
și-abia târziu proverbul
"Îi dai un deget, el îți ia o mână"
a-ngăduit atingerea păgână...*

*După ieșirea din tainița smârcului
a urmat boaba sfârcului
cu petala gurii
în toată grădina nemăsurii;
"rai" s-a întors pe dos
sub păcatul de jar
și-a rămas "iar"
iar și iar bun de ucis, de furat,
de păcătuț, de trădat...*

*Și totuși
la început a fost atingerea,
mirungerea,
împărtășirea din sfințenie
cu lumină...
Azi toate-au căzut în slujenie,
în asumată vină
de atingere devălmașă
de butoane,
de celuloiduri de telefoane,
de false ecrane,
cu false săruturi în siliconatul bot
pentru raptul lui "nimic",
metafora contemporană a lui "tot"...*

*Lumina s-a retras rușinată în noapte
nimeni nu mai are răbdare,
se culeg crudăciunile
în chip de fructe coapte,
se trece pe roșu în grabă
și ne aflăm întruna în treabă
fără vreo treabă,
morfolind la vedere și nespălând
rufele noastre murdare,
pielea aceasta de rând*

*Lumina care venea de la răsărit
s-a mânjit,
iar cea care venea de la apus
e prea sus...
Lumina Lumină
e de neajuns...*

*Cineva sună la sonerie
întrerupându-mă din reverie,
din poemul ca o atingere
sfântă până la stingere;
totul în mine e-nchis,
întunecat, de nescris,
doar vocea din interfon mă lovește
senină:
"Deschideți!Sunt cu factura
de la lumină!"*

Preferințe

*Mi-a dormit ast-noapte luna pe pernă.
I se făcuse drag de mine cu mine.
Un gând zgomotos sabota
o cascadă de superlative
Detest bucuria ochiului stâng.
Detest modestia cu care-l acopăr
când irișii lui plâng.
Prefer umbrela de soare,
obraznicia cu care m-ascunde
în îndoielnica mea împreunare
cu bobul de iscusință.
Prefer condeiul fără peniță
înfiorat de cerneala de unică folosință.
Despuiată, pentru nupțială,
foaia se zvârcolește, se perpelește,
lângă stropul ursuz, strop de cerneală.
Prefer.
Prefer căderea de rouă pe geană.
Prefer Gara de Nord, clopotul de la Notre-Dame.
Iubirile nemuritoare, în care credeam.*

*Nu, iubirile nu mor ci doar se scurg
Din i-dealuri, pe jghiaburi de peniță.
Și scriu condeiele de zor
poeme fără trebuință.*

*În aerul dospit în fumul de tavernă
mi-a dormit ast-noapte îngerul pe pernă.*

Cavaleri

*...Iar cavaleri de-argint coboară triști
Din calendare vechi înspre palpabil,
Spade vibrând întreabă de existi,
Prin zale curge sânge reciclabil.*

*Prin fanta căștii se zăresc priviri,
Scântei pulverizând pe obrăzare,
Mă prinde dorul de-un mortal turnir,
Simt cum alunec, osândit, sub fiare.*

*Ce rece-i lumea din cojoc de fier
Și spada cum vibrează însetată!
Mă-ntorc în calendare, cavaler,
Fără să știu de-o să mai ies vreodată.*

Spre Barabudur

În memoria lui Mihai Botez

*M-am rătăcit prin geometrii,
În lumi de curății și semne,
Atras în vals de simetrii,
Printre structurile solemne.*

*Am construit cetăți-oglinzi
Pe logici stând ca pe pilaștri,
Cu lungi cristale prinse-n grinzi
Și-n vârful de boltă tripli aștri.*

*De-atâta zbor în prag de stea
Am pleoapele și fruntea arse
Și-aud chemând în urma mea
Trădatele cărări întoarse.*

*Si-atunci, din lumi fără cusur,
Cobor trudit către grădină,
Să-mi caut un Barabudur
Pe-o brazdă cu lumină lină.*

De dragoste

*Să stai culcat pe marginea patului
cu privirea așintită-n tavan,
ca și cum te-ai afla la mare pe plajă,
cufundat în nisip,
uitându-te la fuioarele albe și lunecătoare de nori,
în timp ce stelele îți pălesc în fereastră,
iar Luna așteaptă să se cunune cu Soarele.
Alături, coapsa iubitei adormite
să te invite la somn sau la dragoste.
Să închizi ochii și să auzi
murmurul mării
și muzica sferelor.
Cum poți să mai adormi
cu atâta Cosmos în suflet!*

Despre poem

*Poemul nu-i vid îmbrăcat în cuvinte
soldați ce-n pluton bat pasul cuminte
numai la ritm cu luare aminte.*

*În el, la-nceputuri, n-au fost doar aezii,
ci liberi zburdat-au meii și iezii
pe verdele câmp sub cerul amiezii.*

*Zvonit-au în versuri și soare și ploaie,
copaci ce coroana-n furtuni nu și-o-ndoaie,
tărâmurii de gheață topite-n văpaie.*

*Poemul e trup și o inimă-i bate
în ritmul de foc și-n cuvintele toate...
Atunci când se naște, doar viața-l străbate.*

SOCIETATEA SCRITORILOR BUCOVINENI

PREMIUL SPECIAL
„MIHAI EMINESCU”

Se acordă d-lui THEODOR DAMIAN, din New York, SUA,
pentru volumul *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*,
Editura Eikon, București, 2016

Președinte,
Carmen-Veronica STEICIUC

Festivalul literar „Mihai Eminescu”: Suceava – Călinești Cuparencu – Putna,
15 ianuarie 2017

AUREL SASU

Politica de persoane*

Am luat titlul acestei prefete dintr-un articol de I. G. Duca (*Viața literară*, 1906), sugerând prin el că, în istoria română, luptele politice, cu toată atmosfera lor tulbure, acră și fără credință (Al. Vlahuță), cu toată ura oarbă, violența trivială, “bădărănia constitutivă” a practicii duplicitare (Paul Zarifopol), cu toată “ferocitatea neînchipuită” a ostilității (Octavian Goga) sau cu amestecul de iad și rai ideologic (Mihai Eminescu) nici n-au început, nici nu s-au încheiat cu o zi anume reflex înscrisă într-un calendar. Murdăria lor, a acestor lupte, în aprecierea nu tocmai exagerată a lui Nicolae Iorga, cu tot cortegiul de ipocrizii și intoleranță, a existat dintotdeauna și, probabil, va supraviețui oricăror lecții de inutilă pedagogie a culturii.

Sfârșitul războiului mondial și regimul totalitar, instalat după 1944, au exacerbât comportamente și obiceiuri deja existente, pe care noua structură de putere le-a valorificat pe fondul unor tensiuni favorabile exploziunii instinctelor punitive, dezechilibrate și cinic-imorale. A fost decisiv, în această brutală deschidere spre anormal, lungul exercițiu al complicităților individuale, al înregimentării lipsite de suportul marilor idei și limbajul vitriolant, ucigător de conștiințe, pus, nu de puține ori, în serviciul asasinatului moral. Aventura în efemer, ideea absurdă a revoluției permanente, agitația maladivă în mediocritate, înverșunarea supralicitării și sălbătăcia calomniei au creat, în ultimele decenii de secol XX, nu numai tipologia nouă a dezertării și a josnicei adeziuni la tranzitoriu, ci și o stare de “sălbăticie a minților” (T. Arghezi), folosită, pe toată durata experimentului educativ, în vaste operațiuni de crimă, teroare și lichidări identitare. Dezordinea unui timp și răul unui neam au fost valorificate cu virulență și cu mijloace silnic-agresive fără precedent. Din păcate, nu mic a fost, în acest abject efort de nimicire a spiritului, jocul, pervers adeseori, al compromisului și al trădării scriitorului român, iresponsabil punând piatra de temelie a unei lumi de ură, patimi și incriminări.

* Prefața la *Politică și cultură, Antologie de Aurel Sasu, Liliana Burlacu și Doru George Burlacu*, coordonator de proiect Aurel Sasu, Editura Școala Ardeleana, 2016.

Volumul este dedicat, în principal, năucitoarelor schimbări survenite insurecției din '44, căreia, treptat, i-au urmat suprimarea presei libere, dictatura modelului străin, introducerea cenzurii, doctrina partidului unic, eliminarea fizică a elitei intelectuale, epurarea, pe scurt, invazia, în istoria și cultura românească, a duhului de alienare și distrugere. Implicați în politica de tribună, scriitorii vor fi obligați să trăiască, din oportunism, într-o “aproximație de două lumi incomplete” (T. Arghezi): una încă a visului și a iluziei, alta necruțătoare în tentativa dinamitării turnului de fildeș. Ierarhiile intelectuale sunt înlocuite agresiv cu autoritatea directivei politice, iar competiția, cu slugărnicia și dogma dictaturii. Opera este de-acum armă de luptă, ea adâncește realitatea, îndrumă, combate, zdrobește, înfierează, demască, înarmează, deconspiră, este comandă și sarcină proletară, împlinită și prin zelul autorului (ziaristului) devenit soldat în serviciul propagandei stimulate, în parte, și de “beția eliberării” (G. Călinescu). Suprimarea dialogului civilizat, bazat pe inteligență și respectul adversarului, a fost, pentru foarte mulți, devastatoare. Fiindcă, peste noapte, cei ce nu erau “cu noi” deveniseră drojdie reacționară, otrăvitori de suflete, epave, paraziți, trădători, vânzători de țară, “filosofi ai anarhiei legionare”, asasini, renegați, degenerați, debili, farsori, infami, obscuranțiști “îndopați de vanitate”, “provocatori de război”, lichele naționale, “fii ai haosului” și bufoni. Anii imediat postbelici reprezintă o perioadă confuză de calomnii dezagreabile (vezi secțiunile *Profiluri negre* și *Epurația*), de sloganuri importate, de ignobile atacuri la persoană, de mistificări stridente, în sfârșit, de servilism ridicol și de “repertorii diversioniste”, cum le numea Geo Dumitrescu. O reprezentare ilară, deprimantă și nedemnă, în care își împart rolurile, cu aceeași revoltătoare lipsă de civilitate, Nichifor Crainic, Ion Caraion, Miron Radu Paraschivescu, Iorgu Iordan, Al. Piru, Petru Dumitriu, Zaharia Stancu și alți *ejusdem farinae* din tristul început de epocă totalitară. Până și Blaga a fost împins în acest nedemn spectacol de elucubrații și denigrări lipsite de igiena bunului simț. Liviu Rebreanu, T. Arghezi, E. Cioran, Ionel Teodoreanu, I. Al. Brătescu Voinești, Ion Petrovici, Sextil Pușcariu, Alexandru Marcu, N. Carandino și mulți alții, niciunul nu scapă de răvna demolatoare a trâmbișailor noului regim. În presă se instalează lipsa de respect față de adevăr, dispare exercițiul de admirație, prețuirea reciprocă e înlocuită cu mistica discreditării și cu norma exigenței de partid.

Cum a fost posibil, în doar câțiva ani, să prolifereze până la absurd defăimarea și șantajul, să se compromită vocația comuniunii, să se instituționalizeze mediocritatea și să se instituie o stare general-conflictuală pe seama căreia au intrat în literatură toți infractorii utopiilor de împrumut? După 1950, începe seria marilor arestări, libertatea, bruma de libertate e înlocuită cu tortura, cuvântul e ucis în noaptea lungilor detenții, comunicarea se face pe sine act de constrângere și amenințare. Este începutul de orbecăială (E. Cioran), care se va prelungi dramatic până în zorii viitorului mileniu. Cititorii vor găsi în carte, cu siguranță, răspunsuri pentru multe

manifestări de arbitrar și de adversitate, pe care le trăiesc ei înșiși, astăzi, într-o lume la fel de vehement-echivocă, sfâșiată între aceleași false evlavii și pioase blasfemii. Un tânăr temerar anunța, de curând, nobila intenție de a salva, în viitorul previzibil, România. Imposibil! România suntem noi și nu vom putea salva nimic, până nu ne vom salva, mai întâi, pe noi de noi înșine.

NICOLETA PĂLIMARU

Correspondența dintre Valeriu Anania și George Alexe

Din arhiva Bartolomeu Valeriu Anania, gestionată cu dăruire și mare pricepere academică de către profesorul Aurel Sasu, valoros om de cultură, critic și istoric literar redutabil, bun cunoscător și hermeneut al scrierilor lui Valeriu Anania, investit totodată cu rolul de legatar testamentar al operei ananiene, s-a ivit volumul *Bartolomeu Valeriu Anania. George Alexe. O luptă neterminată. Dialog epistolar*, un titlu cuprinzător, de natură să trezească așteptări diverse, apărut în 2015 la editura clujeană Școala Ardeleană, al treilea din seria recuperărilor operei lui Valeriu Anania.

În prefața ediției – o competentă incursiune în universul epistolar dinamic al celor doi protagoniști – profesorul Aurel Sasu aduce lămuriri cu privire la titlul ales: “lupta neterminată este înainte de toate, războiul cu noi înșine, supuși vremurilor, dar și autosuficienței, risipei de improvizație și rătăcirii în proiecte neatinse de aripa grandorii naționale. Este, în ultimă instanță, un avertisment că pierderea în imediat și tranzitoriu poate duce la drame, pentru care nici istoria nu are soluții de mântuire, nici ignoranța nu poate fi garantul ieșirii din marasmul stărilor conflictuale și al trăirii în anonimat” (p. X).

Ediția de față scoate la lumină un corpus epistolar amplu, din perioada anilor 1969-2006, marcat, cum ține să precizeze prefăcătorul, “de lungi întreruperi și absențe, care nu afectează, totuși, esența comuniunii de fapte, gânduri și iluzii”. De menționat că epistolele lui V. Anania ocupă doar 79 de pagini, în timp ce corespondența lui G. Alexe se întinde pe 343 de pagini.

Coerența superioară a dialogului epistolar se descoperă în valoarea lui de document veridic pentru epocă, cu inserții de natură creatoare și cu radiografii personale ale celor doi, schițând liniile unei fenomenologii a interiorității și exteriorității nu doar ontologice, ci și teologice și literare. Dialogul epistolar dintre Valeriu Anania și George Alexe se cere lecturat pentru fizionomia complementară în paralel cu volumele *Memorii* și *De dincolo de ape* ale lui Valeriu Anania, dar și cu cartea de eseuri a prof. Aurel Sasu, *Dragostea și vântul*.

Cei doi protagoniști, înzestrați cu o vocație epistolară de excepție, și cu o sensibilitate aparte, se întâlnesc continuu în pervazul interiorității (“în scrisori, da, suntem doar noi cu gândurile noastre”, îi scrie G. Alexe lui V. Anania, p. 259), iar temperatura înaltă a confesiunii îi determină să-și construiască o lume proprie prin deschiderile disciplinate de gând, ce nu rămân simple stări de spirit, ci se metamorfozează în cărți și fapte.

Privită în ansamblu, corespondența încercuiește câteva momente importante (perioada Hawaii, pentru V. Anania; America, pentru ambii protagoniști; București, pentru G. Alexe; Văratec și Cluj pentru V. Anania), iar marile teme decurg din experiența confruntării celor doi cu două universuri geografice și sufletești contrastante: America – ce aduce în economia spirituală a celor doi un fel de eden al libertății, unde se amplifică conștiința că valorile autentice trebuie bine păzite – și România aflată sub puterea comunistă, care amprentează negativ omul în întregul său, prin duplicitate, suspiciune, pierderea umanității, trăsături cu rolul de a accentua pentru V. Anania și G. Alexe foamea insașiabilă de epicul devenit comuniune.

I. Hawaii – paradisul creației

Prima parte a volumului poate fi citită drept jurnal, însemnările diaristice ale lui Valeriu Anania dând relief spațiului interior aflat, de cele mai multe ori, în consonanță cu întinderea de apă și uscat a Hawaiului, sursă a unei energii nu doar revitalizatoare pentru cel proaspăt eliberat din închisorile comuniste, ci și imagistice: “am ajuns bine, stau bine, mă simt bine”; “sunt liniștit și mulțumit, m-am așternut la lucru” (scrisoarea din 1971, p. 11), însă stările de liniște și mulțumire sunt răsturnate ontologic: “azi nu am avut chef de făcut nimic... am o stare de lăncezeală” (p. 19).

Conturul desenului exotic hawaiian îl predispune la reverie și singurătate – V. Anania e un creator implacabilmente solitar, nu unul al vecinătăților publice – și imprimă paginilor tonalitatea unui adevărat jurnal de creație: “lucrez intens la tabloul VI din *Meșterul Manole*... Sunt zile în care mă simt teribil de obosit, epuizat, sec, lipsit de imaginație; umblu un ceas după o rimă, mă cert trei ceasuri cu o metaforă. Cred că mi-am impus o cantitate enormă de lucru” (p. 49).

Protagonistul se surprinde trăind ca un exilat în trupul cuvintelor atunci când scrisul poetic îi acaparează ființa: “sunt în febra unei poezii pe care o gândesc de vreo două săptămâni și la care lucrez de aseară. E un fel de autoportret” (p. 30).

Valeriu Anania, prin luciditatea și echilibrul caracteristice, nu se entuziasmează prea ușor la ecoul evenimentelor exterioare (cum o face G. Alexe), dar îl vedem radiind de bucurie în sfera creației, și, deși posedă o încredere indubitabilă în talentul său pe care știe că nu și l-a creat el, ci e un dar de la Dumnezeu, nevoia criticilor severe ale prietenului devine necesară:

“aseară am scris la scenariu o pagină grozavă! Zău, iartă-mă că mă laud, dar mi se pare grozavă... tu să ai grijă să mă critici sever” (p. 9).

G. Alexe, care reprezintă pentru V. Anania o continuă provocare, – “tu mă provoci”, îi va aminti V. Anania –, este și primul cititor-critic al operelor sale și deține insolite și pătrunzătoare interpretări la textele acestuia, mai ales la *Miorița* și *Meșterul Manole*.

Paginile își arată excelența și în sfaturile jurnalistice neperimate, de o maximă autoexigență ale profesionistului V. Anania, privitoare la forma și conținutul articolelor revistei *Credința* din America. El îi scrie din Hawaii lui G. Alexe, atenționându-l ca textele să fie scurte, unitare, variate, complete, într-un cuvânt, rotunde; corectura să se facă cu mare atenție; să se recurgă la dicționare; redactorul să aibă autoritate; să se citească tot ce se găsește pe un subiect și să se facă notițe; să se dea dovadă de echilibru și bun simț în abordarea aniversărilor ierarhilor; toate acestea, pentru că “răspunderea față de cititor e o mare povară” (p. 21).

Rolul major al lui V. Anania la apariția revistei *Credința* este subliniat de rândurile lui G. Alexe dintr-o scrisoare a anilor '90, unde deplânge lipsa de importanță a acestei publicații: “Circulația revistei *Credința* e atât de redusă acum și atât de lipsită de personalitate” (p. 335).

Tot în paradisul solar hawaiian, Valeriu Anania va oficia cu prilejul aniversării sale “întâia Liturghie în istoria Hawaiiului”, își va face prieteni, adevărate insule afective de refugiu, pe scriitorii Ștefan Baciuc și Mira Simian, portretizați cu măiestrie literară în volumul *Memorii*, și va frecventa Biblioteca Universității, în căutarea cărților de mitologie hawaiiană, ale cărei zeiței vor constitui materia romanului *Străinii din Kipukua*.

II. America – o discretă recomandare la reflecție

Partea de incontestabilă rezistență a volumului o constituie segmentul American cu imagistica copleșitoare, unde dialogurile epistolare alunecă în revoltă, asumare și desemnare. Corespondența din America oferă prilejul unor reflecții de excepțională acuitate și ea poate servi drept argument consistent în rescrierea unei istorii a Bisericii române din America.

Preocupările pentru soarta românilor din America, și, implicit, pentru Biserică, sunt frecvente la cei doi protagoniști. În cazul lui G. Alexe corespondența trebuie citită, cu precădere, ca un strigăt de disperare în fața unei lumi în descompunere accelerată.

El îi descrie lui V. Anania, într-o scrisoare din 1986, situația apocaliptică din Arhiepiscopia Americii și îi cere insistent să se întoarcă aici: “Lipsa ta din Arhiepiscopia Misionară ne-a împins, ca instituție, pe muchea unei existențe fragile și dincolo de orice demnitate românească și bisericească” (p. 328); “Ultimii zece ani de când ai plecat tu, s-au dovedit catastrofici. Toate sunt parcă pe sfârșite, iar revista *Credința* apare acum trimestrial” (p. 328); “Suntem la un pas de desființarea noastră morală și

instituțională” (p. 331); “Prezența ta aici s-ar dovedi salvatoare din toate punctele de vedere” (p. 332); “Cred cu tărie că numai prezența ta aici, sub orice formă, ar fi salvatoare pentru ortodoxia românească din diaspora și mai ales pentru Arhiepiscopia Misionară” (p. 333). Recunoașterea calităților lui Valeriu Anania, de la funcția gândirii, la modul creator, teologică și politică, rectitudinea morală, rolul de intermediar între Biserică și Stat, până la viziunea sa ortodoxă unitară, conferă transparență revelatoare: “Ești singurul dintre noi...care știi să gândești, la modul creator, și teologic și politic în același timp, și singurul care ai autoritatea morală să stârpești abuzurile și corupția din Biserică și să stabilești raporturi clare și precise, pentru o vecie de acum înainte, între Biserică și Stat, între Biserică și diaspora... Numai tu poți să cuprinzi, într-o viziune ortodoxă unitară, pe toți românii din lumea întreagă și să-i aduni pe toți sub același acoperământ sfânt al Bisericii noastre Mame” (p. 337).

Exclamația vibrantă, “strigătele noastre vor rămâne totdeauna în pustiu” (p. 334) mistuie ființa lui G. Alexe, care, cu conștiința tot mai acută de “exclus” și cu un echilibru interior din ce în ce mai fragil, rămâne pentru multă vreme prizonierul rănilor și nedreptăților: “acel trist sfârșit de octombrie 1976, pe care l-am trăit și l-am suferit enorm și care mi-a marcat, aș crede că ne-a marcat amândurora, poate chiar într-un mod prea tragic, restul anilor, de la acea dată (16 octombrie 1995), pe care eu o consider fatidică” (p. 380).

Oscilația între trecut și prezent e ținută și de corespondența lui V. Anania, aflat în ipostaza vinovatului fără vină, în acel octombrie 1976, când e forțat de securitate să predea actele și să se întoarcă în țară. Sentimentul sfâșietor al izgonirii produce revoltă și lehamite, pentru ca, finalmente, acesta să ia forma mărturisirii încadrată în chenarul smereniei, în scrisoarea din 11 august 2004: “după ce 11 ani din viață mi i-am cheltuit pentru românii din America, în care timp am acceptat cel mai mare sacrificiu (moral), acela de a mă vedea etichetat de către comuniști «legionar», de către legionari «comunist» – mai mult, «securist», de la simplu «agent» la «ofițer» cu grad de «colonel» – după ce m-am văzut chiar și «mason», nu mai am timp (și nici chef) să mă ocup de «diaspora» oricare ar fi ea” (p. 75).

Acestei constatări pline de resemnare i se opune portretul de factură imnică alcătuit de G. Alexe, semn al unui profund atașament față de noblețea “de-a fi singur” și nedreptățit a lui V. Anania: “Bucură-te Valeriu, că ești dușmănit, că ești urât cu înverșunare, că ești invidiat, că numele ți-e scrâșnit între măsele, că ești înjurat pe ascuns și adulat pe față, că nu datorezi nimănui nimic. Bucură-te că ești tu și bucură-te, Valeriu, că ai prieteni devotați care nu se vor turbura de hoarda detractorilor sau adulătorilor de circumstanță. Bucură-te că nici nu ești recunoscut drept ceea ce ești” (pp. 312-313).

III. George Alexe și atmosfera anilor '60 în București

Dacă personalitatea lui V. Anania este unanim recunoscută, cea a lui G. Alexe e mai ocultată. Scriitor și teolog prin formație, cu un doctorat în teologie, sub îndrumarea pr. prof. Dumitru Stăniloae, G. Alexe a îndeplinit diverse funcții în cadrul Patriarhiei Române, de la editor și redactor al revistelor religioase ale Patriarhiei, bibliotecar la Biblioteca Sfântului Sinod, până la inspector general la Departamentul de Relații Externe ale Patriarhiei.

Paginile de corespondență ale lui G. Alexe de la București, un soi de jurnal de idei și evenimente, învăluite în mantia unei “tânjiri” (p. 118) după continentul american, după prietenia cu V. Anania și a Bisericii Misionare, sunt radiografia relevantă a epocii comuniste și îl arată pe G. Alexe nu doar ca un grefier al evenimentelor, ci și ca un avizat commentator al lor. Precis în diagnoze, captând febril spusele celor din jur, G. Alexe îi transmite scriptic prietenului său “știri realiste” (p. 126) privitoare la problemele Bisericii și la cele literare. De asemenea, cărțile și oamenii revarsă asupra corespondenței dintr-un București al cenzurii comuniste, – iar nu mitic, cu o geografie sacră, așa cum îl percepea odinioară M. Eliade, – importante notații, ce traduc nevoia de părtășie.

Portretele unor teologi, dar și cele din breasla scriitoricească sunt surprinse din postura de martor privilegiat: Părintele Dumitru Stăniloae, gata să scrie pentru revista *Credința* o suită de articole despre ortodoxie (p. 109); Anca Manolache, considerată “doamna Lot-Borodine a ortodoxiei românești”; Nicolae Mladin; Liviu Stan; Ioan G. Coman; Olimp Căciulă; Pr. Dumitru Fecioru; Grigore Băbuș; criticul Vladimir Streinu, care l-a situat pe V. Anania “printre marii scriitori ai țării” (p. 157); D. Țepeneag, V. Cristea, C. Regman, Radu Cârneai, Mircea Eliade. Unor fețe bisericești, G. Alexe le denunță lașitatea, lipsa verticalității morale și sufletești, concluzionând cu amărăciune că “asasinatul moral funcționează, din nefericire, și în înaltele noastre cercuri bisericești, nu numai în America” (p. 121). În completare, tăcerea de la Patriarhie e amendată de V. Anania: “Tăcerile de la București să nu te mire. Patriarhia tace de ani de zile” (p. 37). Această tăcere, rezultat al fricii impusă de regimul comunist, aduce după sine și un deficit stilistic resimțit acut de G. Alexe: “Sunt singur la birou și-ți scriu școlărește. De câte ori s-aud pași sau ușa se deschide, ascund scrisoarea în sertar” (24 Ian. 1967, p. 118). Într-o altă scrisoare frica se accentuează: “Mi-e frică de ce ți-am scris și cât ți-am scris” (8 iulie 1967). Același sentiment, al fricii, îl conduce la apăsătoarea concluzie: “Voi, americanii, nu știți ce-i aia viață sufletească trepidantă”; “voi n-aveți emoții pândite de primejdii” (p. 166).

În corespondența cu V. Anania, G. Alexe, perceput ca un alter ego al lui V. Anania (p. 172), așază însemnări despre piesele prietenului său, *Miorița* și *Meșterul Manole* (corecturile de redacție, punerea în scenă a piesei *Miorița* în regia Mariettei Sadova p. 174), precum și comentariile și propriile interpretări la teatrul lui V. Anania. Privind în sine însuși, fără a cădea într-o

exagerată autocompătimire, G. Alexe se vede un om hărțuit, “toți trag de mine în toate părțile” (p. 92), trăiește “într-o încordare continuă” și “doarme câteva ore pe noapte” (p. 247). Peste infrastructura cotidianului “pândit de primejdii” se suprapun “ca o eliberare” – momentele de creație proprie sau cele destinate revistei *Credința*, însoțite de plăcerea corespondenței cu V. Anania, scrisorile fiind “singurul lucru ce mă stimulează în activitatea mea și-mi crește aripi” (p. 97).

IV. Durerea expulzării și liniștea de la Văratec

Peste durerea expulzării lui V. Anania din “edenul american” se așterne, revigorant, revenirea la creație, în “cetatea cu ferestrele spre cer”, cum avea să descrie în vol. de *Memorii*, cu o amplă și inspirată metaforă, casa de la Mănăstirea Văratec, cu vedere panoramică spre “dumnezeieștile plaiuri” ale ținutului Neamțului.

În această ambianță cordială continuă corespondența cu G. Alexe, prima epistolă datând din 21 august 1984, când, V. Anania, împăcat cu sine, îi comunică acestuia lipsa lui de ranchiună: “Cum o să fiu supărat? De așa ceva nu am fost în stare nici față de cei ce, acum vreo opt ani, au crezut că-și fac lor bine, făcându-mi mie rău. S-au păcălit. Nu știu cât bine și-au făcut dâșii, dar mie, în niciun caz, rău nu mi-au făcut” (p. 56). În continuare, V. Anania descrie cu talent și punctual atmosfera de la Văratec: “Cât despre Văratec, sunt cinci ani de când beneficiaz, cu acte în regulă, ca uzufructuar pe viață, de un apartament în casa construită de Episcopul Partenie Ciopron pe terenul mănăstirii, dar în afara ei, sub pădurea de brad, sub un tăpșan care domină dumnezeieștile plaiuri ale acestei părți de țară. Și aici am făcut amenajări și îmbunătățiri, am completat mobilierul, mi-am adus o parte din bibliotecă (peste o mie de volume)... Alături am și o grădină de legume” (p. 57).

Văratecul, “cel mai fertil atelier de lucru literar”, îi dă prilejul să scrie operele literare: *Greul Pământului*, *Rotonda plopilor aprinși*, cea mai mare parte din *Anamneze*, precum și *Cerurile Oltului*. Aici citește enorm și redactează un studiu de 32 de pagini despre “Poezia religioasă românească modernă: mari poeți de inspirație creștină”. A doua epistolă de la Văratec datează din 14 nov. 1992 și cuprinde informații despre munca la Biblie, la cărțile *Pro memoria*, *Imn Eminescului*, *Aminitirile peregrinului apter* și *Hoțul de mărgăritare*.

V. Clujul – un destin asumat

Liniștea Văratecului și bucuria creației literare durează până în anul 1993, când Valeriu Anania este ales de către Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, Arhiepiscop al Clujului. Șirul corespondenței se întrerupe sau lipsește, astfel că apare cronologic scrisoarea din 21 mai 2003, valoroasă sub aspectul conducerii eparhiei Clujului: “Clujul e o eparhie grea, foarte grea, cu multe probleme, unele specifice zonei transilvane. Dar asta mi-a fost dat mie de la Dumnezeu la bătrânețe” (p. 59). Corespondența de la Cluj e un fragment de biografie zbuciumată, asociat cu cel din America: “Deseori îmi amintesc că și aici, în America, vlădica Victorin mă trimitea unde era mai greu” (p. 59), gând care va fi adâncit în epistola din 4 iunie 2003: “sunt tot mai convins că prima și ultima noastră întâlnire, cea din octombrie 1976, a fost o cursă prin care Securitatea să mă poată avea în țară spre a mă reține definitiv. Nu sunt supărat pe nimeni; cei ce au crezut că-mi fac un rău, mi-au făcut, de fapt, un mare bine: aici trebuia să-mi plinesc menirea” (p. 62).

În ceea ce privește creația literară, Valeriu Anania ține să precizeze că nu-l mai interesează scrisul literar, și că, “principalul obiectiv literar și teologic din ultimii unsprezece ani a fost Biblia” (p. 60). Citește în continuare mult, face sublinieri, însemnări și pregătește “cu migală” propuneri pentru Sfântul Sinod (p. 73).

Scrisoarea din 13 august 2003 e axată prioritar pe universul lăuntric, “pe gospodărirea sfârșitului pământesc”, iar în cea din 14 sept. 2003, ierarhul mărturisește că este excedat de timp, că este “obosit” și nu mai suportă psihic “călătoriile lungi”.

Menționează corespondența cu foarte puțini oameni de pe meleagurile americane și canadiene: Schimii, Pâslarii, Jifcu, Perozni și, mai nou, Raica; în rest, politețuri de “Sărbători” (p. 61), pentru ca în scrisoarea din 23 aprilie 2004, IPS Bartolomeu să “împărtășească mahnirile” lui G. Alexe în legătură cu soarta episcopiei din America.

Concluzii

Carte-document, dar și jurnal al vieții de o maximă autenticitate a notației, volumul aduce postum revelațiile asupra personalității și creației literare a lui Valeriu Anania și George Alexe, și, totodată, date pentru înțelegerea unui moment din istoria Bisericii române și americane.

Atmosferă cu străverzii întrezăriri

*Un verb de smalț întrece zarea încremenită,
Un cerc de alb cuarț petrece calea desțelenită.
Mișcarea se caută în largi concentrice zări,
Purtarea se-avântă în crengi cu-alergice stări.*

*Culori străpung tablouri de aer în ceruri și cercuri știute,
Strâmtori se strâng în estuare de vaier și-n lupte pierdute.
O nouă neștire planează pe muchii închise în foc,
O punte de rouă-n plutire tronează pe stinghii pătrunse de loc.*

*Orice neșțire este mare știință de septembrie trecut,
Și trece-o prezicere pe cale atinsă de verbul prea petrecut.
Aici se cade un Nord să știu că pierde în soare acid,
Bici cu aer și foc să port, să scriu prin semne de pom arid.*

*Voi spune ceva ce nu se știe în știința pierdută în aer,
Voi pune corabia pe arme din lupta de-odihnă în straie.
Toate-s străverzii întrezăriri, întreceri de iunie strâmt,
Și-adeșea în unde contrare se-pleacă timpul cel strâmb.*

Destin pentru toate declarat

*În ropot de ape sfârșite în stele stau largi cuvinte adormite.
Trec păsări în spasme sfiute în rele de spargerii călăuzite.
Eu vin mai prejos, tăcut mă retrag în sinele survenirii,
Închid întunericul în sub-ființa zilei.
Eu țin mai spre în jos tăcut șirag în binele rătăcirii.
Încarc greutatea în ușoara prea ființă a nopții neaplecătă.
Știm sigur că orice topire a fost, orice pieire-i naștere supremă
cu rost de-a fi învieșuită florala matrice de dor.
Nu se mai poate cânta, stigățele sunt epuizate în clorofile
din potrivite tablouri cu rame de aur blestemat întru fericită știință
doar de carnea atomului,
de zâmbetul substanței încremenite
în ceea ce destin peste toate s-a declarat.
Flăcări în stranii înghețuri trăiesc
asemeni întâiei nopți dintre dealurile păzite
de arame bătute în alămuri.
Atunci vin muzicile cele adevărate,
stropi sfinți de iubire cum nimeni,
nicioare, niciunde, niciodată nu va mai avea*

O carte de ficțiune despre treptele istoriei contemporane a Chinei

Cu mulți ani în urmă, în plin socialism românesc, vizitasem cu mare interes prima expoziție de carte chinezească în România, organizată sub semnul prieteniei dintre cele două țări comuniste. Ciudat mi s-a părut faptul că nici măcar numărul de pagini nu putea să fie intuit la volumele pe care le răsfoiam plină de curiozitate, ceea ce m-a determinat să cred că nu există vreo posibilitate să mă apropiu cu ajutorul cuvântului de această cultură străveche. Nu-mi amintesc ca în acea expoziție complexă tematic să fi fost prezente pe atunci și niște cărți traduse în alte limbi de circulație largă, europeană. Cu totul alta este perspectiva dialogului cultural româno-chinez astăzi. Constat că la început de secol XXI, chinezii primesc în limba lor autori din toate literaturile lumii, desigur și pe cei ai țărilor fost socialiste, după cum și operele scriitorilor chinezi fac ocolul mapamondului, traduse în diferite limbi străine.

Este și cazul romanului *În viață*, publicat de Yu Hua în 1993 (în traducere la noi în 2016, Ed. Humanitas, București), când autoritățile chineze l-au interzis, ca apoi cartea să se impună ca succes editorial prin cele 6 milioane de exemplare vândute și prin ecranizarea regizorului Zhang Yimou; creația lui cinematografică a câștigat Marele Premiu la Festivalul Internațional de Film de la Cannes în 1994, adică imediat după ce cartea văzuse lumina tiparului. Așadar, un succes fulminant pe toate filierele de contact cu publicul. Nu ne rămâne decât să credem ceea ce apreciază Radio Open Source, anume că Yu Hua este “un gigant al literaturii chineze contemporane.” Toate aceste date, așezate cu grijă pe coperta a patra a romanului, mi-au rămas străine la început, căci primind în dar cartea oferită de doamna Mihaela Helms, redactor la Radio România Actualități, București, am început s-o citesc. Neîndoios, că m-a surprins gestul acesta neașteptat, întrucât pentru mine era prima carte accesibilă a unui romancier chinez. Citind, mulțumeam în gând că la Editura Humanitas, unde tocmai apăruse în colecția coordonată de doamna Denisa Comănescu, textul romanului fusese tradus în românește de Mugur Zlotea, care semnează și cele câteva note lămuritoare, care susțin evenimentele istorice din cuprins.

Pe structura povestirii în povestire, autorul deapănă viața chinezului Fugui Xu, rememorată chiar de el însuși, personaj-axial în jurul căruia se întrețese istoria unei familii și nu mai puțin a câtorva decenii din evoluția Chinei contemporane. Acolada existenței lui Fugui pornește din tinerețea băiatului de bogătani cu pământuri întinse, o viață zgomotoasă petrecută în vremea lui Chiang Kai-shek, (președintele Partidului Naționalist, aflat la

conducerea Chinei înainte de instalarea comunismului, cum ține să menționeze traducătorul la nota de subsol). “Tata și cu mine eram considerați oameni bogați - povestește Fugui culegătorului de folclor, care îi asculta confesiunea - și ni se spunea “stăpânul” și “tânărul stăpân”. Când mergeam pe drum, zgomotul făcut de încălțările noastre era precum zăngănitul banilor de aramă. Nevastă-mea, Jiazhen, era fata negustorului de orez din oraș, și ea din familie cu stare. Femeile cu bani se iau cu bărbați cu bani, pun banii unii peste alții și banii curg și zornăie, dar sunetul ăsta nu l-am mai auzit de patruzeci de ani.” Cele patru decenii ale Chinei contemporane se constituie drept cadru temporal al acțiunii romanului, care are o dimensiune socială, militară, iar în subtext, bine voalată, chiar și una politică, subtila canava a întregii narațiuni.

Viața depravată care îl atrage pe tânărul înstărit în orașelul din vecinătatea satului său îl confruntă și cu capcana jocurilor de noroc măsluite, la care Fugui va pierde întreaga avere adunată de înaintașii lui. “Eu am fost fiul risipitor al familiei Xu, sau după cum zicea tata, un netrebnic”. Una dintre scenele care la oraș amuza trecătorii era galopul pe care tânărul Xu îl făcea în cârca unei curve grase prin fața magazinului de orez al socrului său. Singura afacere care îl pasiona pe Fugui era jocul de noroc mahjong, cu domino și zaruri. Nădejdea lui era ca într-o zi cu succes la joc să recupereze pământurile pierdute de niște înaintași ai săi. El nu realiza că, în fapt, era victima unor farseuri, care-l jăcmăneau sistematic. Nereușind să oprească un asemenea dezastru, oricâte încercări făcuse, tatăl său îi va da o lecție de înaltă demnitate, predând datoria făcută la jocul de fiul său noului proprietar al pământurilor, Long’er, dar durerea încercată îi va provoca moartea. Familia Xu se mută într-o colibă, iar socrul o ia pe frica lui, care va naște un al doilea copil, pe băiatul Youqing, în casa lui, în timp ce, pe fetița lor Fengxia o lasă familiei Xu. Singură mama lui Fugui găsește cuvinte de consolare, convingându-și feciorul că frumoasa Jiazhen nu va fi a altui bărbat și nevasta, al cărei caracter ea îl intuise perfect, se va întoarce acasă cât de curând. Mama îi cultivă fiului ei scăpătat și dragostea pentru pământ, care va deveni de acum atât sursa lor de subzistență, cât și tămadă pentru multe boli. Sărăcia era din ce în ce mai apăsătoare pentru familia Xu. Nu numai fata, Fengxia, ci și soția i se alătură lui Fugui la munca grea a câmpului. După moarte tatălui, mama lui Fugui se îmbolnăvește și ultimii doi bani de argint, păstrați de Jiazhen de la tatăl ei, sunt oferți, ca Fugui, fugind la oraș, să aducă grabnic un vrac.

Abia intrat în oraș, Fugui se vede racolat în armata naționalistă, care lupta împotriva Armatei de Eliberare, ale cărei trupe erau credincioase Partidului Comunist Chinez. Purtați spre ținuturi îndepărtate, încercuți înainte de a trage cu tunurile, pe care le duceau cu ei, și chinuți de foamea cea mai cruntă, soldații se hrănesc cu lipii trimise cu avioanele. Ieșiți din tranșee, soldații fac adevărate ambuscade ca să ajungă la pachetele cu lipii. Scriitorul nu privește Războiul civil din China ca strategie, panoramând frontul, ci numai din prisma soldatului înnebunit de foame. De cu totul altă factură era jurnalul de front prezentat de Camil Petrescu în romanul *Ultima*

noapte de dragoste, întâia noapte de război, unde analiza psihologică atinge cote înalte de profunzime și rafinament. Yu Hua se mulțumește să consemneze niște întâmplări de pe front, dar alege aspecte dintre cele mai cutremurătoare. Desigur că Războiul civil din China se desfășoară după aproape o jumătate de secol față de Primul Război Mondial din Europa, dar nu se semnalează vreun progres tehnic în arta militară. Dimpotrivă, războiul se poartă pe alte coordonate și cu o afluență a masei de soldați, greu controlabilă și imposibil de satisfăcut ca hrană. În descrierea lui Yu Hua: “Lipiile nu erau legate cum trebuie în pachete și când se loveau de pământ se împrăștiu; zeci și sute de oameni se repezeau care-ncotro, iar unii nici nu apucau să se apropie de ele, că se loveau de alții, de cădeau pierzându-și cunoștința. Să lupți pentru lipii era o suferință la fel de mare ca atunci când te spânzura cineva și te bătea peste tot cu cureaua.” Disperarea duce la forme paroxistice de manifestare. După ce au epuizat toate materialele folosite pentru combustibilul necesar fierberii orezului, despuind casele satelor părăsite, tăind toți copacii, scoțând chiar și lemnul cușciugelor din morminte, se recurge la o soluție dezumanizantă: “Când ceilalți se aruncau unii peste alții să apuce lipiile, noi ne duceam și le trăgeam galoșii din picioare. Erau picioare care nici nu mișcau, dar erau unele care loveau nebunește. Atunci puneam mâna pe vreo cască de metal care ne era mai la îndemână și pocneam cu sete picioarele necinstite care se mai zbăteau de câteva ori și apoi rămâneau nemișcate de parcă erau înghețate. Cu galoșii în brațe, ne întorceam în tranșee și făceam focul, că orez era îndeajuns, și uite așa nu ne mai supuneam la cazne. Fierbeam orezul, ne uitam cum picioarele alea goale mergeau pe vârfuri în zile reci de iarnă și râdeam.” Amenințarea morții era tot mai presantă, căci pe câmpul din vecinătatea tranșeelor unde se afla Fugui, zilnic erau abandonați mii de răniți. “După o vreme, soseau șiruri de brancarde cărate de oameni îndoșiți de greutatea dusă, care ajungeau în apropierea noastră, căutau un loc gol, numărau unu, doi, trei, și la trei răsuceau brancarda și-l aruncau pe cel rănit direct pe jos, pe pământ, ca pe gunoi, fără să le mai pese. Răniții urlau de durere ca animalele, plânsetele și vaietele lor se auzeau valuri, valuri.” Peste noapte, când a început să ningă, câmpul, pe care soldații răniți gemeau și urlau în ziua precedentă, a fost cuprins de liniște. Autorul descrie o priveliște terifiantă, a câmpului încremenit, peste care a pus stăpânire zăpada. Nu mai era nici-o speranță ca președintele Chiang să le vină în ajutor. Descurajantă a devenit și imaginea comandantului lor, care îmbrăcat în civil și cu brâul plin de bancnote evada hoțește, ca să-și salveze viața. Făcuți prizonieri de Armata de Eliberare, soldații sunt hrăniți, în sfârșit, după atâta foame. Impresiile sunt tot ale lui Fugui, care îmbină în relatarea lui elanul cu grotescul unei imagini veriste: “În viața mea nu mai auzisem zgomotul făcut de o asemenea mulțime - oamenii care mâncau în același timp erau mai zgomotoși decât o turmă de o sută de porci. Mâncau prea repede, unii tușind rău de tot, și pe măsură ce tușeau scoteau sunete tot mai ascuțite. Cel mai puternic tușea unul de lângă mine, care se îndoise de șale și lacrimile-i

curgeau șiroaie pe față. Mai mulți s-au înecat cu pâinea; stăteau cu capetele ridicate și se holbau la cer, fără nici o mișcare.”

Soldaților li se vorbește despre eliberarea țării, o acțiune militară care era direcționată de la nord spre sud. În coada Armatei de Eliberare, Fugui se apropie de casă, ca să-și vadă familia după aproape doi ani de absență. Bucuria soției copleșite de griji nu are margini, mai ales că încrederea mamei că băiatul ei plecase la oraș, dar nu ca să joace cărți, se adevărește acum, când bătrâna femeie nu mai era între cei vii. Vestea că odată cu instalarea comunismului în China, în 1949, începuse și prigonirea bogătașilor îl uimește pe Fugui, căci tocmai Long'er, declarat de guvernul popular “moșier despotice”, a fost executat public prin împușcare, iar fostul proprietar se simte implicat în tragedie, când cel condamnat reușește să-i arunce cuvintele: “Fugui, mor în locul tău!” Pentru chinezul acesta care nu a căutat vreo formă de eroism în viața de front sau o ieșire din anonimat, acum este momentul unei reconsiderări existențiale privind rostul vieții: “Dacă n-am fi fost și eu, și tata niște neisprăviți care risipiseră averea familiei, se prea poate ca cel împușcat să fi fost chiar eu. Mi-am pipăit fața, apoi brațele, erau toate la locul lor. M-am gândit că ar fi trebuit să mor și n-am murit; probabil că mai căpătasem o viață în război și că odată ajuns acasă, Long'er devenise un fel de țap ispășitor pentru mine. Eram chiar lângă mormintele familiei noastre și mi-am spus: -De acum trebuie să fac în așa fel încât să rămân în viață.”

În realitate, toată existența acestui om obișnuit a fost lipsită de vreun ideal eroic, întrucât Fugui în perioada comunistă, cu proiectul industrializării Chinei, numit Marele Salt Înainte, s-a adaptat acțiunii prin care țăranii intrau în comune populare, conduse de câte un șef de producție, și erau obligați să obțină oțel în furnalele din spatele curților, folosind ca materie primă metalele obiectelor de uz casnic din gospodărie. Hrănirea sătenilor revenea cantinei, căci “de-acum nimeni nu mai trebuie să stea să-și facă de mâncare acasă, să aibă mai mult timp ca să alerge înspre comunism. Când vă e foame, -avea să explice șeful de producție noua stratagemă-vă luați picioarele la spinare și călcați pragul cantinei unde e și carne, e și pește și vă îndopați până nu mai puteți!” Scenariul ține de absurd. Absolut toate alimentele din casele țăranilor au fost purtate spre cantină, iar animalele gospodăriilor au devenit avuția comunei populare. În curând, s-a constatat că biete animale erau tot timpul flămânde, însă țăranii au devenit indiferenți la suferința lor. Singur Youqing ducea iarbă la caprele lui, de care nu înțelegea să se despartă, chiar alergând de la școală pentru a le hrăni. Deși avea numai 12 ani, băiatul dorește să abandoneze învățătura ca să-și ajute familia. Ideea aceasta disperă pe părinți, care nu ezitaseră să dea fata altei familii numai spre a avea banii necesari ca fiul lor să facă școală. Prea curând, cantina satului se desființează, iar oamenii sunt îndemnați să-și cumpere oale de la oraș, ca să-și prepare mâncarea, ca mai înainte. În romanul lui Yu Hua despre instalarea comunismului în China, nu apare nicio formă de rezistență a sătenilor la instalarea noii puteri, care impune măsuri ce se dovedesc iluzorii, dacă nu

chiar total aberante. De acum, foametea face ravagii, ea fiind un laitmotiv al romanului întreg în care este demolată utopia unei comunități în care oamenii ar putea să muncească în comunism atât cât îi îndeamnă conștiințele și ar fi hrăniți după necesități, fără să respecte niște pârgii economice legale.

Pe neașteptate, printr-un ordin la fel de abuziv ca și precedentele, elevii școlii sunt trimiși la spital, unde soția secretarului de partid pe județ, care naștea în chinuri teribile, avea nevoie să i se doneze sânge; tocmai băiatul lui Fugui va fi descoperit ca având grupa sangvină utilă. Youqing în naivitatea lui se simte mândru să dea tocmai el sânge, dar în mod surprinzător, din incompetența cadrelor medicale, el moare. I s-a luat prea mult sânge, încă fără acceptul familiei. Spre a o feri pe Jiazhen de o asemenea grea suferință, Fugui îl îngroapă pe băiat cu propriile sale mâini lângă buncii lui, fără nicio formă de ceremonie funerară, chiar fără coșciug. Scena e tulburătoare, autorul plasându-și personajele undeva departe, la periferia civilizației. În timpul nopții, Fugui îl aduce în secret pe Youqing mort de la spital, purtându-l pe brațe, îi sapă groapa și apoi îl așază în ea, comentând: "Întins în groapă, Youqing părea din ce în ce mai mic, nu s-ar fi zis că trăise treisprezece ani, parcă abia ce-l născuse Jiazhen. Am pus pământ peste el cu mâinile și am dat la o parte toate pietricelele, de teamă să nu-l înțep și să-l doară." Câtă candoare paternă în condiții de precaritate cvasiprimitivă în plin secol XX, când existența acelor oameni era guvernată de foame și cumplite lipsuri! Suferința părinților este enormă, mai ales că Fugui constată cu perplexitate că secretarul de partid fusese tocmai un camarad al său de pe front. Oricât de săraci erau cei din familia Xu, acum îndoliată, ei nu concep să primească 200 yuani de la secretarul de partid Chunsheng, pentru că banii aceia nu puteau să reprezinte valoarea copilului lor murit fără vină. Cei doi vechi camarazi din Războiul civil discută cu amărăciune, Fugui anunțându-l pe Chunsheng că-i rămâne dator cu o viață... pe lumea cealaltă.

Timp de un deceniu, între 1966 și 1976, din inițiativa lui Mao Zedong, China comunistă este răscolită de Revoluția Culturală Proletară, cu scene de o violență incontrollabilă a trimiterii intelectualilor la munca de jos. Satele erau mai ferite de tulburarea aceea politică față de orașe. Doar la miezul nopții sătenii erau obligați să vină pe terenul de uscat grânele ca să asculte lecția lui Mao, una greu de priceput pentru cei mai mulți dintre ei.

La recomandarea politrucului din sat, Fengxia, fata surdo-mută a lui Fugui, va fi căsătorită cu cărăușul Erxi, un orășean foarte gospodăros, care o ia din familie, spre nedumerirea și suferința ei. După un timp sosește vestea că Fengxia va avea un copil, dar în condițiile precare ale spitalizării în comunism, ea va muri după ce naște un băiețel dolofan. Suferința se dublează, căci soții Xu rămân fără ambii lor copii. Doar nepoțelul Kugen va crește frumos, în gospodăria cu două găini, ale căror ouă Fugui le vindea la oraș. Raza de speranță a familiei se rezuma la formularea morganatică: "Găinile astea două o să se facă găște după ce mai cresc; găștele o să se facă două capre, și caprele, vite. Iar noi o să fim din ce în ce mai bogați." Boala

de oase moi a soției o va răpune în curând. Siciul pe care i-l cumpărase cu greu, făcând împrumuturi în sat și completând suma cu niște bani din fondul public, era tot ce mai putea face Fugui pentru Jiazhen, orășanca lui cea frumoasă, care-i rămăsese alături în ciuda tuturor vicisitudinilor. În fapt, scriitorul rememorează istoria lor, a vicisitudinilor prin care a trecut China contemporană timp de aproape o jumătate de veac.

Bucuria bătrâneții lui Fugui este nepoțelul Kugen, dar și el va muri în vremea culesului de bumbac, pentru că a mâncat prea multă fasole; iată o altă fațetă a foametei în care trăiau copiii satului din China comunistă. Fugui rămâne singur, decis să muncească pământul, ajutat de boul bătrân pe care îl îndeamnă zi de zi, pomenind numele tuturor celor dragi din familia lui. Animalul acela de muncă este ultimul său reazim, astfel că între ei similitudinea reacțiilor este deplină. Filosofia de viață a lui Fugui stă în meditația: "Mai bine să ai o viață obișnuită, că dacă te lupți tot timpul pentru una sau pentru alta, termini prin a plăti chiar cu viața. Pe când eu, din ce-am trăit, dintr-atât am fost mai lipsit de noroc, dar am avut zile. Cei pe care-i cunoșteam s-au dus unul câte unul, eu sunt încă în viață."

Îndârjirea lui Fugui nu seamănă, spre exemplu, cu cea a lui Santiago, pescarul cubanez de 84 ani din *Bătrânul și marea* de Ernest Hemingway. Ne amintim că la capătul unei lupte pe viață și pe moarte, bătrânul a reușit să omoare peștele uriaș, mai mare decât barca sa, dar a fost învins de rechinii care i-au mâncat captura visată toată viața lui. De altă natură este rezistența chinezului Xu, trudind pământul. El trece prin taifunul unor mutații politice radicale, de care nu se lasă afectat, dar nici nu ripostează împotriva a ceea ce îi este neprielnic. Fugui nu are vâna unui luptător pentru ameliorarea societății chineze, ci busola adaptării la o realitate în schimbare. Singurul lui triumf este cel de a fi un supraviețuitor. El nu învinge nici în proiectul recuperării pământului pierdut, nici pe front, unde nu se remarcă prin vreo faptă eroică, nici ca țăran înfruntând sărăcia în cavalcade instalării comunismului. Singura lui victorie este supraviețuirea. Fugui Xu este un Candide al timpului nostru care spre deosebire de vremea lui Voltaire, în China secolului al XX-lea se resimte la presiunea politicului, căci epoca măreață a comunismului este un regim care nu suportă opoziția unor simpli pâlmași. Fugui este chinezul robace, prins în angrenajul imens al noii orânduiri, mutație care nu-l afectează, dar nici nu-l suprimă. Simbolic devine faptul că satul, ca și orașul învecinat din cartea lui Yu Hua, nu are nume, pentru că situația de acolo era aceeași în întreaga țară. De aici și forța de generalizare a imaginii Chinei contemporane, la nivel tipologic și social, dar mai ales existențial din romanul lui Yu Hua.

Numai Tu știi

*Dumnezeul
meu, nu mă părăsi!...
Iată, vine un Înger și îmi
șoptește ceva, dar eu nu știu
dacă este un Înger alb sau
un Înger negru, pentru că
numai Tu știi!...*

*Apoi,
din ochiul inimii
crește o lacrimă și eu nu
știu dacă este o lacrimă albă
sau o lacrimă neagră, iar în
sufletul meu se rotește
pădurea*

*și cântecul
păsării se aude până
departe, pe câmpul de rouă,
unde Cerul sărută pământul,
în care mereu mă întorc și
mă adun, ca un
prunc*

*în pântecul
rotund al unei femei
frumoase, de care nu știu
ce mă leagă - flacăra, vântul
sau valul, iar pasărea visului
se apropie și mă frâng,
mă rup*

*de pământ,
mă înalț și cu brațele
deschise pe sub aripile ei,
plutim spre un alt Cer, dar
nu știm dacă este un Cer alb
sau un Cer negru, pentru
că numai Tu știi!...*

În lacrima înaltă

*Poate-ntr-o
zi ne vom schimba,
vom înțelege altfel lucrurile
și vom lăcrima, poate atunci
vom scrie despre întinderile
albe, poate ne vom închina,
când vom afla ceva din
tainele plecării,
pe când*

*Iisus
mai murmură pe
Crucea de Lumină și
poate că ne vom opri o clipă
să Îl ascultăm și să ne ogindim
în lacrima înaltă, în timp ce vom
pluti, cu brațele deschise,
pe sub Cerurile
oarbe!...*

LAURA CASIELLES (Pola de Siero, Asturias, 1986) e licențiată în Jurnalistică, a absolvit Universitatea Complutense din Madrid și Facultatea de Filosofie a UNED; a obținut masteratul în studii arabe și islamice contemporane la Univeritatea Autonomă din Madrid. E autoarea cărților *Soldatul care fuge* (Hesperya, 2008), *Limbile comune* (Hiperión 2010; Premiul pentru Poezie Tânără “Antonio Carvajal”, și Premiul Național pentru Poezie Tânără “Miguel Hernández” în 2011, decernat de Ministerul Educației, Culturii și Diasporei), *Semne marcate pe hărți* (Libros de la Herida, 2014, apărută cu sprijinul Institutului Național pentru Tineret). A mai fost distinsă și cu alte premii, poemele sale au fost traduse în limbi străine, incluse în antologii naționale și internaționale, are o activitate publicistică bogată, e traducătoare de limbă franceză. În prezent, locuiește și scrie în Madrid.

Ascendent în Balanță

*Veți cunoaște iubirea și atunci
vă veți gândi la moarte.
Veți cunoaște frumusețea din nou și atunci
vă veți gândi la blestemul timpului trecător.
Veți citi un vers și vă veți aminti
că fructul putrezește
că violența domnește
Veți vedea o tânără frumoasă
și vă veți gândi la oase și la țărână
Veți cunoaște liniștea și veți auzi ecoul strigătului
Vă vor aduce la mare și vă vor lăsa doar
certitudinea câmpiei
sub mistuirea focului.
Veți cunoaște setea de celălalt și atunci
Veți fi înfricoșați de sfârșitul lumii*

Dar, alteori,

*Veți cunoaște moartea și vă veți gândi la iubire
Veți cunoaște încă o dată blestemul timpului trecător
Și veți deveni apărătorii incoruptibili
Ai frumuseții.*

Conjugarea întâi

Să găsești cuvintele
elementare. Să înveți cum să spui *iartă-mă* în limba din care țâșnește,
și *bună ziua* și *poftim*
și *am venit să te cunosc*, să înveți
cum să spui *mulțumesc* în limba
celor care varsă lacrimi
și de asemenea
se sfășie lăuntric
cum să spui
cafea dragă patrie
shalom, salam aalaikum, să înveți
cum se spune *haide intră intră în casa mea*
într-o țară sudică din care abia
au rămas ruine, să înveți
obrigada, spasiba, să înveți ce culori nu există în limbile Africii.
Cum să răspunzi *da* în Beijing.
Să ajungi în orașe și să descoperi
Intrările și ieșirile din piață,
să înțelegi
să înveți
care este în fiecare țară
etimologia cuvântului *suflet* și în ce fel
salutau spaima străbunicii mei.

Să găsești cuvinte elementare.
Apoi să vorbești.

Traducere și prezentare de Ela Iakab

Acolo unde am început să ridicăm ziduri în aer

*“Se spune că acolo unde au fost copaci
Acum se ridică ziduri în aer
Ca oamenii să se vindece de amintiri*

Oricum

Atunci i-am recunoscut pe dușmanii noștri și fără să-i vedem

*Uite acum ne amintim că ne-au fost prieteni
A spus prietenul care tocmai a murit în poala mea.”*

Vehbi Miftari, *Copacii din grădină (Dialog cu Herbert)*

Lumea poeziei lui Vehbi Miftari (volumul de poezii *Domnul este păstorul meu*, Ed. Amanda, București, 2016, bilingv, albaneză și română, traducere din albaneză de Baki Ymeri) are tot felul de ziduri, puține ferestre (deschise spre “planuri”/ înțelegeri/ căutări diferite – de pildă în poeme ca *Paradisul* – “fereastră martor al timpului/ cu sprânceana așteptând copiii de la grădiniță”, și *Infernul* – unde fereastra este “canal de apă pentru a deversa focul”), din loc în loc lumină, căutări, pierderi de tot felul, conflict și multe încercări de a-l înțelege pe “celălalt”. Dar, pe de altă parte, deși tematica nu este monocromă, se simte puternic răsuflarea conflictului care a măcinat fosta Iugoslavie. Conflict latent, care, “cu suspiciunea care stă trează în noi”, “așteaptă momentul potrivit pentru explozie”. Pe urmă... “războaiele și izolarea ne-au strâns pasiunea/ dorința de viață”, dar, spune autorul, cu toate acestea, “modificarea granițelor nu mi-a zdruncinat încrederea/ visul de a vedea lumea fără ziduri înconjurătoare”. În toată această “țesătură” viața, ce este și cum este ea, apare ca o temă dintre cele mai prezente în această selecție. Poate că pornind de la idei ca aceasta: “să trăiești nu necesită o investiție mare”, este de ajuns să crezi în lucrurile mărunte și să-ți amintești “că au creat lumea din jur”, și neuitând că “în afara visului omul se transformă într-o ființă înfricoșătoare”. Ori că viața pare să fie “un cadru stabilit din afară/ și că în ea am pus priveliști și declarații”, și pericolul apare, între altele, de la aceea că “noi vom extinde limitele libertății”.

Aidoma lui Toynbee, cel care credea că istoria are ciclurile ei, în spirală, cu un anumit tip de paradigmă a unui anume fel de repetitivitate în coordonate de discutat, Vehbi Miftari crede că până și “Isus a văzut pentru ultima dată viața în oglindă/ întoarcerea continuă spre rădăcini”, convins

fiind că “omenirea trebuie să aibă/ un mare defect”, anume “închiderea în sine și greșeala” care se repetă mereu și mereu și mereu. De altfel, scrie autorul, și “Adam știa ca și noi” că “istoria se va repeta pe o farfurie întinsă” și, pe de altă parte, că “păcatul se va adânci permanent”. Greșeala, o repetă de mai multe ori autorul, “se întâmplă permanent”, o întâlnește “constant la capăt de stradă/ la începutul ipotezelor”...

Și, totuși, de ce se petrec toate astfel? “M-am întrebat continuu dacă lumea vorbește de același lucru”, scrie autorul, “fiindcă niciunul nu îl crede pe deplin pe celălalt”. Să fie credința care ne sprijină, dar ne și pune în opoziție cu lumea, dar și cu noi (“omul are nevoie să facă câteva linii între niște puncte aflate la distanță/ și să creadă în crucea absentă”), să fie felul în care ne “construim” în mentalul nostru istoria, pe fiecare petic de loc altfel (“aceeași amintire strămoșească cu care/ ne-am completat timpul disipat în ani”)? Sau doar “imaginile sunt concepute pentru a vindeca omenirea de singurătate”, pentru că “acestea vor crește încrederea și frica ce au rămas la urmă”, dar și “dorința de a reînnoi cunoașterea lucrurilor”.

Oricum ar fi, s-a ajuns la războaie, la moarte, la conflicte de tot felul, iar “gloria câștigată de învârtirea sabiei deasupra capetelor noastre” nu a făcut decât să ne scadă “curajul de a ne confrunta cu oglinzile”. Pare că, așa cum ar putea fi o idee desprinsă din lectura acestor texte, ne construim, chiar acasă (ne amintim de Gaston Bachelard, cel care spunea că, deși “suntem acasă, ascunși”, “privim afară”, vorbind și despre un “exterior” care este “cu atât mai diferit de interior, cu cât intimitatea” acelei camere din care scrutăm lumea “este mai mare”), chiar când ne făurim viața de zi cu zi, un soi de alienare chiar când nu pare că am putea avea asta, pentru că, uneori, pare că “trăim pustiu în această lume”, că “în fiecare zi inspirăm același aer/ și nu îi învățăm niciodată aroma”. Apoi... apoi ajungem ca să ținem ascunsă “în colivie” “viața de ceară/ și să “ne amintim că vom trăi/ atâta vreme cât moartea ne va uita”.

“Celălalt” are și el o reprezentare în aceste texte, cumva în două “lumini” care par a bate în două direcții apropiate, dar care se întâlnesc și nu totdeauna: “tu ești celălalt care îți seamănă perfect/ cel căruia îi vorbești”, față cu “îmi place icoana ta/ dar nu tu, care diferi atât de mult de ea”. Până la urmă trebuie să ajungem și la înțelegerea că “angajamentul pentru pace” înseamnă și “credința infinită în libertatea celui alt”, că “libertatea este puterea sufletului/ și tot ceea ce ne invită să urcăm în vârf”. Altfel, riscăm să vedem nu doar cu ochii sufletului, ci în realitate, cine știe unde, “convoaie lungi de fugari/ întorcându-se acasă/ amintindu-și de zidurile caselor/ și de războiul purtat fără noi”. Sau, privind vreun deal uitat de copaci ori vreo fostă livadă, vom spune, ca Vehbi Miftari, “acolo unde am crescut nu erau mulți pomi fructiferi/ acolo unde eram noi i-am smuls/ împotriva dușmanilor i-am folosit”...

Spuneam că nu este o selecție monocromă tematic, pentru că sunt și versuri care lasă să se întrevadă nu atât dragostea, cât mai curând ideea unei

persoane așteptate/ dorite, despre mamă (aici despre moartea ei), despre locurile natale și istoria lor (“acest râu ce șerpuiește prin amintiri/ este viața strămoșilor mei/ a strămoșilor strămoșilor mei”), durere (care, uneori, “întoarce flori de martie/ destul să le atingi, tu te îndepărtezi”) despre nevoia de amintiri (“punctul de sprijin la care spiritul se întoarce întotdeauna/ într-o memorie inaccesibilă”), dar și despre faptul că, azi, “zidurile nu mai sunt de ajuns”. Este o selecție care ne oferă (în versiunea română a lui Baki Ymeri, care ne-a adus aproape mulți autori de limbă albaneză) o deschidere spre lumea unui autor interesant, dar care, în opinia mea, dă cititorului o imagine cu totul edificatoare asupra tematicii/ felului său de a scrie. Un autor care îmbină jocul metaforei/ tropilor, cu dorința de a transmite “imagini” ori de a intra în “jocul” întrebărilor existențiale, și care spune despre sine “eu sunt cu adevărat sărac/ nu am o altă bogăție decât a acestui cer/ și a stelei ce o țin în mână”, și crede că “trebuie să hrănim viața/ înainte de a deveni un labirint arid”.

VEHBI MIFTARI (1971), doctor în științe filologice este poet, traducător și cercetător literar, specializat pe forme și metode de critică literară albaneză. După ce a absolvit cu teoria semiotică la Pirsit, în 2005, a luat licența cu tema: *Formele și metodele criticii literare albaneze* (Prima jumătate a sec. XX) și doctoratul cu tema: *Critica literară albaneză și modernitatea (Cercul individualității)*. De câțiva ani lucrează ca și cadru universitar, inițial la Universitatea din Priștina, apoi și la cele din Prizren și Peja, precum și la Colegiul “AAB”. Vorbește curent engleză, italiană, germană și sârbocroată. Limba franceză a ales-o ca limbă literară. A publicat nouăsprezece cărți și sute de articole, în special în domeniul teoriei și criticii literare, în limba albaneză și în câteva limbi străine. Nouăsprezece cărți publicate, în principal cărți de poezie și studii despre literatura albaneză și de critică literară l-au transformat într-o voce autentică a literelor albaneze. Cele mai importante cărți sunt: *Figuri în nisip*, 2000; *Teoria obiectului*, 2001; *Modelele criticii – Konica, Maloki, Kuteli*, 2005; *Cartea muntelui (Poezia lui Ernest Koliqi)*; *Maloki: Spiritul național în literatură*, 2006; *Critica textului (Arshi Pipa)*, 2007; *Critica și modernitatea*, 2008; *Zidurile nu sunt de ajuns*, 2008; *Tehnica fundamentală a scrisului*, 2009; *Povestiri*, 2012; *Scrieri academice*, 2013; *Metaliteratura albaneză*, 2016, etc. Opera sa a fost tradusă și în limbi străine (în 2012, editura de texte academice “Lambert Academic Publishing” din Germania, i-a publicat cartea *Literatura Metatextuală Albaneză*). Miftari este și traducător literar. A tradus două cărți de autori italieni Umberto Eco (*Cum scriu*, 2003 *Ceața din Valuas*, 2005) și sute de articole despre studii și creații literare ale mai multor autori din întreaga lume.

Domnul este păstorul meu

*El mă ține în poale
Mă omoară cu pietre*

*Pe străzile învăluite într-un vânt teribil
Cu fulgi lănoși aruncați pe pământ*

*Prin urmele sângelui feciorelnic
Și al pragului meu de alge*

*Prin mitra preotului împodobită cu ornamente
El cântă ceea ce niciodată nu s-a cântat*

*El mă ține în poale
Mă omoară cu pietre*

*Până închid ochii pentru totdeauna
Și îi doresc turmei*

Să ierte păstorul care a salvat-o

Am umblat desculț prin cer

*Am umblat desculț prin cer
Scările zepelinului le-am căutat sub pelerina
Bătrânului care a atârnat-o de ușa casei sale*

*Am știut că în țara mea a fost război
Am știut că o să plouă*

*Convoaie lungi de fugari
Întorcându-se acasă
Amintindu-și de zidurile caselor
Și de războiul purtat fără noi*

*Bătrâna cu mătura în mână
Șterge praful de pe oglindă
Și privește spre malurile prăpastiei*

După care sare pragul sprijinindu-se de coada măturii

*Ceva trebuie să se întâmple - spune
Dacă nu se termină războiul*

Traducere de Baki Ymeri

MESUT ŞENOL (Turcia) ne propune, parcă şi mai mult decât a făcut-o până acum, o analiză fină a unui limbaj special. De aici şi titlul cărţii *Limbajul iubirii/ Aşkin Dili / The Language of Love*, versiunea în limba română de Passionaria Stoicescu şi Muguraş Maria Petrescu, Editura Nosa Nostra, Bistriţa, 2016; un volum special conţinând adevărate poeme-tablouri lirice, în care surprind acele detalii-giuvaer, precum şi atenţia cu care poetul pictează în cuvinte nenumăratele faţete ale celui mai frumos sentiment de pe pământ.

Cartea se vrea şi reuşeşte a fi un florilegiu pe care autorul îl dedică prietenilor, iubitei, pisicuţei din casă, unor momente speciale din viaţa lui sau unor peisaje din natură, precum şi tuturor cititorilor lui dragi. Aşa înţelege el să iubească, explicând acest plurisemantic limbaj şi oferind din prea plinul sufletului său, acest dar minunat şi rar. După cum mărturiseşte el însuşi în poezia *Peisaj sublim*, cartea de faţă este un tratat poetic al limbajului iubirii (cel mai important dintre toate câte vor fi existat pe pământ până acum şi vor mai fi), o adevărată discuţie reflexivă care pendulează între romantism, iubire şi o filosofie reală a acesteia.

Muguraş Maria Petrescu

BILL JONKE, USA was born in 1948, at Evanston, Illinois; he attended New Trier High School, Winnetka, Illinois; he lived in Chicago, San Francisco, San Antonio, Texas, Toledo, Ohio; in the 1980's he was a S.W.A.T. Officer in Texas and worked as an Undercover Narcotics Investigator; between 1992 – 2016 he was a Criminal Defense Consultant; he lectured extensively on defense strategies at legal seminars for Criminal Defense Lawyers and wrote *The Dictionary of Firearms Words and Terms for Criminal Defense Lawyers*; up till now he has written a number of unpublished ribald tales of his younger years.

Although he is not yet a well-known writer, the short stories written by Bill Jonke should, by all means, urge him to keep writing. Why is that? Well, first of all they are easy and pleasant to read. There is, from the very beginning, a connection established between most any reader and the author. The more one reads, the more one yearns for the next story to find out what else he was up to.

True to life, as a source of inspiration, Bill Jonke's short stories are characterized by a humorous and subtle irony. They are all written in a captivating, fluent style and although they are based upon his past, they are

not warm fuzzy nostalgic tales. The outstanding note of his writing being nitty-gritty social realism. According to his confessions, his short stories have a touch of the 'ribald', at times seeming to be 'impolite' or even occasionally 'unacceptable'. They are none the less funny and enjoyable.

Irrespective the topics of his stories that are similar to those small sonatines that constitute real tests of virtuosity mainly for the piano players, Bill Jonke's writing is lively and witty, being mastered in its minutest details. All his characters are well portrayed, often being depicted in only a few well and carefully chosen words. The writer's attitude and participation in the plots bring clarity and significance to them, with the focus of theatrical flood lights.

Presentation and selection of texts by Muguraş Maria Petrescu

Good Little Catholic Boys

One afternoon in seventh grade, some of us rode our bikes uptown to have fries and cokes after school. We all attended a local Catholic grade school in the Chicago suburb of Winnetka.

As good Catholic children, we had come to know that we were special. Not just socially and culturally because we lived in Winnetka, but more importantly, because we were Catholic. Catholics were special in the eyes of God. The nuns had been telling us that since the first grade, and by the time we got to seventh grade we accepted it as a matter of fact. Our state of grace was clearly apparent. Catholics were admired and respected by everyone. And Catholics were the only people who were going to heaven, unlike lesser beings from inferior religions who were going to hell. In the eyes of God, we were all that counted. It was very comforting.

We parked our bikes on the sidewalk in front of the Lakeside Diner, a small, cutesy, little place in uptown Winnetka.

The diner wasn't very big. There were maybe eight or ten tables and a curved counter with stools, behind which was the kitchen. We took seats at the counter, grabbing menus even though everyone knew what they wanted.

Bobby McGivern was at one end of our group, and I heard him call out "Hey!"

We all looked at Bobby. He was holding his menu in a sort of sheltering position over what looked to be about two dollars in silver coins on the counter top. Bobby gave everyone an excited look. Without hesitation he began separating the coins into equal amounts, making five small piles of the nickels, dimes and quarters.

There was no discussion needed. To a man, every one of us waited eagerly as he slid our shares down the counter to us one at a time. The forty cents or so I got as my share was good news, as I only got a dollar a week

allowance. I was scooping it up and putting it in my pocket when the waitress came out of the kitchen to take our orders. Before anyone could ask for a coke or fries, a man's voice boomed over our heads:

"Waitress!" She looked up.

A guy who had been sitting alone at a table just behind us pushed his chair back and stood up. He was wearing a workman's coat and pants and didn't look like he was from Winnetka. "These kids just stole your tip money."

None of us moved or said anything.

"Did you boys take my tip money?" the waitress asked. She sounded more amazed than angry. Amazed, maybe, that nice looking young boys in Winnetka would even consider stealing anything, much less tips from a waitress.

The guy was staring at us. "You need to give her back the money. Now."

Each of us ponied up our share and pushed it across the counter so the waitress could gather it up. As she was doing so, the guy behind us spoke up again.

"What's wrong with you rich kids?" he asked all of us, his voice heavy with derision.

"This lady works for a living. Do any of you?"

He turned to leave, and a sense of relief came over us. The waitress had her money back, and no one was asking for anybody's name. It didn't look like anyone's parents were going to be called. We exchanged furtive glances at our good fortune. Rich kids? Maybe. But we were just boys being boys. We were anonymous in the whole affair.

The guy stopped, and looked back at us and the waitress. He may have had kids of his own, but he didn't look like anyone's father that we knew. We may not have thought of ourselves as rich kids, but we still felt a certain sense of entitlement. He definitely wasn't from the North Shore. What could he do? Looking at him and his clothes, he didn't seem to have quite the position of authority to put anyone in their place over this. Not there, at least.

We'd gone from guilty to smug in the few seconds all of this took to unfold. I could see a slight smile on McGivern's face. Mike O'Grady was suppressing a giggle. The guy didn't know anyone's name. He didn't know anything about us. We were anonymous. We were home free. But then his parting shot:

"You know," he said to the waitress, "I'll bet you anything these little thieves go to that goddam Catholic school down the street."

Eternitatea...un alt vis

*Se odihnește în fața casei
cu două valize la picioare
Soarele cojește tencuiala albastră
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare
În poală balansează o geană uzată
Privește tot înaintea
La picioare pământul e ars
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*S-o pornească la drum?
să se odihnească câteva clipe?
va fi alături de cei care s-au dus.
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*N-ar vrea să-și părăsească casa,
Frontul se apropie
nu mai sunt provizii.
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*Pe vremuri cultiva orhidee.
Unde sunt? Acolo?
Mi-e poftă de-un covrig.
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*Să nu facă nici un zgomot
Dincolo era o baltă cu rațe.
Dar unde?
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*Norii o intrigă acum.
Cei de culoare indigo.
Îi spionează din locul unde stă
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*Trebuie s-o pornească la drum.
Își ține strâns la piept geană uzată
S-ar duce acasă, dar casa ei
e în urmă
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*Sertare de nimicuri
drapează praf peste ceea ce a fost
și ceea ce ar fi putut să fie.
O cioară se face umbră pe perete
Fața-i filtrează riduri lunare*

*Iar cauți viitorul?
Unde te duci?
E ora ceaiului!*

Notes on directing by Heinz-Uwe Haus

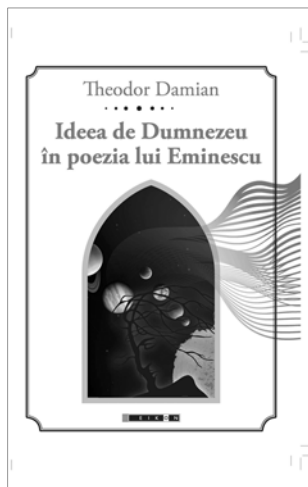
Cyclos Theater Books, Nicosia, Greece, BoD Norderstedt, Germany, and lulu edition, USA, 200 pp.

Heinz-Uwe Haus begins his informative treatise on directing by quoting the German playwright/dramaturge Gotthold Lessing's reference to "nature". Indeed, "nature," particularly as applied to its representation in a theatrical context, is one of several foundational themes forming Haus's approach to the director's craft. An expert Brechtian scholar and director, Haus predictably eschews a Stanislavsky-based aesthetic in which mimesis is "fetishized" – a trait that has frequented western stages since the early twentieth century – and instead he champions a highly theatrical anti-realistic style. As such, he uses the theories of Brecht to explain, exemplify, and justify his recommendations for the director, and by extension, theatre in general. In the latter case, Haus, like Brecht, is ultimately concerned with the theatre's role in society, thereby locating it as a form of service to the greater community, insofar as it functions as a source of education, communicativeness, ritual, and (trans)cultural awareness for its audiences. On the whole, *Notes on Directing* proves to be much more than a "how-to" text for directors. Although it does provide invaluable insight to the director's craft – but rather can be read as an important contribution to the ongoing conversation in our field regarding the sociology of theatre.

Haus structures his text in six chapters consisting of twenty-seven "notes," each of which provides useful information for scholars and practitioners alike. Indeed, one of the book's many accomplishments is marked by Haus's effective balancing of theory and practice. By connecting concepts with their actual application in performance Haus sets his text apart from most of the literature in our field that oftentimes favors one approach over the other. For example, he begins by introducing the historical roots and theoretical methodologies of his system and then locates these concepts in various productions from his directorial repertoire. His command of both theatre history and the theories he cites, particularly as it pertains to Brecht's work (*Verfremdungseffekt*, *Gestus*, *Epic Theatre*, etc.), is remarkably meshed with a series of interesting examples, each distinct from the others. From the personal accounts made by his past collaborators, which includes both actors and designers, to his own recollection of former productions he directed and plays he has analyzed, Haus demonstrates an uncanny ability to mesh theory and practice while providing an implied prescriptive to theatre's current station in western society. Perhaps this feat is best exemplified in Haus's chapter on ancient Greek tragedy, in which he deftly weaves Brechtian theory with selected plays of Sophocles and Euripides to show how the performing of such works can serve a given community by

critically examining ourselves relative to the society we inhabit. Just as the citizens of fifth century BCE Athens identified with Antigone and Oedipus, Sophocles's "timeless genius" can also be applied to contemporary societies, and thus enable a form of enlightenment that is as moral as it is intellectual, as personal as it can be collective (p.108). Within his varied notes, Haus likewise applies this concept of universality to Shakespeare, most specifically *Richard III*, as well as numerous Brecht texts, namely *Baal*, *Good Person of Setzuan*, *Arturo Ui* and *Galileo*. As such, it is a rich assortment of his scholarly and directorial expertise.

Notes on Directing is an exemplary work that will serve both academicians and theatre professionals. In addition to demonstrating Haus's knowledge of Brecht, theatre history, and the craft of directing, it is structured in a user-friendly manner that enables the reader the option to selectively identify what he or she might be interested in relative to their individual research. While it holds together nicely on the whole, and can be read therein as a treatise on directing and the sociology of theatre, its clearly segmented notations allow for the dual use of being employed as a supplement to a larger project – be it practical or academic. With the exception of some glaring typographical errors – Richard the Third was the Duke of Gloucester, not "Bloucester" – the text is a fluid and informative read that skillfully contributes to both theatre studies and the theatrical profession. It should be of particular interest to Brechtian scholars and directors alike.

VASILE ANDRU

Monseniorul Vladimir Ghika merge să-l convertească pe Vladimir Lenin

În iunie 1923, Monseniorul Vladimir Ghika pornește spre stațiunea Gorkie Selo, să-l întâlnească pe Lenin, convins că îl va converti. Monseniorul mergea să schimbe cursul istoriei. Era convins că-l va transforma miraculos pe omulețul de la Kremlin, cu capul în flăcări. Aflase de boala lui Lenin. Mizează pe boală. Secretul unor convertiri spectaculoase era chiar să-i prindă pe oameni la ananghie. Așa a convertit el patru capete încoronate.

Lenin, mare ateu, este la ananghie: este după al doilea atac cerebral, paralizat. Vegheat tandru și apring de Nadejda Krupsciaia. Monseniorul crede că va opera o convertire istorică: Va pogori Duhul Sfânt asupra cheliei de calmuc a lui Lenin.

Sigur, Lenin nu era calmuc pur. Era o compoziție specială. Un sfert rus, un sfert evreu, un sfert german, un sfert calmuc.

Monseniorul exploata ananghia pacientului, dar avea și o putere insinuantă, hipnotică. Har! Credea că îl va converti pe Lenin și alta va fi soarta lumii creată de genialul satrap.

Monseniorul a intrat în Rusia. A reușit să treacă prin vămile teribile, avea hârtii cu parafe mari. Plus scopul călătoriei care-i încremenea pe vameși, pe controlori: Merge să-l întâlnească pe Lenin! Are delegație oficială, a Statului Vatican, să-l întâlnească pe Lenin!

Dar, la primul oraș de lângă frontieră, este blocat, încartiruit la un han păzit, și i se spune: Va fi trimisă depeșă la Gorkie Selo, să fie întrebat Lenin dacă-l primește.

Monseniorul nu se alarmează, ba chiar găsește firesc, asta e voia Domnului. Așteaptă veste de la Lenin.

Lenin este supravegheat îndeaproape la vila lui. O comisie de doctori a decis că trebuie să fie ferit de orice emoție, de orice clocot afectiv, deci nu are voie să dea telefoane, să scrie scrisori, să scrie jurnal – scrisul se face cu emoții. Lenin este totuși prea mare ca să-i pui căpăstru, este uriaș, este mesianic (ateu, firește). Așa că pe șest scrie un articol politic, scrie notițe de jurnal, scrie pagini testamentare cu privire la viitoarea Rusie. Scrie și două scrisori. Una lui Troțki și una Monseniorului Ghika.

Stalin interceptează aceste scrisori, mai bine zis le primește pe tavă: secretarea lui Lenin este o vulpoaică, o putoare roșie, îi pasează lui Stalin câte o copie din tot ce scrie Lenin. Îi pasează și Testamentul politic al lui Lenin, unde acesta îi atenționa pe tovarășii săi să-l îndepărteze pe Stalin de

la moștenirea leninistă, pentru că este burtal și despotic. Secretara lui Lenin îi pasează lui Stalin și o copie a scrisorilor către Monseniorul, către Troțki.

Stalin spumegă de mânie. Dar tace, joacă abil. Se preface uman, obedient. Nu se va certa cu Lenin, pentru că are nevoie de mitul acestuia: mitizarea lui Lenin îi va gira succesiunea. Dar spumegă de furie. Nu-i pasă de scrisoarea către Monsenior, un popă pe care îl poate zvârli afară. Dar Troțki! Marele dușman, marele rival!

Monseniorul Vladimir Ghika așteaptă răspunsul lui Vladimir Lenin. Au trecut două luni. Toți îl lasă în pace, a devenit de-al casei. Îl strigă *Diadia* Volodea. Vladimir Ghika învață rusește, are o memorie formidabilă, prinde repede. Merge la școala din apropiere, uimește lumea prin rapiditatea cu care învață limba rusă. Își zice: asta îmi va prinde bine, la întâlnirea cu Lenin! Când s-a întâlnit cu împăratul Japoniei, Monseniorul l-a dat gata pe Hirohito prin câteva fraze în japoneză! Miza psihologică a misionarului: să vorbească limba locului.

Vine toamna. Ploi nesuferite. Este noiembrie. Încep ninsori. Deodată un curier aduce vestea minunată: *Lenin îl primește, îl așteaptă.*

Monseniorul sărută scrisoarea cu sigiliul lui Lenin, o introduce în sutană, dar cu un capăt la vedere. Urcă, înfofolit într-o troică trasă de patru cai și pornește la drum lung.

Troika înaintază greu, ninsorile blochează drumul, Monseniorul Ghika se vede iarăși captiv într-un han înzăpezit în Ucraina. La început de ianuarie 1924 mai înaintază cu chiu cu vai câteva verste, cu câte o troică plătită la suprapreț. Apoi viscolul îl blochează iarăși într-o stație. Este febril, se roagă până la adânci ore de noapte. Doamne, oprește viscolul! El merge să schimbe cursul istoriei, să-l convertească pe Lenin. Monseniorul are puterea aceasta, credință sau hipnoză, el a mai convertit, ziceam, patru capete încoronate. Are putere asupra oamenilor, dar nu asupra omătului. Doamne, oprește viscolul, acum!

Pe 21 ianuarie, cade ca un trăsnet vestea că Lenin murit. Avea 54 de ani, neîmpliniți.

Monseniorul plânge. Hangiul, mujicii din han, îl privesc cu evlavie pe sacerdotul înalt de 1,85 metri, care plânge la aflarea morții lui Lenin. Mujicii i se închină. Ei nu știu că Monseniorul Ghika plânge pentru că nu mai poate schimba mersul istoriei. Plânge pentru stogul de victime pe care-l va face bolșevismul. Plânge pentru martiriul imperiului și al lui însuși. Mujicii din han îi sărută mâna crezând că este un sfânt pravoslavnic. O oră a destinului.

Monseniorul se întoarce din drum. Peste o lună el ajunge la București.

În ianuarie 1947, Monseniorul Ghika refuză să-l însoțească pe regele Mihai în exil, și rămâne în Bucureștiul concentraționar, mizând pe salvare, nu pe martiriu. Este arestat, închis la Jilava, torturat. Moare în închisoare, în 1954, la 84 de ani.

Aprilie

*Prin visul
Sau viața mea
A trecut o cometă
Sau poate că o stranie stea –
Ea vagabondă
Și am intins brațele
Să prin ultimul fald
Al trenei de aur și de lumină
Am vrut să zbor
Cutremurat
În bucuria nemărginitelor spații cu
Scânteieri siderale
Mi-am strâns pleoapele
Anume pentru a păstra
Întreagă numai pentru mine
Bucuria cea grea
Din scăpările de diamant ale cerului
Ce-mi dăruiseră o comoară...
Atunci,
Cnd în fiuța mea se-nfiora
Și intona simfonic inima.
Energia supremului avânt
Mă elibera –
Măinile mele arse
De jarul stelei exilată în spațiu –
S-au desprein din îmbrățișare

Suspendat în gol
Haotice hăuri mă sorbeau
De undeva,
Ditr-un punct cardinal al lumii –
când
Amețitor de repede a venit spre mine*

*Un stei dintr-o stea-o jerbă de
flăcări, al cărui joc
M-a învăluit în alb și azur-și iată
Din nou intinse
Brațele mele de naufragiat
În mările întunecate
Se zbat de neputință, să prindă
din nou

Jerba de flăcări
În jocul ei fantastic
De alb și azur.*

Cântece pentru mare

*Valuri calme cadențeează
Ritmul lent – de-o veșnicie –
Gândul meu înaripează
Vis feeric – se-nmlădie –

Ape spre văzduh ce țese
Jerbe albe de lumină,
Din adânc pare să vină
Zvon de simfonie – Dese
Voaluri duc în cer – declină
Brize fremătând bizar
(versul prins din gând fugar
Se destramă în eter)

Ascult țărnuț prin nisipuri
Cimitir de scoici și alge
Valul vine, se întoarce
Desenând bizare chipuri
Gânduri-rânduri pe o plajă*

copacii din jurul bisericii

*copacii din jurul bisericii
stau drepti și nemișcați
ca niște soldați
cu armele la spinare*

*duhurile care zboară
printre ramurile lor
sunt imediat luate la întrebări
și percheziționate –
trec mai departe doar cele
cu un CV astral nepătat*

*preotul iese din când în când
și cădelnițează
iar fumul de tămâie și smirnă
rămas în urmă
le împrespătează respirația
și îi face tot mai pioși*

lilieci din podul casei

*sute de lilieci locuiesc în podul
de deasupra camerei mele
în casa mai veche de
o sută de ani*

*în liniștea nopții ei comunică
într-un limbaj sinistru
se rotesc pe cer și desenează
umbre de pe celălalt tărâm*

*dacă te apropii prea mult de ei
ți se scurtează viața și timpul
și riști să-ți lași aici treburile
neterminate și viața fără sens*

meditație

*au înflorit teii –
e vremea pentru somn
și pentru meditație
profundă*

*până și muștele
și țânțarii
au luat o pauză de gândire
și nu mă mai deranjează*

*să dormim
deci
și să ne gândim la
ce am fi putut fi*

*dacă nu eram
ceea ce suntem acum*

steaua de grâu

*aluatul de pâine de pe masă
e ca un bebeluș pe cale să se nască
iar cuptorul nu face decât să
desăvârșească această
Viață de Dincolo a grâului*

*cu fața bronzată de la zeama
de roșii*

*așezată pe masă
fierbinte
pâinea pulsează ca o stea
dintr-o galaxie care locuiește
chiar în bucătăria ta*

VASILE ANDRU. IN MEMORIAM

George Motroc în dialog cu Silvia Andrucovici

Stimată doamnă, vă rog să binevoiți să ne schițați pentru început un portret moral al OMULUI Vasile Andru...

Un portret moral al omului Vasile Andru... Greu de redat în cuvinte, mai ales în aceste momente. De fapt, în viața noastră ca soți, eu și Vasile Andru am fost foarte sobri, am avut un soi de reținere în a ne portretiza partenerul, mai ales la modul laudativ. O făceam uneori în cercul intim, al apropiaților. Aș putea să vă redau aici un portret pe care i l-am făcut la începuturile relației noastre; eram tare îndrăgostită pe atunci... De altfel, acum sunt la fel de îndrăgostită...

Vasile Andru - Învățătorul, cel care apare la cursuri surzător, purtând cu el răspunsurile ucenicilor. Cel care pleacă în lungi călătorii pe Planetă, mai lungi decât pot eu suporta, lăsându-mă pradă banalului cotidian. Vănez prin oraș chipul său în toate trupurile mărunte purtate de bărbi apostolice. Apar apoi dorurile. Și lacrimile. Și fiorul acela înfierbântat care-mi calcă sufletul atunci când îmi amintesc. De Maestru, de starea de bine. Cu gândul la el visez încăperi rotunde, orbitor de albe și șlefuite precum niște ouă uriașe, visez grădini perfecte cu fântâni și roze mistice înflorind. Și de fiecare dată când ne întâlnim, viața mea capătă sens. Și nu-mi trebuie altceva decât rostirea sau tăcerea prezenței lui. Unii dintre prieteni se tem să nu-l transform în idol.

Are o simplitate de sfânt. Și blândețea sfinților, a căror cheie de înțelegere ne-o dă și pe care noi îi citim asiduu prin Paterice. Pe noi, ucenicii ne învață să stăm drept în scaunele noastre și-n existență.

Vasile Andru - casnicul, cel care din Învățător devine dintr-o dată omul care face loc pasiunilor cu o frumusețe sălbatică. Omul care în postura de Maestru afirmă prin prezența sa, dar care prins în fața întrebărilor proprii este temător sau preamultchibzuitor. Omul cu care simplul covrig mâncat pe un peron de gară are gust de nemurire. Tatăl prea grijuliu pentru propriul copil răătăcit prin sălbăticiile unei Europe hipercivilizate. Fiul iubitor de părinți.

Cel în care regăsesc dulceața tinereții fără bătrânețe și amarul absenței sale.

Care sunt impresiile care v-au rămas impregnate în memorie încă de la prima întrevvedere cu acesta?

Prima oară l-am întâlnit pe Vasile Andru la cursurile sale de Oratio Mentis, pe care le ținea la Casa de Cultură a Studenților. Îi citisem câteva cărți și eram dornică să-l văd, să-i ascult prelegerile. Era în 1991. Întâlnirea aceea a fost un adevărat șoc inițiativ pentru mine. Conferința se ținea într-o sală, în care pe scaunele mici, se înghesuiau vreo 70-80 de persoane. Am văzut un omuleț vioi, surâzător și cu o minte sclipitoare, care vorbea despre *Fericirile biblice* dintr-un punct de vedere cu totul proaspăt. Din discursul său răzbătea o bunătate aparte, simțai pe loc o dulceață a trăitului. Vasile Andru se mișca printre cursanți, vorbea, ne invita la introspecție, avea un fel foarte viu de a ne trezi interesul. Toată conferința am rămas nemișcată, într-o stare vecină cu semitransa, aveam senzația unei materii dense care mă înconjura și mă proteja în același timp. Am simțit o liniște, un echilibru care se așeza profund în ființă. La sfârșit am încercat să păstrez acea liniște, mă temeam să vorbesc, să nu o sparg, să nu o stric. Atunci, în acel moment, am sperat că voi fi ucenica acestui om, cu temere totuși, că s-ar putea să nu fiu vrednică.

Ce rol ați jucat dvs. în viața scriitorului Vasile Andru? Greșesc dacă spun că ați fost nu numai soție, dar și o secretară personală, total devotată și care l-a sprijinit mereu de la corespondență până la transcrierea pe calculator?

Cred că am jucat rolul de soție în primul rând. Deși, pe vremea când veneam la cursurile sale, nu mi-ar fi trecut prin cap acest rol! N-aș fi îndrăznit. Eram timidă, temătoare, o ucenică conștientă de dimensiunea Maestrului său. Ca soție l-am susținut și ajutat cât mi-au permis puterile și timpul. Am fost îngăduită totuși de niște îndatoriri proprii profesionale. Nu, nu am putut fi chiar o secretară personală! Mă solicita la schițarea copertelor de carte, uneori făceam o corectură, mă consulta adesea în alegerea titlurilor... Participam la asta cu toată bucuria, chiar dacă uneori neglijam în felul acesta niște sarcini proprii. Dealtfel, Vasile spunea că nu mă poate folosi pe post de secretară personală pentru că în felul acesta mi-ar anula personalitatea, iar eu, în opinia lui, am o personalitate puternică.

Vă rog să ne dezvăluiți ceea ce numai dvs. știți: Cum scria Vasile Andru?

În primul rând, când scria prefera să fie singur, doar cu mașina de scris sau, mai târziu, cu laptopul. Scria, rescria, lucra cu variante, lucra mult la frază, la propoziție. Idealul său era fraza scurtă, penetrantă, fraza care să lovească inerția cititorului. La reeditări revenea, rescria, tăia textele care i se păreau prea lungi. Nu-i plăceau grafomanii! Despre variantele apărute de dinaintea

edițiilor definitive, spunea că sunt niște ciorne. Avea nădejdea că peste ani, urmașii vor păstra o frază din scrierile sale. Zicea că, ar fi un triumf, dacă peste 150 de ani va rămâne o pagină din Andru.

Privind retrospectiv, care sunt cele mai frumoase amintiri literare?

Cea mai frumoasă amintire literară se leagă de romanul *Grădinile ascunse*, pe care l-a rescris chiar înainte de a pleca dintre noi. Probabil e cea mai frumoasă amintire, fiind și cea mai apropiată de momentul prezent. Îmi citea fragmente, făceam haz împreună, eu mă minunam de geniul cu care a scris cartea, el prevedea succesul cărții și se bucura de asta. Desigur, amintiri frumoase am de la fiecare târg de carte, la care am fost împreună și de la fiecare lansare de carte. Un moment deosebit, care mi-a rămas în minte, a fost o lansare de carte la New-York, la Cenaclul Mihai Eminescu al românilor de acolo. Românii din diaspora new-yorkeză l-au primit pe Vasile Andru foarte bine. Iar eu m-am simțit tare mândră, când cineva l-a comparat pe Andru al meu cu Mircea Eliade. Alte amintiri literare sunt cărțile pe care le descopeream și le citeam împreună, smulgându-ni-le unul altuia. Așa am citit *Joseph Anton* a lui Rushdie, sau *Cartea secretă a Fridei Kahlo*, romanul lui Haghenbeck, dar și *Tigrul alb* al lui Arvid Adiga sau *Jurnalele* lui Petre Pandrea. În ultimii ani, devenisem dependenți de livrările de carte de la elefant.ro. Aproape săptămânal făceam câte o comandă, pe care o așteptam cu înfrigurare. Mă amuzam teribil, pentru că Vasile le spunea cărților din colet “drăcușori”. Bietelor cărți li se trage de la o poveste pe care o spunea adesea Pr. Cleopa, și anume, că la râvnitorii din lume diavolul vine sub forma unui prieten, unei femei sau a unei cărți.

Ce loc ocupa în viața sa religia în general și isihasmul în special?

În viața lui Vasile Andru, Dumnezeu ocupa mai mult loc decât orice altceva. Îi plăcea adesea să spună că este prieten cu Dumnezeu. Avea o mare admirație pentru Iisus Hristos. Formele, instituțiile religioase le privea cu înțelegerea cuiva, care a cunoscut adevărurile mari, ultime. Isihasmul a fost pentru Andru o preocupare constantă, care s-a întins pe câteva decenii. Cred că nu greșesc când afirm că este unic prin lucrările scrise, dar și prin punerea bazelor unui grup de practică isihastă cu mirenii. Cu acest grup de practică isihastă avea întâlniri dese, săptămânal într-o vreme, mai apoi lunar, la Universitatea Populară Dalles, schitul său alb, cum îl numea chiar el. Pe timpul verii, organiza tabere de cultură filocalică la munte. De altfel, a fost un misionar cultural și totodată al meditației creștine, rugăciunea minții în inimă. În călătoriile făcute pe planetă, la descinderea sa într-un loc străin, printre primele preocupări era și traducerea stihului isihast în limba țării

respective. Așa a făcut rugăciunea minții în inimă, Oratio mentis, cu studenții din India, din Japonia sau Mexic.

Au fost cuvinte, fraze, proverbe sau pilde pe care vi le repeta?

Vasile Andru nu repeta nimic. Era nou, proaspăt de fiecare dată, atât în expunerile, conferințe-atelier, cât și în cărțile sale. Cu atât mai mult acasă, în intimitate. Ceea ce mi-a rămas a fost mai degrabă prezența lui, nu istorioare sau pilde. Adesea, glumind, îmi spunea să notez vreo frază mai cu miez, să fac precum Eckermann, secretarul lui Goethe.

Într-un material publicat în Convorbiri literare, în anul 1994, amintea de întâlnirile sale cu părintele Cleopa... Se poate spune că acesta era unul dintre sau chiar modelul său teologic și existențial?

Vasile Andru a avut câțiva prieteni mari în lumea monahilor și chiar a clerului. Deprinsese meșteșugul rugăciunii inimii de la Părintele Calinic Cărvan de la Lainici. Mergea adesea și la Sihăstria, la Părintele Cleopa pentru sfat și pentru cercetarea fenomenului isihast în mănăstirile din România. Cred că cel mai la inima lui a fost părintele Teofil Părăian de la Sâmbăta. Într-un top al înțelepților din România, îl socotea pe primul loc; la distanță de zece locuri venea cel de-al doilea, Andrei Pleșu. La moartea Părintelui Teofil a fost tare întristat. La câțva timp după plecarea acestuia, Vasile a primit o scrisoare de la doctorul care l-a îngrijit pe părintele în ultima parte a vieții. Acesta îi scria lui Vasile, că Părintele Teofil, înainte de moarte, a cerut să-i fie adusă cartea *Mistici din Carpați* de Vasile Andru, care era sub tipar la Editura Eikon din Cluj. Și părintele, pe patul de spital, înainte de a pleca la Domnul a citit cu mare interes din cartea aceea. Vasile a socotit relatarea aceasta ca cel mai mare premiu pe care ar fi putut să-l primească el însuși și cartea sa *Mistici din Carpați*.

A fost foarte apropiat de Mitropolitul Antonie Plămădeală, având ei și preocuparea comună a scrisului. Mitropolitul Dodecanezului, Nectarios a ținut mult la Vasile, el ar fi vrut să-l oprească pe Vasile la una din mănăstirile din Arhipelagul Dodecanez, pentru a-i învăța pe monahi rugăciunea inimii. L-a iubit mult pe Mitropolitul ortodox Ghervaghese Mar Osthathios al Keralei și Indiei de Sud, cu care s-a cunoscut în 1992. S-a întâmplat ca Vasile să-și dorească foarte mult să revadă India și pe Mar Osthathios după un vis al său din februarie 2012; îl visase pe Mar Osthathios. Ajuns în luna martie în India, merge prima oară la Seminarul teologic din Kotayam, unde rezida mitropolitul. Găsește doar o lespede împodobită cu flori. Mar Ostathios trecuse la Domnul chiar în ziua în care Vasile a avut acel vis. S-a întors foarte trist din acea călătorie.

La rândul său, Vasile Andru a devenit un model atât existențial, cât și literar... Într-un dialog cu editorul și prietenul său, domnul Călin Vlasie, enumeram câteva dintre calități precum o mare bunătate, puritate și, deloc pe ultimul plan, modestie, niște atribute prin care Vasile Andru se apropie foarte mult de sfințenie. Credeți că domnul Vasile Andru ar fi acceptat o asemenea etichetare?

Nu, Vasile Andru n-ar fi acceptat o asemenea etichetare. Era un om lucid, treaz. Uneori mă alinta pe mine cu apelativul “sfințișoară”, întrebându-mă așa: “Îți dai seama de perfecțiunea ta? Îți dai seama că ești o sfințișoară?” Eu râdeam amuzată și-i răspundeam: “Nu, nu-mi dau seama”. La fel de lucidă, eu însămi! Da, toate acestea pe care le enumerați sunt adevărate despre Vasile Andru, iar acolo unde genetica nu-i făcuse cadou aceste însușiri, avea o mare putere de prelucrare lăuntrică, de schimbare în bine și o mare voință să facă asta.

În loc de final, vă rog să ne spuneți câteva cuvinte despre seria de autor Vasile Andru lansată la Gaudeamus...

Nu pot decât să mă bucur și să mă minunez de cât de repede a reușit Călin Vlasie, editorul de la Paralela 45, să scoată cărțile pentru care Vasile a semnat cu “mâna încă vie”. Multe din acestea la Colecția “Biblioteca pentru suflet”, fosta “Sapientia” – colecție, pe care însuși Vasile a coordonat-o într-o vreme. În această colecție, printre reeditări (vreo șapte), a apărut și o lucrare nouă, *Neoisihasmul*. În colecția “Biblioteca românească” a apărut inedit cartea *Zece povestiri antume*, o carte frumoasă, cu proze scurte suprinzătoare. Și, cartea pe care eu o iubesc foarte mult, romanul *Grădinile ascunse*, ediție definitivă. Vasile a lucrat la rescrierea cărții chiar înaintea de a pleca dintre noi. Pentru mine are și un gust testamentar. Un roman orwelian, un roman al întâmpărilor absurde într-un univers concentraționar, dar cu un filon mistic. Un filon destul de transparent, mai ales după rescrierea cărții; grădinile ascunse nu pot fi localizate spațial sau temporal, ci reprezintă o stare, starea de Rai. Fiindcă veni vorba, Vasile iubea această definiție dată de Părintele Teofil Păraian raiului, el spunea că Raiul este o așezare sufletească. Cred că *Grădinile* este una din cărțile mari ale lui Vasile. Poate cea mai mare. Încă nedescoperită de contemporani.

Nu spune nimic

*Sub cutele minții se ascunde norocul
nici nu trebuie căutat
se zămislește ca un izvor fermecat
unde nimeni nu bănuiește ceva.*

*Nu spune nimic
de la naștere sunt învățat să aștept
marea scânteie
ce aprinde focul viu al vieții
cu amnarul dragostei.*

*Nu-ți lăsa gândurile-n cuvinte
care nu desenează cerul
pe aripi.*

*Norocul nu se așteaptă el vine
odată cu sufletul ce se înalță
și Dumnezeu îl scapă din palme
pe creștetul tău.*

Cu răsuflarea tăiată

*Nimic n-am lăsat pe dinafară
și pe Dumnezeu l-am poftit înăuntru,
întreaga ființă s-a umplut de liniște.*

*Universul în care trăiesc e rupt din altul mai mare,
în fiecare primăvară dorința învierii-l cuprinde,
sângele purtător de viață se crede,
pleacă și vine în inima cosmosului viu
cu susur de izvor prin fântânile cârnii.
Sufletul meu cu respirație de ceas
își plimbă limbile pe cadranul solar
până-n clipa supremă.*

*Cu răsuflarea tăiată
se oprește în pulberea visătoare a nopții
să se cunune cu o stea.*

Fântâna

*Cade cerul într-un ochi de apă
Iau găleata poleită-n stele
A scăpat lopata într-o groapă
Scăpărând poemele rebele*

*Ciutura de lună și albastru
Cercul neputinței de a plânge
S-a făcut fântâna ca un astru
Între insomnie și meninge*

*Patima de dragoste și sete
Îmi pun stropul spăimântat pe mână
Doamne dă-mi în neguri secetoase
Râul care curge sub fântână.*

Măștile mățăniilor

*Cohorte de îngeri trec pasul fără urmă
Pe marginea prăpastiei cu folos
Stăpânită de oameni
Fluturii nu au culoare politică
Zboară deasupra malurilor prăpastiei
ca să nu se miște lumina*

*Masa e făcută din carne
Și oamenii când o mănâncă
Se întoarce lumea și măștile
Se transformă în îngeri
Fără putere
Lacrimile le beau în loc de
Apă sfântă setea ca să zacă
În prăpastia secată
Cu rouă și spini .*

mângâi aerul din preajma Ta

*mângâi aerul din preajma Ta
Doamne
cu chipul păsărilor
Te învălui*

*lumina e abur fierbinte
sânge ce arde prin
fluviile pământului*

*mângâi aerul
sabia privirii oarbă statuie*

ecoul tresare

*o pleoapă scutură
la marginea vremii
petale
de cenușă*

alunecă zilele în Cetate

*alunecă zilele în Cetatea spre
care Te-ndrepti
fructele golesc pajiștile de soare*

*trecătorii nopții au uitat fântâna
cea albă*

*sandalele pline de praf
strălucesc*

*îngerii își adună
încet
aripile*

*alunecă zilele în Cetatea
care
Iată!
a-nflorit
ramură de măslin*

pădurea alergării spre Tine

*pădurea alergării spre Tine
e mai strălucitoare
decât sunetul zăpezilor
mai proaspătă decât
albia ploii*

*liniștea pașilor
Doamne
e mai adâncă decât abisul nădejdi
mai fragedă ca lumina
mai albă
decât
privirea îngerilor*

*țărnuț de lângă tâmpla Ta
e Cuvântul
fără zgură și somn*

lasă-mă să uit că sunt

*lasă-mă să uit că sunt
flacăra și nor
aer și pământ
psalm îngenuncheat
lacrimă de
vânt
arbore sonor*

*Tu – cel etern
ești în mine atât de întreg
încât acum – înspre seară –
ca dintr-o candelă arzândă
în afară
universul îmi cere
să-l cern*

Crist-alin

Poetei Persida Rugu

*Lumina se revarsă-n lume, blândă,
miresme și culori, cer opalin,
e sărbătoarea primăverii, sfântă –
dalb, crinul lin alină Crist-alin.
În grâne tainic chipul se-ncunună
cu flori înrourate, ierburi moi,
și îngeri din înalt domol pogoară,
purtând dalbe cununi, veșminte noi.
Și harul sfânt se petrecu în cuget,
și negura din simțuri se topi,
viu, freamătul a renăscut în inimi –
tot ce păruse mort se-nsufleți.
Lumina se revarsă-n lume, blândă,
tot ce păruse mort s-a-nsuflețit;
cântări de laudă se aud din strane,
se-alină-n rugă sufletul smerit.*

Asfințit

*Sterp povârniș, îngust ca o scară,
suie drumețul cu trup vlăguit,
umil își poartă aspra povară,
drumeagul se pierde în asfințit.*

*Soarele sfânt – cunună regală
mir se prelinge pe trunchiul zdrobit,
trupul sleit de țărână i-l spală,
pân' la pământ i se-nchină smerit.*

Trioletul

*Să prindă rotunjimi de vis
Se întrupează în cuvânt*

*Și, cu ecouri în abis,
El e frumos de nedescris.*

*Bătrânul înțelept mi-a zis
Că trioletu-i un avânt*

*Ce prinde rotunjimi de vis
Când se-ntrupează în cuvânt.*

Eu sunt

*Eu sunt al slovei fiu
Și îi iubesc lumina;*

*În gândul meu zglobiu
Poet aş vrea să-i fiu.*

*Un mugure târziu
Mi-a-nnobilat grădina*

*Că sunt al slovei fiu
Și îi iubesc lumina.*

Copil de mumă iubitoare

*Născută din al meu pământ
S-aduni lumină și nectare,*

*Alergi cu pletele în vânt,
Mlădie cum e Duhul Sfânt*

*Când se coboară în cuvânt –
Copil de mumă iubitoare,*

*Născută pe acest pământ
S-adune lacrimi și mirare.*

FOTOALBUM

M. N. Rusu cu Prof. Valeria
Căliman, Braşov, 1983

Duminică 9 octombrie, 2016. Primirea la Biserică a oaspeţilor de la Bistriţa.
Pr. Th. Damian cu un grup de enoriaşi alături de scriitorii Dorel Cosma, Elena M. Cîmpan şi Menuţ Maximinian. (Photo: Alex Marmara)

14 octombrie 2016. Scriitorii din Bistriţa la Căminul "M. Eminescu" din New York.

De la st.: Th. Damian, Elena M. Cîmpan, Dorel Cosma, Menuţ Maximinian, Mariana Terra şi Valentina Ciaprazi. (Photo: Alex Marmara)

Duminică 16 octombrie 2016. Prolungirea vizitei scriitorilor bistrițeni la Biserica noastră.

De la st., pe scaune: Irina Anițului, Elena Burchea, Aaron Anițului, Maria Purcărea; de la st., în picioare: Ion Plăvițu, Victoria Plăvițu, **Menuț Maximinian**, Elena Mitru, Cătălin Condurache, **Elena M.Cîmpan**, Pr. Th. Damian, Vasile Bădăluță, **Dorel Cosma**, Mariana Terra. (Photo: Alex Marmara)

În sala socială a Bisericii a avut loc un recital din poezia oaspeților din Bistrița. De la st. Prof. Irina Anițului, Iustina, Aaron, Fabiola și Iolanda Baci. (Photo: Alex Marmara)

21 oct. 2016, din nou în cenacul, la restaurantul românesc “Boon”, cu aceiași prieteni bistrițeni.

Elena M. Cîmpan

Th. Damian

Dorel Cosma

Menuț Maximinian

De la st.:
Ștefan Benedict,
Nicole Smith
Mariana Terra
(la microfon),
Elena M.
Cîmpan,
Menuț
Maximinian
(Photos: Alex
Marmara)

Pe data de 29 octombrie 2016 a avut loc la Queens Federation of Churches în New York ceremonia de acordare a diplomei de excelență unui număr de persoane nominalizate de păstorii bisericilor membre. Pr. Th. Damian a nominalizat anul acesta pe Dna Jenica Ana Pop.

A doua zi, duminică, la Biserică, Pr. Th. Damian a înmănat diploma în cadru festiv, după Sf. Slujbă. De la st.: Doamnele Irina Anițului și Elena Burchea, Jenica Pop și Nicole Smith.

Duminică 5 noiembrie 2015, la Biserică au fost celebrate doamnele care de-a lungul anilor au primit diploma de excelență de la Queens Federation of Churches. Câteva dintre acestea, de la st.: Victoria Plăvițu, Elena Irina Anițului, Mihaela Stan, Jenica Pop, Elena Burchea.

Pe 27 noiembrie 2016 la Biserica noastră s-a celebrat Ziua națională a României.

Prof. Dr. Doru Tsaganea vorbește despre semnificația evenimentului.

Prof. Irina Anițului alături de copii și tineri ai Școlii noastre recită poezii dedicate Marii Uniri.

Pe data de 3 decembrie 2016, la Metropolitan College of New York, a avut loc cea de-a 24-a ediție a Simpozionului ecumenic, teologic și interdisciplinar organizat de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, sub auspiciile Academiei Oamenilor de Știință din România.

Prof. univ. Dr. Theodor Damian deschide evenimentul, ascultat de Dr. Vinton Thompson, președintele MCNY, de decanii Dr. Adele Weiner și Dr. Humphrey Crookendale și de profesorii Dr. Louis Tietje, Dr. Richard Grallo, Dr. Doru Tsaganea și Dr. Alina Feld.

Adele Weiner și
Th. Damian

Alina Feld, Th. Damian și
President Vinton Thompson

Humphrey Crookendale

Louis Tietje și Alina Feld

David Rosner,
Doru Tsaganea,
Th. Damian,
Richard Grallo

Aspect din expoziția organizată
de Galeria Spiritus

Maria Dobrilă și Nicole Smith,
două doamne care au contribuit
esențial la recepția Simpozionului
și care au reprezentat cu succes
frumusețea spiritului și a tradițiilor
românești.

Pe data de 9 decembrie 2016 în Cenaclul “M Eminescu” de la New York a fost lansat volumul de poezii *Lazăre, vino afară* de Theodor Damian.

(Photos: Alex Marmara)

Th. Damian,
recitând din creația sa.

Prezintă volumul scriitoarea Valentina Ciaprazi,
ascultată de autor.

Criticul și istoricul literar M. N. Rusu.

**Duminică 11
decembrie 2016,
Biserica „Sf.
Petru și Pavel”
din New York a
primit vizita
Corului
„Harisma” din
România.**

Pr. Th. Damian
și grupul
„Harisma”.

**Duminică 18 decembrie 2016 Biserica
noastră a primit vizita îndrăgitului solist
român Costel Bucuioc.**

Costel Busuioc în recital de colinde.

O parte din familia Dlui Ioan
Plăvițu. De la st.: Janeta (mama),
Victoria (soția), sărbătoritul și Pr.
Th. Damian, Elenea (fiică),
Victoria (soră).

16 decembrie 2016, ședință de Cenaclu/salon literar „M. Eminescu”. Lansarea cărții *Strugurii sunt acri*, de Elena Mitru. (Photos: Alex Marmara)

Th. Damian
deschide seara
literară.

Autoarea, Elena Mitru

Nicole Smith

Doru Tsaganea descifrează și explică înțelesuri literare.

Crăciun 2016, Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”, New York.

Moș Crăciun înconjurat și colindat de tineri ai Bisericii noastre.

Dna Lucia Columb (97 ani) alături de Moș Crăciun.

Și doamnele
Victoria Plăvițu,
Nicole Smith,
Ioana Balmoș,
Dorina Suciu și
Irina Anițului
se pun bine cu
Moșul...

În sala socială, după Sf. Slujbă, s-a sărbătorit marele praznic.

Tineri ai Școlii noastre de duminică.

Participanții se înmulțesc

Din nou în concert de colinde.

6 ianuarie 2017. Boboteaza la New York.

Pr. Th. Damian oficiază
slujba Bobotezei în fața
tradiționalei cruci de gheață,
mărturie ortodoxă în lumea
multiculturală americană.

(Photo: Alex Marmara)

14 ianuarie 2017, New York, cel de-al 24-lea Simpozion „Mihai Eminescu”, organizat sub auspiciile Academiei Oamenilor de Știință din România, filiala americană, de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și de Societatea română creștină „Dorul”, New York, la restaurantul românesc „Boon” din Queens. (Photos: Alex Marmara)

Pr. Prof. univ. Th. Damian, la microfon, deschide evenimentul.
De la st.: Prof. univ. Valentina Ciaprazi, Prof. univ. Ștefan Stoenescu, Prof. univ. Dr. Anca Sîrghie, invitată din România, Ing. Cristian F. Pascu, Președintele Societății „Dorul”, Exceleța Sa Dna Ioana Gabriela Costache, Consul general al României la New York, Prof. Dr. Doina Uricariu, criticul și istoricul literar M. N. Rusu, Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea.

Dna Ioana Gabriela
Costache, Consul general
al României la New York

Invitata simpozionului
Dr. Anca Sîrghie

Scriitoarea Doina Uricariu

Profesoarele Valentina Ciaprazi (st.)
și Anca Sirghie

Cristian F. Pascu,
Ioana Gabriela Costache,
Th. Damian, Doina Uricariu

Galeria de artă „Spiritus” a Institutului nostru. Artista Viorica Colpacci, directoarea galeriei, prezintă lucrările expuse.

Doina Uricariu și M. N. Rusu

Duminică 15 ianuarie 2017, la Biserica noastră s-a desfășurat partea a doua a Simpozionului „Mihai Eminescu.

Pr. Th. Damian
deschide
evenimentul.
De la st.:
Profesorii
Valentina
Ciaprazi, Ștefan
Stoenescu, Anca
Șirghie, Doina
Uricariu, Ing.
Cristian F. Pascu,
criticul literar
M. N. Rusu.

Valentina Ciaprazi

Doina Uricariu

Anca Șirghie

Grigore Culian, directorul ziarului *New York Magazin*

M. N. Rusu

Prof. Dr. Anca Sîrghie primește de la Pr. Th. Damian și M. N. Rusu diploma de excelență.

Copii mai mici și mai mari recitând din Eminescu.

Duminică 22 ianuarie 2017 în sala socială a Bisericii a avut loc cel de-al 24-lea Simpozion dedicat Unirii Principatelor Române organizat sub auspiciile Academiei Oamenilor de Știință din România, filiala americană, de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York și de Societatea română creștină „Dorul” din New York. (photos: Alex Marmara)

Pr. Th. Damian și românii cuprinși în frumoasa Horă a Unirii.

Napoleon Săvescu

Doru Tsaganea

Mariana Terra

La evenimentul dedicat Unirii, Elena Mitru (dr.) a organizat o expoziție de artă vestimentară (creație proprie), aici, băscuțe, expoziție introdusă de Prof. Mariana Terra (st.).

De ziua unui mare român: Vasile Bădăluță (la microfon), alături de Pr. Th. Damian și Mariana Terra.

Recital dedicat Unirii Principatelor. De la st.:
Valentina Ciaprazi,
Elena Mitru, Cristian
Pascu, Paul Murariu,
Mariana Terra,
Alexandra Pevida,
Irina Anițului.

Prof. Irina Anițului alături de copiii și tinerii Școlii noastre de duminică în altă fază a recitalului.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check
sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Câmpia Oregonului

*Tărâm încrucișat de semințele – mereu autohtone
Mai păstrează ceva din sălbateca frumusețe virgină;
Voind s-o înșele, trubadurul, cu barda în versuri, se
Trezi poticnindu-se în lianele mult prea dure și 'nalte ori
Vestalele câmpuri albite de soare ca oasele unui pedestru...*

*Fecioară, câmpia, păstrează și astăzi și mâine rochia
Împetrițată cu flori – mărunte, mai mari, cu-al căror parfum
Mai discret ca femeia zilelor noastre, pătrunde prin nări
Chemând la-mperechere natura...*

*Oregonul, sălbateca câmpie, păstrează – intactă, frumusețea-i
Virgină; caii-ciclop, aleargă prin iarba crudă sau trecută
De copt, prin hăuri auzindu-se mugetul perechii ce-adulmecă –
Firesc, de altminteri, parfumul acesta sălbatec și materia
Necoaptă din sânge, pământul supus mereu reînmulțirii...*

Elena Olariu

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY, NEW YORK

Symposium

**Cultural Transparency and
the Loss of Privacy in the Era of
Digital Technology:
How Is This Shaping
Our Becoming and the Ethical
Dilemmas Related to It**

*The Twenty-third Ecumenical Theological
and Interdisciplinary Symposium*

Vol. XXIII, Nr. 1, 2016

MARIA TOMA DAMȘA

Dar și har - poeta Adriana Tomoni

Lirica feminină hunedoreană se îmbogățește - nesperat de mult - cu cele șapte volume de poezii ale Adrianei Tomoni, în care conform concepției despre poezie a lui Valery, aspectele esențiale ale vieții "se amestecă în emoție poetică" pentru a dezvălui cunoașterea lucidă și analitică a vieții interioare.

Adriana Tomoni este prezentă cu poezii și în șase antologii, dar și în numeroase reviste din țară sau străinătate, fiind beneficiara a numeroase premii, diplome și distincții. Ne vom opri asupra a două volume din cele șapte: *Dar din iubire* și *Dar pentru tine*, apărute la editura EMMA din Orăștie în 2012, respectiv 2014.

Primul volum, structurat în trei părți: *Poezie*, *Dragilor mei*, *Poezie de dragoste*, evidențiază originalitatea și individualitatea artistică a poetei, care aduce un elogiu familiei, celula de bază a societății, la "rădăcina" căreia sapă astăzi toți impostorii.

În prima parte a volumului, poeta definește arta poetică, temele majore ale poeziei și binefacerile poeziei, preschimbând "în frumusețe [...] greaua povară" de a scoate "lucruri superbe din smoală", de a îmbina "drumuri făurite și destine", pentru a ajunge la concluzia realistă că "viața nu e totuși poezie".

Dintre poeziile dedicate celor dragi, primul loc ocupă *Soțul meu*, prin care îi mulțumește pentru "fericire", "gând curat", "puteri și aripi", pentru că *În doi* au învățat ce-nseamnă "noi", cântând "aceeași melodie", "au înflorit și au dat viață", "vorbeau despre iubiri", "inelul [...] pe veci [...] i-a unit", pentru a se bucura, apoi, de fete, de nepoți. "Pentru toate": "momentele bune", pentru "anii" care "au trecut parc-au fost luni", pentru "toate visele", pentru "credința ce-am împărțit", "pentru clipele tandre din zori" îi mulțumește cu recunoștință. Ea constată cu îndreptățită mândrie: "ne-am împreunat aripile la greu", "tot chipeș ești", "vorba ta e înțeleaptă", își așteaptă copiii "cu mare dor", cum "întinerim cu nepoții". Alte poezii sunt dedicate copiilor (*Boțul*, *Bulgărul meu de iubire*, *Când somnul se așterne*) și nepoților (*Nepoțelul*, *Zâmbet de iubire*), pentru a încheia ciclul cu *Mirare* pentru "chipul de copil" care e uimit de "primele raze de soare", "de fulgul de nea", "steaua de pe cer [...] agățată lângă lună", dar și pentru că "ne nălțăm la stele/ Din dragoste și că plutim cu ele"... Partea cea mai întinsă a

volumului este dedicată poeziilor de dragoste, o dragoste calmă, familială, împlinită, “fără zăgazuri”, “în murmur și visare”, “la răsărit de soare”, chiar și “când este furtună” sau “dacă viața e amară”. Specifice liricii feminine, poeziile *Te iubesc* și *Îți mulțumesc* sunt concepute în formă adresată, încorporând prea plinul sufletesc al poetei prin repetare a verbului “te iubesc”, iar în a doua, a verbului “îți mulțumesc”, tot la al doilea vers. Forma adresată se menține chiar în titlurile unor poezii: *Dansați, vă rog?, Te-mbrățișez, Te mai gândești? Te-am așteptat, Să nu știi, Îmbată-mă, Hai!, Lasă-mă, Tu vrei, Tu m-ai făcut vioară, Tu scrii, Urmele pașilor tăi, Vroiai, Te-am așteptat, Hai, iubite!* pentru a aminti doar câteva. Acest amplu ciclu începe cu poezia *Te iubesc*, se încheie cu *În stele fără mine*, conturând ipostaza de singură: “aș fi stingherită”, “m-aș sfâșia de-atâta suferință”, “eu vreau să fiu cu tine stea”... Închise în acest corolar, celelalte poezii dezvăluie multiplele fațete ale iubirii: “arzând de dorul tău” (*Lumânarea*), “teama de iubire” (*Liniște*), dezamăgirea: “zilele-s pustii”, așteptarea, uitarea, vraja, alinarea, iubirea târzie, visele, dăruirea, deziluzia, taina, despărțirea, neliniștea, iertarea, uitarea. Aceste ipostaze ale iubirii îmbracă izbutite haine metaforice: “mirifice clipe”, “a sa vrajă”, “aripi de vis”, “dimineața vieții”, “cupă dulce-amară”, “miere-n fructul cel oprit”, “nevăzute sfori”, “marea noastră”, “chemarea din genuni”, “dulce cupă cu miere”, “zbor plin de taină”, “Cupa cu iubire / E strop din preaplinul Divin”, “cristale de lacrimi”, “cunună”, “plutiri divine, cerești”, “lacrimă și patimă”, “blândă stea”. Toate “fac sufletul să zboare” și “casei cântec”. Iubirea “visul [...] l-a luminat”, metamorfozându-l în realitate. Astfel, protagoniștii ajung *Suflet pereche*: “Privirile s-avem spre-același ideal [...] / Și vals multicolor ne fie viața,/ Iubirea noastră să topească gheața”. În poezia *Eu zic, tu zici*, idealul celor doi este “să fim o pagină de carte...”, iar alteori sintagme precum “Conjugăm verbul a fi/ A fi amândoi”, “Cântecu-l cântăm pe-același ton”, “Ești... perechea sufletului meu”, “Porni-vom amândoi în viață”, “trecut-au anii peste noi”, “Noi rămânem amândoi”, “Amândoi răzbi-vom...” Timpul și dorul sunt două motive prezente în acest volum, tot din perspectiva iubirii. Poezia *Vreau* exprimă dorința stringentă a poetei de a ieși din timp: “Vreau în afara timpului să fim”, “Stai, timpule, [...] / Și fă secunda zi” sau “Am uita de timp [...] / Și-amândoi doar am pluti”. Fără-a timpului aripă,/ Fără de noapte, făr’ de zi”. Ea îndeamnă timpul: “Aș vrea timpul să stea [...], să tacă,/ Să nu mai treacă”, parcă ar rezona cu șlagărul *Oprîți timpul*, pentru a-și formula dorința “Fă-ne eterni, pentru ca “Între minut și infinit” să trăiască “un mit”. Dorul străbate ca un fir roșu aceste poezii de dragoste, fiind, uneori “doliu, durere”, “o dulce cupă plină cu miere”, “parcă alinare”, dar “neliniște, zbucium, jale” (*Dorul*), iar plânsul generează “oceane de durere și de dor” (*Plâng*). Alte sintagme revelatorii ar fi: “dorul doare”, “... e tainic”, se metamorfozează în “oftat”, “lasă-te purtat de dor”. În strânsă relație cu iubirea, natura îmbracă haine de sărbătoare: “la malul mării.../ Să ascultăm valul.../ malul înspumat”, “luna ne veghează/ Și, încet, oftează”, “nopti cu

tril de ciocârlie”, “geana nopții”, “zvâcnește seva-n flori de munte”, “iz de verde și candoare”, “vântul alintă flori de mai”, “ploi de stele”, “amurguri sidefate”, “se stinge dimineața...”

Volumul *Dar pentru tine* cântă cu reală sensibilitate pe coarda iubirii și a naturii, a speranței și a dorului. Primele stanțe exprimă crezul artistic al poetei, pentru care cuvintele sunt “izvor de poezie”, oferit de Dumnezeu prin “cuvântul curat”, “izvor de cuvinte minunate”, pentru a prinde în ele “cristalul pur”, “frumusețea”, “florile de mai”.

Un mare buchet de poezii au ca liant iubirea, care pentru poetă este un “alter ego”, “iubirea pe aripi de înger”, “iubirea să-mi zâmbească” (*Aș vrea*), “îmbrățișați, noi descifrăm mistere” (*Tandrețe*), “Vreau iubirea noastră să se împletească cu veșnicia” (*Tăcere*), “îmi mângâi simțirea și florile din suflet” (*Ești ca zorii*), “stinge-mă cu adânc dor”, “învață-mă iarăși să zbor” (*Îmbrățișează-mă*), “Aș ridica o catedrală iubirii”, “Darul meu fie cuvântul/ Argintat cu praf de stele” (*Catedrală iubirii*), “Sorbeam din roua dimineții/ Iubirea ce mi-o dăruiai” (*Ești primăvara vieții mele*), “Doar tu îmi trebuiești/ Pân’ la sfârșit de zile [...] / Și dincolo cu tine, (*Doar tu*).

Dintre motive specifice poeziei, întâlnim în volumul doamnei Tomoni motivul îngerului în poezii precum *Omul înger*, *Un înger*, *Îngere* ca să amintim doar titluri, motivul dorului (*Mi-e dor*), al vieții, al tainei etc.

Un loc aparte ocupă poezia dedicată naturii. Vom selecta cele mai frumoase imagini: raze de lumină mătăsoase, broderii lucioase, lacuri cumiști (*Raze de lumină*), toamna personificată...ca o doamnă”, “își cântă romanța”, “în poală adună roadele toate”, “frunzele valsează ...”, “pădurea de argint.../ Își unduiește frunza-n vânt” (*Romanța toamnei*), “toamna se plimbă pe alei”, “plete arămii de toamne târzii”, “rafinat arome” (*Toamna*) “cerne fulgi”, “dantele de cristale croșetează”, “tandre sclipiri” (*Iarna*), “explozie de floare”, “valsuri ample”, “stropi de agheasmă”, “zâmbesc blânde, inocente [...] lăcrimioare”, “viorlele delicate [...], oacheșe (*Ninse ramuri cu lumină*); mai impresionează: *Plânsul sălcilor*, *Auroră*, *Roua spală florile*, *Lumină*, *Pași de ploaie* etc. Un sensibil poem închină poeta *Copiilor nenăscuți*, semnând simbolic, “Puiuțul tău”. Este o pledoarie pentru a nu tăia șansa la viață: “Ce plâng copiii nenăscuți în ceruri/ Și mamele [...] i-au azvârlit...”, “puii și i-au sfâșiat cu vrere”, “Amare suflete de mame”, “pruncii și-i îngroapă vii”, “mame [...] cu inimi pustii”.

Justificările aduse de copii emoționează profund: “poate n-ai găsit tăria”, “poate-i mică gospodăria”, “alină-ți sufletu-n suspin”, “plâng mereu pentru tine”, dar “te iert și ne-ntâlnim în ceruri...”

Ca și altădată, poeta vibrează în fața dramelor vieții, împrăștiind iubire autocuprinzătoare, clădind un univers poetic foarte aproape de suflet, un univers mărturisitor.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG
Spirometrie (Evaluari Pulmonare)
Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace
Cardiotrace (EKG prin telefon)
24 de ore Halter Monitor
Sigmoidoscopii si Pap smear
Tens (Stimulare electirca)
Ultrasound
Timpanometrie
toate testele de sange si urina
teste pentru depistarea
cancerului de colon si ulcer
teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)
Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 R de la 82nd Street,
Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.

ELENA M. CÎMPAN

Pălării ca niște poezii

Dacă pentru confecționarea unei poezii e nevoie de cuvinte, pentru alcătuirea unei pălării sunt necesare materiale dintre cele mai diverse, care nu sunt cuprinse într-un alfabet, dar pot fi accesate oricând spre încântarea privirii.

Elena Mitru, creatoare de poezie și de pălării, de data această, după alte două expuneri de artă vestimentară originală, aici, la New York, de unde pornește barometrul în moda contemporană, surprinde prin inspirație, imaginație, simț artistic, atât de necesare în abordarea oricărei arte.

Pălăria, mai mult decât orice altă piesă vestimentară, ține de noblețe, de eleganță, de cochetărie, ea fiind purtată de bărbați și de femei, în egală măsură sau preponderent, în situații de gală, de fete și băieți ce testează bunul gust, fronda, extravaganța chiar. O pălărie șade bine pe orice creștet. Mai ales când această este realizată cu drag, cu suflet, cu dramul de talent, cu adaptare la moment, la varstă, la tendințe.

Despre pălării se pot face studii ample, ca despre un obiect ce nu e doar un accesoriu. Și, totuși, pălăria acoperă și descoperă în același timp. Pălăria trebuie să fie potrivită fiecărui chip, fiecărei varste, fiecărui admirator. Purtatul unei pălării vorbește despre sine, despre felul de-a fi. Despre noi. Pălăria este realitate și ficțiune în același timp. Ea spune o poveste.

Palariile Elenei Mitru sunt forme de exprimare artistică. Ele cuprind culori, nuanțe, forme și detalii. Astfel, diversitatea prezentată este bogată în sensuri și semnificații, de la pălării de fetru, cu bordură, de la clasic la modern, pălării mici, mari, roșii cu mărgelile, albastru regal cu voal și pene, alb și negru cu ață și ciucuri, maro cu panglici și buline, cu puf, cu blăniță, cu pălărioare inserate pe margini. Pălării în pălării și pălării despre pălării. Un adevărat răsfăț.

Creația de pălării este ca un “joc secund”. Pentru Elena Mitru, nicio pălărie nu-i prea mare, după cum nicio preocupare nu-i lipsită de interes. De aici până la efectul artistic nu-i decât un pas. Ori o (altă) pălărie.

Elena Mitru: *Fiara printre oameni*

Vineri, 4 noiembrie 2016, în cadrul Cenaclului literar “Mihai Eminescu” din New York, a fost lansat un alt volum de proză al Elenei Mitru: *Fiara printre oameni* (Editura Granada, București, 2016). Întâlnirea din Cenaclu, gen salon literar, s-a ținut la reședința pr. prof. dr. Theodor Damian, ca în numeroase alte dăți de când ființează Cenaclul.

Theodor Damian a deschis ședința și a adus la cunoștința celor prezenți faptul că astăzi 4 noiembrie 2016, s-au petrecut dintre noi John Predescu, la 89 de ani, fost fotoreporter la “Romanian Voice Television” din New York și Vasile Andru, scriitor din România. În memoria celor doi trecuți la Domnul, s-a păstrat un moment de reculegere.

În continuare, vorbitorul a prezentat cartea cu titlul pomenit mai sus și a precizat că o celebrăm pe Elena Mitru pentru faptul că a pus din nou pe hârtie povestea unei vieți, autoarea fiind un exemplu de hărnicie în ale scrisului și un stimulent intelectual pentru cei interesați în întreprinderi literare asemănătoare. Theodor Damian a observat că *Fiara printre oameni* este un volum cu un titlu foarte interesant și atractiv. Cartea este bine întocmită tehnic și are o copertă ilustrată cu o pictură a artistului Nicolae Delaport, tatăl Ralucăi Delaport Tănăsescu, artist plastic din comunitatea noastră din New York.

Directorul Cenaclului a precizat că autoarea relatează povestea morții mamei ei, o moarte tragică. Ea face trimiteri interesante la anumite personaje cărora le punctează caracterul și atitudinea. Volumul are aspecte care te angajează la reflecții filozofice. Ca un exemplu în acest sens, Th. Damian alege expresia “până dincolo de drum”, explicând cum “dincolo” sugerează dimensiunea metafizică a destinului și implicit a vieții veșnice; ideea de drum, de asemenea, ne transferă spre metafizic sau transcendent. Domnia sa a spus că Elena Mitru este o elevă silitoare a Cenaclului nostru.

A luat cuvântul apoi, profesoara Mariana Terra, cea care a prefăcut volumul în discuție. Ea a precizat că Elena Mitru este o voce ce se anunță a fi o clasică în devenire, angajându-se în a scrie proză, poezie, epigrame. Substantivul “fiara” din titlul cărții, este o metaforă, un avertisment; să nu lăsăm să se repete ceea ce s-a petrecut, adică tragedia din viața familiei autoarei.

Mariana Terra observă modul în care Elena Mitru stăpânește tehnica descrierii și a stilului ironico-critic.

A vorbit în final, profesoara Nicole Smith care a evidențiat că volumul Elenei Mitru este o radiografiere realistă și exigentă a societății românești care a căzut pradă sistemului impus de “tătucul de la Răsărit”. Vorbitoarea a precizat că autoarea conduce cu dibăcie monologul interior și

personificarea. Ea se joacă cu cuvintele (precum se și mărturisește), are un umor ironic, persiflant.

Din audiență au luat cuvântul Iuliana Mitroi Culian și Ștefan Benedict ce au adresat autoarei câteva întrebări la care aceasta a răspuns în mod detaliat.

Elena Mitru a mulțumit tuturor pentru aprecieri, înțelegere și sfaturi și în mod special gazdei pentru generozitatea sa și a invitat audiența la nelipsita recepție.

Theodor Damian: Mirarea

Cenaclul literar “M. Eminescu” din New York s-a întrunit în data de 9 decembrie 2016 în formula de salon literar, ca și în alte numeroase dăți, la reședința directorului acestuia, Pr. Th. Damian.

S-a lansat un nou volum de poezii chiar al gazdei, cu titlul *Lazăre, vino afară* (Ed. Junimea, Iași, 2016, 143 pp.). Th. Damian deschide lucrările Cenaclului, explică istoria “facerii” cărții și recită versuri din ea.

Criticul și istoricul literar M. N. Rusu, redactor șef SUA a revistei *Lumină Lină/Gracious Light*, luând cuvântul, mărturisește că în noiembrie 1983, fiind acasă la Nichita Stănescu, acesta îi spune două versuri-testament pentru tânăra generație: “Ce să vă las vouă,/ Vă las mirarea”. “Mirarea” este un concept abstract, precizează vorbitorul, explicând că Th. Damian, în volumul prezentat, deschide un altfel de tip de lirică abstractă, poetul pășind din “mirare” în “mirare”, adică adâncind totodată și taina și cunoașterea.

M. N. Rusu face analogii cu poemele lui Nichita Stănescu. Th. Damian preia din testamentul nichitian; el deschide ușile poeziei filosofice, conceptuale, intelectualiste, ale poeziei despre libertatea alegerii.

Una din temele preferate ale autorului, Maria Egipteanca, zice criticul literar, readuce poezia de azi la conceptul antic de “mirare” realizând un echilibru de excepție între dimensiunea intelectuală a poeziei antice și a celei moderne.

Valentina Ciaprazi salută revenirea la Cenaclu a maestrului M. N. Rusu. Ea precizează că volumul *Lazăre, vino afară* este o valoare incontestabilă a poeziei contemporane, este într-un fel chiar miracolul, “mirarea” acesteia.

Iisus, explică vorbitoarea, prin învierea lui Lazăr, săvârșește cel mai mare miracol. Cartea lui Th. Damian ne invită pe noi să fim Lazăr, să reînviem, să ne mișcăm, să ne reluăm viața oricât de greu ne-ar fi în diversele ei împrejurări.

Dar singura speranță ca să reînviî este să te împrietenești cu prietenul lui Lazăr, adică Iisus.

Scriitoarea și profesoara Valentina Ciaprazi apreciază în mod special poezia “Tatăl nostru”, care este copleșitoare, îndrăzneată și umană, o minunată parafrază a celebrei rugăciuni domnești, și încheie evidențiind caracterul filosofic și teologic al volumului.

În încheiere, Th. Damian face o serie de referiri la legătura dintre sensul cuvântului spaniol „mira” (iată) și verbul grecesc *theastai* (a vedea) din care verb provine substantivul *Theos* (Dumnezeu).

Apoi mulțumește vorbitorilor și audienței și îi invită pe toți la tradiționala recepție.

Nicole Smith

Elena Mitru: Eu atâtea gânduri am...

Reuniunea Cenaclului literar “M. Eminescu” din 16 decembrie 2016 a lansat o altă carte a Elenei Mitru, *Strugurii sunt acri* (Ed. Rawex Coms, București, 2016, 249 pp.). Este un volum de proză, cu o prefață semnată de universitara Mihaela Albu.

Ca de obicei, întâlnirea, gen salon literar, a avut loc la reședința din New York a directorului Cenaclului, Pr. Theodor Damian.

Într-o atmosferă plăcută, amicală, acesta deschide discuțiile, transmițând urările de bine pentru sărbătorile de iarnă ce se apropie, din partea scriitorilor bistrițeni Dorel Cosma, Menuț Maximilian și Elena M. Cîmpan care au reprezentat de curând poezia românească contemporană în Malaezia și care în luna octombrie au fost oaspeții cenaclului nostru aici.

Th. Damian prezintă volumul cu titlul anunțat, un nume șocant, dar bine ales, precum și o serie de informații tehnice: coperta aparține Ralucăi Delaport Tănăsescu, o artistă româncă din New York; redactor de carte este scriitoarea Passionaria Stoicescu, iar Raluca Tudor tehnoredactoare și editoare.

Th. Damian precizează că volumul este interesant și are caracteristicile specifice autoarei. Ea vede mai mult decât s-ar crede; scrie o carte de portretistică. De remarcat, între altele, sunt prezentările bunicilor, părinților, ale lui popa Fus, Th. Damian, M. N. Rusu, Mircea Urucu, Alex Marmara.

De asemenea, volumul descrie activități din viața familiei de duminică (enoriașii Bisericii “Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York), conține reflecții despre lume și viață, despre prieteni și dușmani, note de călătorie.

Vorbitorul menționează că autoarea este un om optimist, o fire pozitivă care ne învață să iubim viața și oamenii, viața fiind considerată ca un dar divin; ea însăși trăiește viața din plin și o primește cu bucurie.

Th. Damian explică semnificația teologică a darului și importanța faptului de a te bucura că exiști și de a ști ce să faci cu ceea ce ți se dă.

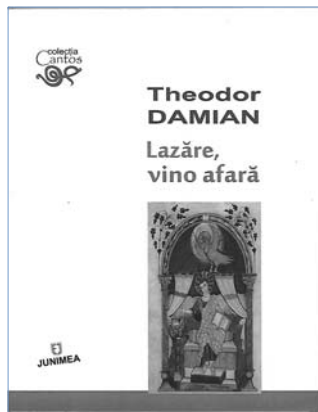
A vorbit apoi Prof. Nicole Smith care a evidențiat faptul că Elena Mitru stăpânește natura limbajului prozei. Autoarea rememorează oameni, locuri, fapte trăite sau observate, deci într-o zi “are gânduri cât într-un an.” Ea folosește cu dibăcie monologul interior prin care se autodescrie, se confesează și ne face declarații. A fost remarcată și plasticitatea descrierilor prin care autoarea dă viață, animă lucrurile înconjurătoare.

Ea are o ironie fină, caldă, iubitoare, chiar maternă (a se vedea portretul soțului ei, Mircea Urucu), dovedește peste tot un umor sănătos.

A urmat la cuvânt Prof. univ. Doru Tsaganea care, cu precizie și metodă matematică, s-a referit la plăcuta propețime a stilului acestei proze, la acuitatea și imaginea artistică deosebită demonstrate de autoare și a făcut unele interesante comparații între anumite scene din volum și unele dintre celebrele picturi ale câtorva artiști plastici din secolele trecute.

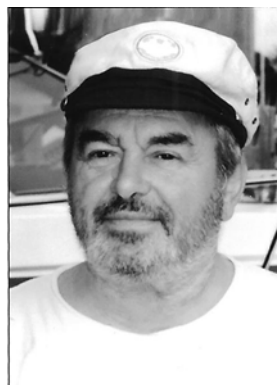
În încheiere, Elena Mitru mulțumește vorbitorilor și audienței și îi invită pe toți la tradiționala recepție, urându-le tuturor alese bucurii de marea sărbătoare a Crăciunului ce se apropie.

Nicole Smith

Cartea *Lazăre vino afară* este cea mai autentică invitație la viață. Prin jertfa autorului, prin împrăștierea sa prin lume, prin suferința și dorul de slujire, luminează, cu lampașele celor șapte pitici, calea către înviere și viață a Frumoasei din pădurea adormită. Vino afară, în lumină să ne vedem. “Dacă ai putere și credință-n tine...” vino la lumină să fim copleșiți de înalturi. Ca floarea soarelui, cu pocălul de parfum către creator. De dimineață până seara și noaptea, cu învierea ademenim mortul din apa tulbure și strigăm, “Lazăre, vino afară”. Și știm că el nu mai iese afară din grotă, dar ne dorim să ieșim noi din grotă lutului nostru către Hristos, Soarele dreptății.

Marcel Miron

John Predescu - marinarul îndrăgostit

John Predescu, prietenul nostru a plecat la Domnul. S-a dus să navigheze prin veșnicie, dincolo, căci aici, în viața terestră, el, marinarul îndrăgostit de vapor, de echipaj, de apă, de cer, de aventură și de necunoscut, a navigat cu înțelepciune și curaj, dar și cu mult noroc de la Dumnezeu.

Un om de rară modestie, nevorbitor de rău, nesupărăcios, împăciuitor și blând, frumos la chip și la suflet, John Predescu a fost permanent în centrul comunității noastre românești din New York, întâmpinând pe fiecare cu o privire luminoasă și cu un zâmbet neprefăcut.

O zicală americană spune așa: Count your life by smiles, not tears; count your age by friends, not years. John Predescu aceasta a făcut: a pus mereu în zâmbetu-i caracteristic întreaga sa frumusețe interioară și totodată a știut să cultive prietenii durabile pe care le-a îmbogățit cu darurile sale personale, astfel că fiecare prieten are acum în viața sa un crâmpei din bogăția sufletească a celui plecat.

John Predescu a fost un model de cinste, de omenie și deci de prietenie. A iubit lumea și viața. A respectat și a fost respectat.

Amintirea lui ne rămâne ca o candelă aprinsă ce ne va încălzi și lumina sufletele pe mai departe. Pe lângă această candelă înălțăm și noi o rugăciune către Dumnezeu pentru sufletul lui mare și bun.

În cazul lui se potrivesc cuvintele testamentare ale unui alt înțelept trecător prin lumea aceasta care le-a zis urmașilor: Nu plângeți că am plecat de la voi; bucurați-vă că am fost cu voi!

Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii Săi!

Pr. Prof. Theodor Damian

COSMIN MIHAI MUNTEANU

Îngeri lui Liviu Șoptelea

După 50 de ani de respirat și cel puțin 30 de lucrat, Liviu Șoptelea, cu mare curaj și (aproape) inconștiență, își etalează sufletul într-un album ce reprezintă munca sa de aproape trei ani de zile: *Îngeri urbani - ingerarium!*

COROLAR 1:...curajul nu stă în a fi două săptămâni pe simezele mai știu eu cărei galerii, ci în tipăritură...

Lăsând deoparte tehnicile picturiste, Liviu Șoptelea desfășoară și se defășoară în această poveste la fel cum au făcut toți marii creatori: prezintă locul lui, casa lui, scara lui, cartea lui și, mai ales, cheamă îngeri într-un mediu prea puțin propice. Mediul urban în care Liviu Șoptelea cheamă la privire este pentru el unul bine cunoscut...

COROLAR 2...întrebării “de ce îngeri urbani?” i se poate răspunde: dacă veșnicia s-a născut la sat, atunci frica de moarte s-a născut, dacă nu la oraș, sigur printre târgoveți... așa că....

Știind ceva din firea-i, și din păcate, cunoscând prea puțin, pot spune că Liviu Șoptelea a pus în acest album ceea ce face în fiecare zi: COMUNIUNE, adică: ajutor pentru cei care merită, compasiune pentru cei care merită, ochi critic pentru cei care merită și...multă iubire pentru toți și toate....

COROLAR 3...”Nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit”, sau “de nu erai în lumină nu ai fi putut să mă vezi în lumină” sau “prietenia e o taină”.

Albumul lui Liviu Șoptelea este o arătare, o poveste despre ceea ce a mai rămas din orășean, fie el de mare rezoluție, fie abia pălpâind... e povestea ilustrată anti-rafaelitic a posibilității unui soi de om căruia îngeri încă îi mai șoptesc devenirea...Lumea plină de îngeri trebuie dacă nu trăită, măcar văzută.

COROLAR ULTIM...La finalul unui concert simfonic, atunci când oamenii se stârniseră spre a aplauda, m-am întrebat: eu pe cine aplaud? Pe muzicieni, pe dirijor, pe compozitor(i) ... pentru a mă păstra în limita slavei am început să-L aplaud pe Dumnezeu...

Recomand din toată inima trecerea prin acest album de autor, nu atât din cauza prieteniei pentru Liviu Șoptelea ci, mai ales, datorită ei, a prieteniei....pentru OM!

Și, de ce nu? Continuați, maestre, continuați.....

♦ În toate duminicile lunii octombrie, după Sf. Slujbă, a avut loc la Biserica noastră sărbătoarea Zilei recoltei (Festivalul Mustului).

♦ Pe data de 14 octombrie 2016, Cenaclul literar “M. Eminescu” s-a întrunit la restaurantul românesc “Boon” din Queens, New York, pentru a întâmpina pe scriitorii din Bistrița, Dorel Cosma, Directorul Centrului Cultural Municipal “George Coșbuc” Bistrița și al Palatului culturii din acest oraș, precum și Președinte al Uniunii Mondiale de Folclor, Elena M. Cîmpan, Președintă a Societății Scriitorilor Bistrițeni “Conexiuni” și a revistei cu același nume și Menuț Maximinian, directorul cotidianului bistrițean *Răsunetul*, scriitori invitați la Cenaclul și Biserica noastră.

Au fost lansate volumele *Bistrița în revoluție* și *Bilet de călătorie* de Dorel Cosma, *Poezia noastră cea de toate zilele* de Elena M. Cîmpan și *Muchia malului* de Menuț Maximinian, precum și revista *Conexiuni*. Au vorbit Th. Damian, Mariana Terra, Valentina Ciaprazi și autorii. Conversațiile cu oaspeții noștri au continuat duminică la Biserică.

♦ Vineri 21 octombrie 2016 a avut loc tot la restaurantul “Boon” din New York a doua întâlnire cu scriitorii bistrițeni. Au fost lansate cărțile *Drumul până la drum*, de Elena M. Cîmpan și *Cronica de gardă* de Menuț Maximinian. Au vorbit Th. Damian, Mariana Terra și autorii.

♦ Sâmbătă 29 octombrie 2016 în cadrul unei festivități de excepție organizate la Queens Federation of Churches, asociație la care parohia noastră este membră, la nominalizarea de către Pr. Paroh Theodor Damian, Doamna Ana Jenica Pop a primit o diplomă de merit care, a doua zi, a fost oferită în cadru festiv la Biserică după Sf. Slujbă de către preotul paroh.

♦ Vineri 4 noiembrie 2016 a avut loc întrunirea Cenaclului literar “M. Eminescu” la rezidența Pr. Th. Damian, ca “salon literar” pentru a lansa volumul *Fiara printre oameni* de Elena Mitru. Au vorbit Th. Damian, Mariana Terra, Nicole Smith și autoarea. Au mai luat cuvântul Ștefan Benedict și Iuliana Culian.

♦ Duminică 13 noiembrie 2016 la Biserică, după Sf. Slujbă, în sala socială a avut loc serbarea de Lăsatul Secului. Cu această ocazia artista Elena Mitru a avut o expoziție de artă vestimentară (pălării) prezentată de Prof. Mariana Terra. A vorbit de asemenea autoarea lucrărilor expuse.

♦ Duminică pe 27 noiembrie 2016 în comunitatea noastră a fost celebrată Ziua națională a României. Semnificația momentului istoric de la 1 decembrie 1918 a fost evidențiată de profesorii Doru Tsaganea și Th.

Damian, precum și de Dl Ștefan Benedict. Totodată Prof. Irina Anițului, directoarea Școlii de duminică a parohiei, împreună cu tinerii și copiii școlii au susținut un program artistic adecvat. A cântat pentru cei prezenți Dna Alexandra Pevida.

♦ Sâmbătă 3 decembrie 2016, la Metropolitan College din New York s-au desfășurat lucrările celui de-al 24-lea Simpozion Ecumenic, Teologic și Interdisciplinar organizat de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York și de Facultatea de Științe Sociale de la Metropolitan College sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, filiala americană. Tema generală a fost: *Knowledge and Enchantment: A World Without Mystery?*

Prezentările au fost în engleză, după cum urmează:

Adele Weiner, PhD, Dean of Audrey Cohen School for Human Services and Education, Metropolitan College of New York: “Enchantment and Technology”;

Theodor Damian, PhD, Professor of Philosophy and Ethics, Metropolitan College of New York; President of the Romanian Institute of Orthodox Theology and Spirituality: “Sing a New Song to the World: The Never Ending Enchantment”;

Humphrey Crookendale, JD, Dean of School for Public Affairs and Administration, Metropolitan College of New York: “Does Knowledge Mask Truth and Reality?”;

Richard Grallo, PhD, Professor of Applied Psychology, Metropolitan College of New York : “Epictetus in the City”;

Louis Tietje, PhD, Professor of Ethics, Metropolitan College of New York: “Equality of Opportunity and Social Justice”;

Doru Tsaganea, PhD, Professor of Mathematics, Metropolitan College of New York: “From this Enchantment to Re-enchantment in Theoretical Physics”;

Alina Feld, PhD, Affiliate Faculty at the General Theological Seminary, New York: “David G. Leahy’s *Novitas Mundi*: The Good News of a World Renewed”;

David Rosner, PhD, Associate Professor of Values and Ethics, Metropolitan College of New York: “The Artificial Enchantment of the World”

Moderatorul evenimentului a fost Dr. Humphrey Crookendale, commentator, Dr. David Rosner, iar oaspete de onoare, Dr. Vinton Thompson, Președintele instituției Metropolitan College.

Galeria “Spiritus” a Institutului nostru, condusă de artista Viorica Colpacci, a avut expuse lucrări ale mai multor artiști din Statele Unite și din România, după cum urmează: Viorica Colpacci, Viorel Grimalschi, Cristian Olteanu, Liviu Șoptelea, Alexandra Stoenescu, Cătălina Sidea, Ionel Cristescu, Victorița Dușu. A fost lansată revista *Symposium*, vol. XXIII, Nr.

1, 2016, ce conține o selecție a lucrărilor prezentate la simpozionul anterior din decembrie 2015.

♦ Vineri 9 decembrie 2016 a avut loc cea de-a noua conferință a Institutului Sophia/ The Sophia Institute: International Center for Orthodox Thought and Culture din New York, cu tema generală *The Mystical Theology of the Eastern Church*. Pr. Prof. Dr. Th. Damian a prezidat o sesiune și a susținut lucrarea “The Relation between the Incomprehensibility of God and the Naming of God in the Theology of Pseudo-Dionysius”.

♦ Vineri 9 decembrie 2016 a avut loc la rezidența Pr. Th. Damian o nouă întrunire a Cenaclului literar “M. Eminescu”. A fost lansat volumul de poezie *Lazăre, vino afară* de Th. Damian. Au vorbit scriitorii M. N. Rusu, Valentina Ciaprazi și autorul.

♦ Duminică pe 11 decembrie 2016 Biserica noastră a primit vizita corului “Harisma” din România care a prezentat un frumos concert de colinde.

♦ Joi 15 decembrie 2016 Pr. Th. Damian a oferit un interviu pentru Radio România Internațional.

♦ Vineri 16 decembrie 2016 a avut loc la rezidența Pr. Th. Damian ultima întrunire de cenaclu pe 2016. A fost lansat volumul *Strugurii sunt acri* de Elena Mitru. Au vorbit Th. Damian, Nicole Smith, Doru Tsaganea și autoarea. Au mai luat cuvântul Tibi Horvath și Claudia Damian.

♦ Duminică 18 decembrie 2016 Biserica noastră a primit vizita cunoscutului solist român Costel Busuioc. Domnia sa a susținut un frumos concert de colinde.

♦ Duminică 25 decembrie 2016 s-a serbat Crăciunul la Biserica noastră. După Sf. Slujbă a Nașterii Domnului a urmat un concert de colinde susținut de toți cei prezenți, după care a sosit Moș Crăciun care a împărțit daruri copiilor și tinerilor. În sala socială a urmat apoi masa festivă când tinerii și copiii Școlii de duminică sub îndrumarea Prof. Irina Anițului au desfășurat un program de muzică, dans, poezie și alte surprize. Au fost cântate din nou colinde de către un mare grup din toți cei prezenți în acompaniamentul la chitară al cântăreței Silvia Balmoș Miclăuș din România.

♦ Pe data de 5 ianuarie 2017 a fost construită în curtea Bisericii noastre tradiționala și monumentală cruce de gheață pentru slujba Bobotezei de a doua zi. Echipa realizatorilor i-a inclus pe domnii Ciprian Solomon,

Sorin Lazăr, Marius Stoica, Victor Plăvițu, Ion Plăvițu, M. N. Rusu, Cătălin Condurache, Pr. Th. Damian și pe doamnele Nicole Smith, Nuți Ionescu, Aurica Neacșu și Victoria Plăvițu.

♦ Între 6 – 13 ianuarie 2017 Pr. Th Damian împreună cu Dl Cristian Anițului au fost în vizită în Israel la locurile sfinte.

♦ Sâmbătă 14 ianuarie 2017 la restaurantul românesc “Boon” din Queens, New York s-au desfășurat lucrările (prima parte) celui de-al 24-lea Simpozion “Eminescu” organizat sub auspiciile Academiei Oamenilor de Știință din România, filiala americană, de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și Societatea română creștină “Dorul” din New York. Tema generală a simpozionului a fost aceasta: ... *Dar iubirea de moșie e un zid*: *Eminescu păstrător al valorilor perene ale neamului românesc*. Invitat special din țară la acest eveniment a fost Prof. univ. Dr. Anca Sîrghie de la Universitatea Alma Mater din Sibiu.

Deschiderea lucrărilor (sâmbătă) a fost făcută de Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, președintele Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și al filialei americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și de Ing. Cristian F. Pascu, președintele Societății “Dorul” (fondată în 1903), New York. A vorbit apoi Excelența Sa Ioana Gabriela Costache, consul general al României la New York, oaspete de onoare al evenimentului

S-a recitat poemul *Rugăciune* de M. Eminescu.

Lucrările simpozionului, moderate de Dna Elena Solomon, s-au desfășurat astfel:

Doina Uricariu, scriitoare: “Goethe și Eminescu: Construcții identitare. Construcții vizionare”;

Anca Sîrghie, profesor de literatură română, Universitatea “Alma Mater”, Sibiu: “Mihai Eminescu și “fratele lui mai mic”, Lucian Blaga;

Ștefan Stoenescu, profesor, scriitor, traducător, Ithaca, New York: “M. Eminescu, Scrisoarea a III-a: structura polifonică”;

M. N. Rusu, critic și istoric literar, redactor-șef, revista *Lumină Lină*, New York: “Secvențe eminesciene: Regele Carol al II-lea, Ludovic Dauș și generalul Dombrowski”;

Theodor Damian, scriitor, profesor, președinte al filialei americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York: “George Bălan despre Eminescu: interpretări îndoielnice”;

Doru Tsaganea, profesor de matematică, Metropolitan College of New York: “Națiune și naționalism la Eminescu”;

Valentina Ciaprazi, profesor de limbă și literatură franceză, LaGuardia Community College, New York: “Patriotismul în opera lui Eminescu și a romanticilor francezi”;

Napoleon Săvescu, Medic, președintele asociației “Dacia Revival International”, New York, directorul revistei *Dacia Magazin*: “Iubirea de moșie de la Burebista și Decebal la Eminescu”.

Galeria de artă “Spiritus” a Institutului nostru (director Viorica Colpacci) a fost prezentă cu o expoziție omagială unde au avut lucrări următorii artiști din New York: Viorica Colpacci, Alexandra Stoenescu, Cătălina Sidea Stoenescu, Maria Tăzlăuanu, Alex Marmara; și din România: Mircea Roman, Cristian Olteanu, Nicolae Sava, Irina Sava, Eduard Stoienică, Valeria Tofan, Gabriel Costescu-Arnotă, Liviu Șoptelea, Victorița Duțu, Cârstina de la Studina, Daniel Crăciun, Marius Vătămanu, Luca Vaeni, Silvia Covaliu, Claudiu Victor Gheorghiu, Ionel Cristescu, Anca Filip.

♦ Partea a doua a evenimentului s-a ținut la Biserică a doua zi. După Sf. Slujbă s-a făcut un parastas unde au fost pomeniți Mihai Eminescu, Mitropolitul Antonie Plămădeală, Grigore Vieru și George Alexe, apoi s-a mers în sala socială unde au vorbit în deschidere Pr. Th. Damian și Ing. Cristian Pascu; s-a recitat poemul *Rugăciune* de M. Eminescu după care a urmat un amplu recital din creația Luceafărului poeziei românești susținut de doamnele Nicole Smith, Valentina Ciaprazi, Felicia Georgescu și domnii M. N. Rusu, Cristian Pascu și Paul Murariu.

A avut loc apoi lansarea cărților invitatei Simpozionului Prof. univ. Dr. Anca Sîrghie de la Sibiu *Lucian Blaga și ultima lui muză și Radu Stanca: evocări și interpretări în evantai* despre care au vorbit scriitorii Ștefan Stoenescu, M. N. Rusu, Th. Damian și autoarea. A urmat o proiecție de film: *Amintiri despre Lucian Blaga “fratele mai mic” al lui Eminescu*, adus și prezentat de Prof. Anca Sîrghie, după care Alexandra Pevida a interpretat romanțe pe texte de M. Eminescu.

Un alt recital din creația eminesciană a fost susținut de Prof Irina Anițului cu tinerii și copiii Școlii de duminică pe care o conduce. Apoi, poeți din Cenaclul literar “M. Eminescu” din New York, Th. Damian, Valentina Ciaprazi și Elena Mitru, au recitat din creația lor, în contextul celebrării.

A avut loc încă o proiecție de film, dedicată lui Eminescu și alta cu regretații interpreți Doina și Aldea Teodorovici, și cu un recital din poezia lui Eminescu susținut de actori români celebri (montaj din “Fonoteca de aur” realizat de Cristian Pascu). Apoi, în cadru festiv, Prof. Th. Damian și criticul și istoricul literar M. N. Rusu au înmănat invitatei Simpozionului nostru, Prof. Anca Sîrghie, o diplomă de excelență pentru promovarea valorilor culturii și spiritualității românești în lume.

Președintele Societății “Dorul” a ținut discursul de încheiere a sesiunii culturale a Simpozionului.

♦ Duminică 22 ianuarie 2017 a avut loc Adunarea generală a parohiei noastre unde s-au făcut alegerile în Consiliul și Comitetul Bisericii.

♦ Duminică 22 ianuarie 2017 la Biserica “Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York, după Sf. Slujbă, s-a desfășurat lucrările celui de-al 24-lea Simpozion dedicat Unirii Principatelor Române organizat sub auspiciile Academiei Oamenilor de Știință din România, filiala USA, de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și de Societatea română creștină “Dorul” din New York. În sala socială a Bisericii, după cuvenita rugăciune rostită de preotul paroh, s-a cântat imnul *Deșteaptă-te române*, după care Ing. Cristian F. Pascu a adresat un mesaj omagial celor prezenți.

Oaspete de onoare la eveniment a fost Dr. Suzana Theophilus din North Carolina.

Lucrările prezentate au fost după cum urmează:

Pr. Dr. Theodor Damian, scriitor; președintele Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York; profesor de Filosofie și Etică la Metropolitan College of New York: “*Identitatea națională și credința străbună*”;

Dr. Doru Tsaganea, profesor de matematică la Metropolitan College of New York: “*Actualitatea ideii de unire*”;

Dr. Napoleon Săvescu, președintele Asociației Internaționale “Dacia Revival”, New York; Directorul revistei *Dacia Magazin*: “*Unirea ca reunificare (II)*”;

M. N. Rusu, critic și istoric literar: “*Tipografia Mitropoliei Bucureștilor și Unirea Principatelor*”;

Prof. Mariana Terra, redactor șef, *Romanian Journal*: “*Unirea românilor, deziderat istoric și actual*”.

A urmat un bogat și frumos recital de poezie dedicat Unirii, din scriitori clasici și contemporani, susținut de doamnele Mariana Terra, Valentina Ciaprazi, Victoria Plăvițu, Elena Mitru, Irina Anițului cu tinerii și copiii Școlii de duminică, și altul susținut de poeți din Cenaclul literar “M. Eminescu” (Th. Damian, Valentina Ciaprazi, Elena Mitru și Adina Dabija) care, din creația proprie au citit poezii dedicate evenimentului.

Simpozionul a inclus și o expoziție de artă vestimentară (băscuțe) a artistei Elena Mitru, intitulată “Băscuțe la promenadă”, despre care a vorbit Prof. Mariana Terra și autoarea lucrărilor expuse.

Cu entuziasm și autentică simțire românească cei de față s-au prins în minunata Horă a Unirii.

♦ Duminică 29 ianuarie 2017 a avut loc la Biserica hramul Institutului nostru patronat de Sf. Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur.

♦ Între 25 ianuarie și 15 martie 2017 Pr. Th. Damian a fost plecat în Germania și România. La Biserică a fost suplinit de Pr. Ioan Proteasa.

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River). Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 2:00 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18, Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar “M. Eminescu”: Vinerea la fiecare două săptămâni. Pentru detalii sunați la 718-626-6013, sau vizitați www.romanian-institute-ny.org.

Școala de Duminică: În fiecare duminică, după Sf. Slujbă, la Biserică. Pentru detalii sunați la tel. 914-409-3483 (Prof. Irina Anițului) sau 917-892-6013 (Pr. Th. Damian).